

Альянс
громадського здоров'я

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

МОНІТОРИНГ ПОВЕДІНКИ
ТА ПОШИРЕННЯ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ
СЕРЕД ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ
СЕКСУАЛЬНІ ПОСЛУГИ
ЗА ВІНАГОРОДУ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

(Національна частина)

МОНІТОРИНГ ПОВЕДІНКИ ТА ПОШИРЕННЯ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ СЕРЕД ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ СЕКСУАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЗА ВИНАГОРОДУ

Автори звіту:

Середа Ю.В. (1)
Сазонова Я.О. (2)

(1) Незалежний дослідник
(2) МБФ «Альянс громадського здоров'я»

Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду / Середа Ю.В., Сазонова Я.О. – К.: МБФ «Альянс громадського здоров'я», 2017. – 142 с.

Звіт підготовлено за результатами дослідження 2015 року «Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління». Представлені у звіті результати дослідження описують соціально-демографічну структуру групи, надають інформацію про поширення основних ризикованих поведінкових практик, рівня доступу до програм профілактики та лікування, рівня поширеності ВІЛ-інфекції, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу.

Підготовка цього звіту стала можливою за технічної підтримки Проекту «Залучення місцевих організацій до розвитку моніторингу та оцінки у сфері ВІЛ/СНІДу в Україні» (МЕТІДА), що реалізується МБФ «Альянс громадського здоров'я», за фінансування центрів контролю та профілактики захворювань США (CDC), в рамках Надзвичайного плану Президента США для надання допомоги у зв'язку зі СНІДом (PEPFAR).

Ця публікація підтримана Угодою про співробітництво № U2GGH000840 з центрами контролю та профілактики захворювань США (CDC). Відповідальність за зміст публікації лежить виключно на її авторах та не обов'язково відображає офіційну позицію центрів контролю та профілактики захворювань США (CDC).

© МБФ «Альянс громадського здоров'я», 2017

ЗМІСТ

ГЛОСАРІЙ	11
РЕЗЮМЕ ЗВІТУ	13
ВСТУП	15
1. МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ	17
1.1. Мета дослідження	17
1.2. Завдання дослідження	17
1.3. Методи збору даних	17
1.4. Вибірка та географія дослідження	19
1.5. Тривалість збору даних.	21
1.6. Етичні питання	21
1.7. Основні обмеження під час підготовчого етапу дослідження, збору даних, отримання та обробки результатів	21
1.8. Аналіз даних	22
2. РЕЗУЛЬТАТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ	24
2.1. Соціально-демографічний профіль	24
2.2. Досвід насильства	31
2.3. Сексуальний дебют та початок надання сексуальних послуг за винагороду	36
2.4. Профіль клієнтів РКС, способи пошуку клієнтів	36
2.5. Постійні та випадкові партнери РКС	46

2.6. Використання презервативів з різними партнерами та під час різних типів статевих контактів	50
<i>2.6.1. Поширеність практики неправильного використання презервативів</i>	<i>62</i>
<i>2.6.2. Причини невикористання презервативів.</i>	<i>69</i>
<i>2.6.3. Доступність презервативів</i>	<i>72</i>
2.7. Вживання алкоголю та наркотичних речовин	74
2.8. Наявність ІПСШ та інших захворювань	87
2.9. Охоплення програмами зниження ризиків	91
2.10. Доступність тестування на ВІЛ	95
2.11. Знання шляхів передачі ВІЛ	98
2.12. Знання свого ВІЛ-статусу та доступ до програм лікування для РКС-ЛЖВ	101
2.13. Поширеність ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу.	102
2.14. Основні фактори наявності ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу	108
 3. ДИСКУСІЯ	 122
 4. ВИСНОВКИ	 124
 5. РЕКОМЕНДАЦІЇ	 130
 5. ДОДАТКИ	 132
Таблиці основних індикаторів МіО національного та регіонального рівнів.	132

ПЕРЕЛІК РИСУНКІВ

Рис. 1. Вікова структура РКС упродовж 2008–2015 рр., %	27
Рис. 2. Типологія точок, на яких РКС зазвичай працювали останній місяць: порівняння досліджень 2013 та 2015 рр.	27
Рис. 3. Сімейний стан РКС упродовж 2008–2015 рр., %	30
Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання: «Яким чином завдавали насильства?» (серед РКС, які зазнавали насильства, N=1921).	33
Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання: «Хто завдавав насильства?», % (серед РКС, які зазнавали насильства, N=1921).	33
Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання: «Куди зверталися по допомогу після випадку насильства?», % (серед осіб, які зверталися по допомогу, N=734)	35
Рис. 7. Середній вік сексуального дебюту та початку надання сексуальних послуг за винагороду серед різних вікових груп РКС, середні значення.	36
Рис. 8. ТОП-10 соціально-професійних груп, до яких належали клієнти РКС: % осіб, які надавали сексуальні послуги за винагороду таким клієнтам за останній місяць.	37
Рис. 9. Розподіл вікових груп клієнтів за віком РКС*, %	37
Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останній місяць (30 днів) надавати секс-послуги таким клієнтам?» серед РКС-ЛВІН та інших РКС, %	38
Рис. 11. Кількість клієнтів РКС за останню робочу добу впродовж 2008–2015 рр., %	45
Рис. 12. Відсоток РКС, які використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з клієнтом залежно від типу контакту, %	50
Рис. 13. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з клієнтом упродовж 2008–2015 рр., %	50

Рис. 14. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з постійним партнером у динаміці (серед тих, хто зазначив про наявність постійних сексуальних партнерів), %	56
Рис. 15. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з випадковим партнером впродовж 2008–2015 рр., % (серед респондентів, які мали випадкових сексуальних партнерів за останні 30 днів)	57
Рис. 16. Можливість надання секс-послуг клієнту без використання презерватива, на думку РКС: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %	70
Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання: «Чому під час останнього сексуального контакту Ви не використовували презерватив?» залежно від типу сексуального партнера, % (серед РКС, які мали таких партнерів та не використовували презерватив під час останнього сексу).	71
Рис. 18. Відсоток РКС, які не вживали алкогольних напоїв за останні 30 днів: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %	74
Рис. 19. Відсоток РКС, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %	83
Рис. 20. Розподіл відповідей на запитання: «Який з ін'єкційних наркотиків Ви вважаєте основним для себе?», % (серед РКС, які вживали ін'єкційні наркотики за останні 30 днів, N=425)	83
Рис. 21. Питома частка РКС, які хворіли на гепатити В і С, туберкульоз та ІПСШ за останній рік, динаміка впродовж 2011–2015 рр., % (за самодекларацією)	87
Рис. 22. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були у Вас за останні 12 місяців такі захворювання?» серед РКС-ЛВІН та РКС, які не вживають наркотики, %	88
Рис. 23. Відсоток РКС, які є клієнтами громадських організацій: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %	91
Рис. 24. Відсоток РКС, які проходили тестування на ВІЛ та ІПСШ за допомогою швидких тестів у ГО протягом 2014–2015 рр., серед клієнтів та не клієнтів ГО, %	92
Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання: «Чому Ви не робили тест на ВІЛ?», % (серед тих, хто не робив тест жодного разу впродовж життя, N=769)	97
Рис. 26. Відсоток РКС, які надали правильні відповіді щодо тверджень про шляхи передачі та профілактики ВІЛ-інфекції, %	98
Рис. 27. Частка РКС, які правильно визначають шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знають, як вона не передається: динаміка впродовж 2008–2015 рр.	99

Рис. 28. Каскад лікування ВІЛ-інфекції серед РКС, які отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту в рамках дослідження (n=270), %	101
Рис. 29. Каскад лікування ВІЛ-інфекції серед РКС, які отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту в рамках дослідження і погодилися відповісти на запитання про ВІЛ-статус (n=204), %.	102
Рис. 30. Динаміка поширеності ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу серед РКС впродовж 2008–2015 рр., %.	105
Рис. 31. Розподіл відповідей на запитання: «Який ВІЛ-статус Вашого чоловіка/постійного сексуального партнера?», за ВІЛ-статусом РКС, %.	105
Рис. 32. Перетини груп, інфікованих ВІЛ та гепатитом С серед загалу РКС, динаміка впродовж 2011–2015 рр., %.	106
Рис. 33. Перетини груп, інфікованих ВІЛ та гепатитом С серед загалу РКС, які вживали ін'єкційні наркотики за останні 30 днів, та РКС, що не мали такого досвіду, %	107

ПЕРЕЛІК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1. Запланована та реалізована вибіркова сукупність.	20
Таблиця 2. Соціально-демографічні характеристики РКС.	24
Таблиця 3. Напрями тимчасової міграції РКС з метою надання сексуальних послуг за винагороду протягом останнього місяця, за містом опитування.	28
Таблиця 4. Відсоток РКС, які зазнавали насильства (наприклад, побиття, ґвалтування, словесні приниження, вимагання грошей тощо) під час надання секс-послуг.	31
Таблиця 5. Відсоток РКС, які зверталися за допомогою після випадку насильства (серед осіб, які зазнавали насильства, N=1921).	34
Таблиця 6. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останній місяць (30 днів) надавати секс-послуги таким клієнтам?», %	39
Таблиця 7. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, серед наведених Вами способів пошуку клієнтів який Ви вважаєте основним для себе?», за віком та місячним доходом РКС, %.	41
Таблиця 8. Наявність та кількість постійних і непостійних клієнтів РКС упродовж останнього місяця.	42
Таблиця 9. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки різних клієнтів, яким Ви надавали сексуальні послуги за винагороду, було за останній робочий день?», %	44
Таблиця 10. Наявність та кількість постійних і випадкових партнерів, від яких не отримували винагороду, за останній місяць (30 днів), %	47
Таблиця 11. Відсоток РКС, які використовували презервативи з клієнтами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, %	51
Таблиця 12. Відсоток РКС, які використовували презервативи з постійними партнерами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, % (серед осіб, які мали таких партнерів, N=1355).	54

Таблиця 13. Відсоток РКС, які використовували презервативи з випадковими партнерами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, % (серед осіб, які мали таких партнерів, N=480)	.58
Таблиця 14. Використання презервативів під час групового сексу за останні 30 днів (серед РКС, які мали груповий секс, N=815).	.60
Таблиця 15. Поширеність практик неправильного використання презервативів з клієнтами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки	.63
Таблиця 16. Поширеність практик неправильного використання презервативів з постійними партнерами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки (серед осіб, які мали таких партнерів, N=1355)	.65
Таблиця 17. Поширеність практик неправильного використання презервативів з випадковими партнерами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки (серед осіб, які мали таких партнерів, N=480).	.67
Таблиця 18. Розподіл відповідей на питання: «Зазначте випадки, коли Ви вважаєте за можливе надання платних секс-послуг без використання презерватива»: % РКС, що погоджуються з наведеними випадками, за віком	.69
Таблиця 19. Наявність презервативів у РКС на момент дослідження та їх кількість	.72
Таблиця 20. Розподіл відповідей на питання: «Зазначте, будь ласка, де саме Ви взяли/купили презерватив, який використовували під час останнього сексуального контакту з клієнтом?», за віком, %.	.74
Таблиця 21. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки разів протягом останнього місяця Ви вживали алкоголь або слабоалкогольні напої?», %	.75
Таблиця 22. Вживання неін'єкційних наркотиків серед РКС: поширеність та частота	.77
Таблиця 23. Вживання ін'єкційних наркотиків серед РКС: поширеність та частота	.80
Таблиця 24. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто протягом останнього місяця перед сексуальним контактом/контактами з клієнтом/клієнтами, від яких Ви отримали винагороду, Ви вживали...?».	.84
Таблиця 25. Наявність ІПСШ й інших захворювань серед РКС та досвід звернення за допомогою, %.	.89

Таблиця 26. Охоплення РКС послугами громадських організацій, %	93
Таблиця 27. Знання місць, де можна пройти тест на ВІЛ, та наявність досвіду проходження такого тесту, %	95
Таблиця 28. Відсоток РКС, які мають правильні знання про шляхи передачі та профілактики ВІЛ-інфекції (на основі 5 запитань індикатора)	99
Таблиця 29. Самодекларований ВІЛ-статус та ВІЛ-статус, підтверджений результатами зв'язаного дослідження, % та абсолютні числа	103
Таблиця 30. Поширеність ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу серед РКС за результатами тестування у межах дослідження, %	103
Таблиця 31. Основні фактори наявності ВІЛ: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів та 95%-ні довірчі інтервали	114
Таблиця 32. Основні фактори наявності гепатиту В: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали.	116
Таблиця 33. Основні фактори наявності гепатиту С: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали.	118
Таблиця 34. Основні фактори наявності сифілісу: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали.	120

ГЛОСАРІЙ

Інтегральне біоповедінкове дослідження (ІБПД) – соціологічне поведінкове та біологічне дослідження, пов'язані в часі та місці, з одним і тим самим респондентом.

Вибіркова сукупність – частина генеральної сукупності, об'єкти якої виступають основними об'єктами спостереження. Вона відбирається за спеціальними правилами так, щоб її характеристики відображали властивості всієї генеральної сукупності та дозволяли отримати повне уявлення про популяцію в цілому.

КіТ (консультування і тестування) – медично-психологічне консультування певної особи з приводу ВІЛ-інфекції/СНІДу та пов'язане з ним медичне тестування цієї особи на наявність антитіл до ВІЛ, що здійснюються на добровільній основі.

Ключові інформанти (КІ) – представники організацій чи приватні особи, які володіють експертним знанням про групу, що досліджується.

Ланцюжок рекрутингу – сукупність хвиль рекрутингу в їх хронологічній послідовності.

ЛЖВ – люди, які живуть з ВІЛ.

НУО – неурядова організація (у звіті також використовується поняття «громадська організація (ГО)»).

ЛВІН – люди, які вживають ін'єкційні наркотики.

Первинні респонденти (у RDS) – учасники опитування, рекрутовані ГО, які працюють з цільовою групою, а не власне респондентами.

Польовий етап дослідження – період збору даних шляхом інтерв'ювання респондентів.

Рекрут (у RDS) – особа, вже рекрутована дослідницькою командою в місті або рекрутером, але яка ще не взяла участі в дослідженні (не стала учасником).

Рекрутер (у RDS) – людина, яка, пройшовши інтерв'ю, отримала купони, за допомогою яких може рекрутувати інших респондентів.

РКС – робітники комерційного сексу.

сВШ – скориговане відношення шансів.

Хвиля (у RDS) – сукупність респондентів, залучених рекрутерами одного рівня. Наприклад, особа, рекрутована безпосередньо первинним респондентом, потрапляє до першої хвилі. Особи, рекрутовані учасниками першої хвилі, становлять другу хвилю. Послідовність хвиль – ланцюжок рекрутингу.

Еквілібріум, або рівновага – стан, що настає починаючи з певного номера хвилі, який полягає в тому, що характеристики вибірки вже не змінюються, незважаючи на те, скільки ще людей буде до неї включено. Еквілібріум ще називають конвергенцією або стабілізацією.

RDS (respondent-driven sample) – вибірка, що спрямовується респондентами.

TLS (time-location sample) – вибірка за місцем та часом.

Точка («гаряча точка») – місця локалізації осіб, які надають сексуальні послуги за винагороду, де здійснюється пошук клієнтів та надання секс-послуг.

РЕЗЮМЕ ЗВІТУ

Контекст. Враховуючи збільшення питомої частки статевого шляху в розвитку епідемії, однією з ключових груп населення, уразливих до ВІЛ/СНІД, є особи, які надають сексуальні послуги за винагороду (РКС), що зумовлює необхідність регулярного моніторингу та оцінки епідеміологічної ситуації, зважаючи на наявність ризикованих поведінкових практик та чисельність цієї групи.

Дана публікація висвітлює результати інтегрального біоповедінкового дослідження серед РКС, проведеного у 2015–2016 рр. серед осіб, які протягом шести місяців, що передували дослідженню, надавали сексуальні послуги за винагороду.

Методи. Дослідження має крос-секційний дизайн, який передбачає отримання даних на конкретний період часу. Рекрутинг респондентів здійснювався з використанням трьох методологій: RDS (respondent-driven sample) – вибірка, що спрямовується респондентами; TLS (time-location sample) – вибірка за місцем та часом; KI (ключові інформанти) – рекрутинг через представників організацій чи приватних осіб, які володіють експертним знанням про групу, що досліджується. Загальна вибіркова сукупність становить 4300 осіб у 27 містах України. Для отримання результатів, які є репрезентативними для всієї популяції групи, дані були зважені на основі коефіцієнтів, розрахованих за рекомендаціями обробки та аналізу даних згідно з методиками RDS і TLS. Для аналізу даних використано описову статистику – одно- та двовимірні розподіли даних. З метою перевірки чинників, що характеризують різну ймовірність мати позитивний результат тесту на ВІЛ та гепатит С, були побудовані дворівневі логістичні регресійні моделі, які враховують дизайн опитування: групування РКС у містах.

Ключові результати. 93.5% РКС використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з клієнтом, 86.8% – кожного разу впродовж останнього робочого тижня, 89.2% – завжди протягом останнього місяця під час вагінального сексу, 82.5% – анального та 76.7% – орального. Серед загалу РКС 7.7% є активними ЛВІН: вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів. За результатами дослідження, рівень поширеності ВІЛ серед РКС становить 7%, гепатиту С – 11.2%, гепатиту В – 4%, сифілісу – 3.1%. Ключовими чинниками зараження ВІЛ є вживання наркотиків ін'єкційним шляхом (сВШ=5.45; 95% ДІ: 3.82-7.75) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (сВШ=1.09; 95% ДІ: 1.06-2.11).

Надання сексуальних послуг у готелях (сВШ=0.11; 95% ДІ: 0.01-0.81), розважальних закладах (сВШ=0.41; 95% ДІ: 0.25-0.68) та саунах (сВШ=0.40; 95% ДІ: 0.16-0.97) пов'язано з меншими ризиками у порівнянні з вуличними точками. Основними чинниками зараження гепатитом В були досвід вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів

(сВШ=2.10; 95% ДІ: 1.32-3.32) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (скореговане сВШ=1.08; 95% ДІ: 1.02-1.08); гепатитом С – досвід вживання ін'єкційних наркотиків (сВШ=8.66; 95% ДІ: 6.40-11.72), нерегулярне використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів (сВШ=1.35; 95% ДІ: 1.08-1.67), молодший вік (сВШ=0.42; 95% ДІ: 0.30-0.58), стаж роботи у секс-бізнесі (сВШ=1.04; 95% ДІ: 1.02-1.06), а також вид робочої точки.

Менші шанси заразитися гепатитом С серед РКС, які працюють у розважальних закладах (сВШ=0.56; 95% ДІ: 0.38-0.82), саунах чи масажних салонах (сВШ=0.41; 95% ДІ: 0.20-0.83), віртуальних точках чи через посередників (сВШ=0.64; 95% ДІ: 0.46-0.90), якщо порівнювати з вуличними точками.

Виявлено тільки два статистично значущі чинники наявності сифілісу: вживання наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 30 днів (сВШ=1.69; 95% ДІ: 1.02-2.81) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (сВШ=1.06; 95% ДІ: 1.04-1.09).

ВСТУП

Станом на 1 січня 2016 року загальна кількість громадян України, які перебувають під наглядом у зв'язку з ВІЛ-інфекцією, становила 126 604, у тому числі дітей з тимчасово не уточненим діагнозом, народжених ВІЛ-інфікованими жінками. Протягом 2015 року було зареєстровано 8468 випадків СНІДу та 3032 смерті, зумовлені СНІДом.¹ За даними офіційної статистики, в структурі шляхів передачі ВІЛ у 2015 році продовжував домінувати статевий шлях – 72.5%.² При цьому, згідно класифікації ЮНЕЙДС, Україна залишається країною, яка відноситься до категорії країн з концентрованою стадією епідемії ВІЛ-інфекції/СНІДу.³

Однією з ключових груп населення, уразливих до ВІЛ/СНІДу, є особи, які надають сексуальні послуги за винагороду, що зумовлює необхідність регулярного моніторингу та оцінки епідеміологічної ситуації, зважаючи на наявність ризикованих поведінкових практик та чисельність цієї групи. Оціночна чисельність РКС в Україні складає 75 тис. осіб.⁴

Особливо уразливою групою є РКС, які вживають ін'єкційні наркотики або мають сексуальних партнерів-СН. За результатами попередніх досліджень, передача ВІЛ-інфекції серед жінок при гетеросексуальних контактах, як і раніше, значною мірою відбувається через їхніх партнерів-СН.⁵ На тлі зниження рівня поширеності ВІЛ в популяції РКС поширеність цього захворювання серед клієнтів РКС все ще не має тенденції до зниження.⁶ Уразливість РКС посилюється за рахунок високого рівня насильства в цій групі. Дослідження демонструють, що РКС не завжди вважають жорстоке ставлення до них

1 ВІЛ-інфекція в Україні. Інформаційний бюлетень № 45, 2015.

2 Там само.

3 K. Dumchev, O. Varetska, I. Kuzin. *Evolution of Monitoring and Evaluation of AIDS Response in Ukraine: Laying the Groundwork for Evidence-Based Health Care / AIDS behavior.*

4 Оцінка чисельності груп високого ризику інфікування ВІЛ в Україні (звіт за результатами дослідження): станом на 2013 рік / Берлева Г., Сазонова Я. – К.: МБФ «Альянс громадського здоров'я», 2015. – 38 с..

5 Проект зі збору та узагальнення даних щодо ВІЛ-інфекції в Україні. Підсумковий звіт. – Київ, 2013.

6 Моніторинг поведінки та поширення ВІЛ-інфекції серед клієнтів жінок, які надають сексуальні послуги за винагороду, як компонент епіднагляду за ВІЛ другого покоління: аналітичний звіт за результатами біоповедінкового дослідження 2014 року/Волосевич І., Коноплицька Т., Костюченко Т. та ін. – К.: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2015. – 80 с.

наси́льством і рідко звертаються по допомогу до спеціалістів.⁷ А наявність ВІЛ-статусу підвищує рівень стигматизації та самостигматизації.⁸

Відповідно до законодавства України діє адміністративна відповідальність за проституцію, що сприяє зловживанню владою працівників правоохоронних органів та створює перешкоди у наданні й отриманні профілактичних послуг.⁹ Разом з тим, РКС визначені як ключова група у стратегічних нормативно-правових документах з профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу.

В рамках рутинного епідеміологічного моніторингу при реєстрації випадків ВІЛ-інфекції не проводиться деталізація шляху інфікування за показником надання сексуальних послуг за винагороду. Тому проведення біоповедінкових досліджень серед репрезентативної вибірки представників групи є практично єдиним надійним інструментом для отримання даних щодо поширеності ВІЛ-інфекції.

Поведінкові дослідження серед РКС в Україні проводяться з 1999 року, а починаючи з 2008-го біологічний компонент, а саме тестування учасників дослідження на ВІЛ та інші інфекції, став невід'ємною складовою таких досліджень. У пропонованій публікації детально висвітлюються дані інтегрованого біоповедінкового дослідження серед РКС 2015–2016 рр., що стосуються соціально-демографічних характеристик групи, наявних ризиків сексуальної поведінки з комерційними, випадковими та постійними партнерами, рівень залучення до профілактичних послуг, у тому числі тестування на ВІЛ, поширеності ВІЛ-інфекції, гепатитів В і С, сифілісу тощо.

7 Артюх О.В., Білоносова Н., Варбан М., Демченко І., Костючок М., Матіяш О., Пивоварова Н., Плющ А. Дослідження причин, що впливають на прояви насильства щодо РКС, як фактор підвищеного ризику інфікування ВІЛ. Оперативний огляд: короткі підсумки. – Київ, Україна: МБФ «Міжнародний Альянс з ВІЛ/СНІД в Україні», 2012 рік.

8 Демченко І.Л. та ін. Показник рівня стигми ЛЖВ – Індекс стигми. Аналітичний звіт за результатами дослідження. – К., 2011.

9 National Report on Monitoring Progress Towards the UNGASS Declaration of Commitment on HIV/AIDS Reporting period: January 2008–December 2009.

1. МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ

1.1. Мета дослідження

Ключова мета дослідження – визначення рівня поширеності ВІЛ-інфекції, гепатитів В і С, сифілісу та моніторинг поведінкових практик РКС, що можуть призводити до поширення цих інфекцій.

У дослідженні 2015–2016 рр. цільовою групою були особи, які протягом шести місяців, що передували дослідженню, надавали сексуальні послуги за винагороду.

1.2. Завдання дослідження

- Оцінити поширення серед РКС поведінкових практик, пов'язаних з ВІЛ-інфекцією, вживання наркотиків, користування послугами з профілактики та лікування ВІЛ-інфекції.
- Оцінити поширення ВІЛ, гепатиту В і С та сифілісу серед РКС.
- Оцінити захворюваність на ВІЛ серед РКС.
- Визначити детермінанти наявності ВІЛ та інших ІПСШ.

1.3. Методи збору даних

Дослідження мало крос-секційний дизайн, який передбачав отримання даних на конкретний період часу. Для рекрутингу респондентів було застосовано три методології: RDS (respondent-driven sample) – вибірка, що спрямовується респондентами; TLS (time-location sample) – вибірка за місцем та часом; KI (ключові інформанти) – рекрутинг через представників організацій чи приватних осіб, які володіють експертним знанням про досліджувану групу.

Для кожного міста методологія та розмір вибіркової сукупності обиралися на основі попередньо проведеного формативного дослідження, метою якого було визначення доцільності застосування тієї чи іншої методології. Обрання методології здійснювалося за такими критеріями:

TLS

- відсутність широкої мережі знайомих РКС;
- відмова рекрутувати своїх знайомих до участі в дослідженні;
- відмова відвідати НУО чи центр СНІДу для участі в дослідженні;
- більшість РКС не мігрують по різних точках і працюють постійно на одній.

RDS

- розмір мережі знайомих РКС;
- згода опитаних рекрутувати своїх подруг для участі в дослідженні;
- згода відвідати НУО чи центр СНІДу для участі в дослідженні;
- більшість РКС постійно мігрують по різних точках.

KI

- недоцільність застосування ні методики RDS, ні методики TLS;
- небезпечні точки для дослідників, неможливість провести там дослідження.

Дев'ятнадцять міст реалізували вибірку за методологією TLS. Методика TLS (time location sampling) полягала у формуванні географічного переліку місць, де представники цільової групи надають сексуальні послуги за винагороду або здійснюють пошук клієнтів. Місця/точки дослідження, які включалися до вибірки кожного міста, визначалися індивідуально – методом випадкових чисел, проте з урахуванням їх типу (наприклад, вулиця, траса, кафе/бар, нічний клуб, квартира тощо), кількості РКС, які працюють в цьому місці/точці, наявності чи відсутності профілактичних програм для них у цих місцях/точках. До вибірки увійшли всі точки, що були виявлені, провалідизовані та підтверджені під час формативного дослідження. Для кожного міста складено графіки виїздів, згідно з якими відбувалося відвідування командою точок, де працюють РКС. При підготовці графіку регіональна команда визначала одну основну точку з вибірки та одну альтернативну для кожного виїзду. Спочатку був виїзд на основну точку. У разі відсутності там РКС протягом години команда виїжджала на альтернативну точку, а за наявності – працювала на точці не менше трьох годин. Загалом на 388 точок здійснено результативні візити і проведено дослідження. Для виїздів були задіяні мобільні амбулаторії, в яких проводилося інтерв'ю та тестування в рамках дослідження. За необхідності у деяких містах використовувався також інший транспорт, який був спеціально облаштований та відповідав технічним вимогам проведення дослідження.

Шість міст реалізували вибірку за методологією RDS. Методика RDS (Respondent Driven Sampling) передбачала відбір первинних респондентів за визначеними характеристиками та рекрутинг вторинних респондентів до дослідження самими РКС, що вже взяли участь у всіх його компонентах. Критерії включення первинних респондентів: досягли 14 років, але не старше 24-х; мали більше семи близьких друз (знайомих) РКС, яких могли рекрутувати для участі в дослідженні; працювали на декількох точках, у різних районах міста (міграційні настрої); не брали участі в дослідженні протягом останніх шести місяців; були представниками різних за типом точок, клієнтами та не клієнтами громадських організацій, що надають профілактичні послуги РКС; не вживають ін'єкційні наркотики; мають ВІЛ-негативний статус. Відібрані респонденти мали виступати в ролі рекрутерів. Якщо рекрутований первинний респондент відмовлявся виступити в ролі «рекрутера», то його не вважали «результативним» і замінювали іншим з такими самими характеристиками. Всі респонденти, крім первинних, були вторинними.

Двоє міст реалізували вибірку за методологією KI. Рекрутинг здійснювався через ключових інформантів (KI) – представників громадських організацій чи окремих осіб, які володіли достовірною інформацією про місця скупчення та доступу до РКС, у тому числі представників цільової групи. В таких містах РКС не є структурованою групою та пов'язаними між собою для застосування методики RDS. Також вони не знаходяться на певних точках, мігрують або ж працюють індивідуально, що виключало можливість використання методики TLS.

Кожен респондент, який взяв участь у дослідженні, пройшов тестування на ВІЛ, гепатит В, гепатит С та сифіліс експрес-тестами, а також дотестове та післятестове консультування. Консультування та тестування за допомогою експрес-тестів на ВІЛ, гепатити В і С та сифіліс здійснювалися після інтерв'ювання РКС кваліфікованими медичними працівниками із числа співробітників центрів СНІДу. Проведення дотестового та післятестового консультування забезпечували медичні працівники центрів СНІДу або представники громадських організацій, які мають сертифікат на проведення КІТ.

З метою виявлення випадків раннього інфікування ВІЛ у всіх учасників, які отримали позитивний результат швидкого тесту на ВІЛ, проводився забір сухої краплі крові (СКК). Крім того, забір СКК було здійснено у кожного десятого ВІЛ-негативного респондента для валідазації результату швидкого тесту. Результати лабораторного аналізу зразків СКК будуть представлені в окремій публікації.

1.4. Вибірка та географія дослідження

Цільовою групою дослідження були не лише жінки, а й чоловіки, що надають секс-послуги за винагороду жінкам або чоловікам. До вибірки дослідження потрапили переважно жінки – 4262 респондентки, чоловіки-РКС – у кількості 38 осіб (табл. 1). Загальна вибіркова сукупність склала 4300 осіб. Дослідження проведено у 27 містах України.

Методика TLS – 3100 осіб: Біла Церква, Дніпро, Житомир, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Київ, Луцьк, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Севастополь, Сімферополь, Тернопіль, Ужгород, Харків, Херсон, Чернівці.

Методика RDS – 850 осіб: Вінниця, Кропивницький, Суми, Хмельницький, Черкаси, Чернігів.

Методика KI – 350 осіб: Донецьк, Луганськ.

Таблиця 1. Запланована та реалізована вибірка сукупність

№	Місто	Методологія	Стать		Реалізована вибірка сукупність
			жінки	чоловіки	факт
1	Біла Церква	TLS	150	0	150
2	Вінниця	RDS	148	2	150
3	Дніпро	TLS	200	0	200
4	Донецьк	KI	200	0	200
5	Житомир	TLS	150	0	150
6	Запоріжжя	TLS	150	0	150
7	Івано-Франківськ	TLS	150	0	150
8	Київ	TLS	199	1	200
9	Кіровоград	RDS	131	19	150
10	Луцьк	TLS	150	0	150
11	Луганськ	KI	150	0	150
12	Львів	TLS	150	0	150
13	Миколаїв	TLS	200	0	200
14	Одеса	TLS	150	0	150
15	Полтава	TLS	197	3	200
16	Рівне	TLS	149	1	150
17	Севастополь	TLS	150	0	150
18	Сімферополь	TLS	150	0	150
19	Суми	RDS	149	1	150
20	Тернопіль	TLS	149	1	150
21	Ужгород	TLS	144	6	150
22	Харків	TLS	199	1	200
23	Херсон	TLS	150	0	150
24	Хмельницький	RDS	150	0	150
25	Черкаси	RDS	150	0	150
26	Чернівці	TLS	149	1	150
27	Чернігів	RDS	98	2	100
		Усього:	4262	38	4300

1.5. Тривалість збору даних

Польовий етап дослідження тривав з 26 жовтня 2015 року до 25 січня 2016 року.

1.6. Етичні питання

Протокол дослідження пройшов експертизу і був схвалений Комісією з етики Українського інституту досліджень політики щодо громадського здоров'я (Київ, Україна), а також Центрами контролю та профілактики захворювань (Атланта, США).

Всі учасники дослідження проходили процедуру інформованої згоди, під час якої їм пояснювали процедуру участі, дотримання засад добровільності й конфіденційності.

Учасники отримували компенсацію за участь у дослідженні. В містах, де реалізовувалася методика RDS, компенсувалися участь та рекрутинг інших учасників.

1.7. Основні обмеження під час підготовчого етапу дослідження, збору даних, отримання та обробки результатів

Обмеження польового етапу. В окремих містах збір даних відбувався не за запланованим графіком. Наприклад, у Чернігові польовий етап було розпочато найпізніше через складнощі, пов'язані з пошуком первинних респондентів для реалізації вибірки за методикою RDS. У Донецьку, Луганську, Сімферополі та Севастополі (не підконтрольних Україні територіях) він також був розпочатий із запізненням у зв'язку з вирішенням логістичних питань. В Харкові дослідження збіглося у часі з плановими рейдами міліції, тому деякі РКС відмовлялися від участі в ньому через обережність або ж зовсім не працювали у ці дні.

У зв'язку з тим, що формативне дослідження було здійснено наприкінці 2014 року, а реалізація біоповедінкового припала на жовтень–грудень 2015 року, деяка інформація щодо точок була неактуальною. За методологією TLS 162 точки з вибірки виявилися недійсними. Натомість було визначено 67 нових точок під час збору даних.

Обмеження обробки результатів. Крос-секційний дизайн дослідження дозволяє зняти основні поведінкові показники та поширеність ВІЛ й інших ІПСШ серед РКС на конкретний період часу, але обмежує дослідників щодо виявлення захворюваності та причинно-наслідкових зв'язків. Всі дані про ризиковану або безпечну щодо ВІЛ поведінку отримано шляхом самодекларації РКС під час опитування, що може, звичайно, зумовлювати соціально очікувані відповіді респондентів. Проведення профілактичної роботи серед РКС, їх участь у різних профілактичних програмах, статус клієнта громадської організації, попередня участь у подібних дослідженнях також можуть підвищувати обізнаність щодо відповідей на запитання анкети про дотримання безпечних практик поведінки.

Методика RDS передбачає аналіз даних тільки на регіональному рівні, тому їх аналіз у програмі SPSS з використанням екстрапольованих вагів з програми RDS-A є оптимальним способом отримання національних показників, але має певні обмеження через суперечливість щодо методики RDS. У дослідженні було застосовано декілька методик збору даних (RDS, TLS та KI), що вносить певні обмеження при аналізі всього їх масиву на національному рівні та може впливати на результати дослідження. Проте використання однакової методики в усіх регіонах є проблематичним через значні відмінності секс-бізнесу (згідно з результатами формативного дослідження) в різних містах.

1.8. Аналіз даних

Описовий аналіз. Для аналізу даних використано описову статистику – одно- та двовимірні розподіли. Значущість відмінностей у відсотках між різними групами перевірено за статистичним критерієм значимості χ^2 -квадрат або тестом Фішера для розподілів, де є очікувані частоти менше 5. Для кількісних змінних здійснювалася оцінка значущості відмінностей у середніх за t -критерієм Стюдента (нормальний розподіл змінної) або у медіанах за критерієм Краскела – Уолліса (розподіл змінної відрізняється від нормального). Для демонстрації значущості зв'язку між змінними у таблицях подано рівень значущості p -value, розрахований за допомогою вищезазначених тестів; p -value < 0.05 означає, що відмінності є статистично значущими.

У звіті подано відсотки, розраховані з числа респондентів, які дали змістовні відповіді на запитання. Якщо запитання ставилося не всім респондентам за заданим в інструментарії дослідження критерієм (запитання-фільтр), то аналіз здійснювався із числа осіб, які повинні були відповідати на нього.

Зваження даних. Для отримання результатів, які є репрезентативними для всієї популяції групи, дані були зважені на основі коефіцієнтів, розрахованих за рекомендаціями обробки та аналізу даних згідно з методиками RDS та TLS. Для міст, де була реалізована методика RDS, дані аналізувалися в програмі RDS-Analyst¹⁰, яка передбачає їх зважування для кожної змінної з урахуванням мережі знайомих РКС: коефіцієнти є вищими для тих, хто має небагато знайомих серед інших РКС, та нижчими для тих, у кого їх багато. Для проведення аналізу на національному рівні коефіцієнти зважування були екстрапольовані в масив даних SPSS. Для міст, де реалізована методика TLS, проводилося зважування на величину точок та їх представленість у вибірці. Для цього розраховувався відсоток серед загальної кількості РКС, який припадає на кожну точку вибірки, і відсоток серед опитаних, який припадає на кожну точку вибірки. Далі відсоток серед загальної кількості РКС ділився на відсоток серед опитаних, таким чином було отримано потрібні вагові коефіцієнти для РКС певної точки. Якщо візитів було декілька, вагові коефіцієнти розраховували для кожного випадку окремо. Тобто для однієї і тієї самої точки це робили стільки разів, скільки було здійснено візитів на неї. Для міст, де була реалізована методика KI, зважування не відбувалося. Для аналізу показників на

¹⁰ RDS Analyst (RDS-A) – це пакет для статистичного аналізу даних, зібраних за методикою Respondent-driven sampling (RDS). Доступний для вільного користування за посиланням: http://wiki.stat.ucla.edu/hpmrg/index.php/RDS_Analyst_Install

національному рівні, дані зібрані в кожному місті дослідження були об'єднані в один масив. Подальші розрахунки на національному рівні проводилися із врахуванням коефіцієнтів зважування, які були розраховані відповідно до методу побудови вибірки для кожного міста дослідження.

Аналіз динаміки. З метою аналізу соціально-демографічних змін у популяції РКС, поведінки, рівня інфікування ВІЛ тощо у звіті використовували дані біоповедінкових досліджень 2008/2009 та 2011 і 2013 рр. Інструментарій, використаний у різні роки, мав деякі відмінності за кількістю та змістом запитань, тому порівняння даних здійснювали лише тоді, коли запитання були сформульовані однаково.

Моделювання чинників ВІЛ та інших ІПСШ. Для перевірки чинників, що характеризують різну ймовірність мати позитивний результат тесту на ВІЛ та гепатит С, були побудовані дворівневі логістичні регресійні моделі. Такі регресії враховують дизайн опитування: групування РКС у містах. Залежними змінними для такого аналізу є результати тестування на ВІЛ, гепатити В і С та сифіліс, що були отримані в рамках зв'язаного дослідження. Змінними, які пояснюють варіації поширеності ВІЛ та інших інфекційних захворювань, є соціально-демографічні характеристики, а також небезпечні ін'єкційні та сексуальні практики. Детальніше про моделювання чинників зазначено у розділі 2.14.

2. РЕЗУЛЬТАТИ: НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВЕНЬ

2.1. Соціально-демографічний профіль

Середній вік РКС – 29 років (стандартне відхилення – 7 років) (табл. 2). Частка підлітків-РКС у віці до 19 років включно становить 4.5%. У порівнянні з дослідженнями, які були проведені в попередні роки, продовжується збільшення питомої ваги РКС у віці понад 25 років та зменшення питомої ваги підлітків-РКС серед цільової групи (рис. 1).

Таблиця 2. Соціально-демографічні характеристики РКС

Характеристики		Середнє (ст. відхилення) або %
Середній вік (стандартне відхилення)		28.9 (6.81)
Вікові інтервали	15–19 років	4.5
	20–24 роки	24.3
	25–34 роки	49.7
	35 років і більше (максимум – 61 рік)	21.6
Стать	Чоловіча	0.8
	Жіноча	99.2
Тип точки	Вулиця, траса, автошляхи	35.7
	Квартири	19.4
	Готель/мотель	2.3
	Розважальні заклади/заходи	11.6
	Сауна/масажний салон	3.3
	Вокзали	1.1
	Через посередників	25.8
	Інше	0.9

Характеристики		Середнє (ст. відхилення) або %
Тривалість проживання у місті опитування	До 2-х років	15.4
	3–5 років	9.8
	6–10 років	8.5
	11 років і більше (максимум – 63 роки)	5.6
	Живуть з народження	60.6
Освіта	Початкова освіта (неповних 9 класів)	2.1
	Базова (неповна) середня освіта (повних 9 класів)	7.3
	Повна загальна середня освіта (11 класів)	31.2
	Професійно-технічна освіта	32.4
	Базова та неповна вища освіта (ВНЗ I–II та ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	16.1
	Повна вища освіта (спеціаліст, магістр) (ВНЗ III–IV рівнів акредитації)	10.7
	Інше	0.2
Зайнятість	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	58.0
	Мають постійну роботу	10.4
	Мають випадкові заробітки	18.5
	Безробітні	5.5
	Займаються домашнім господарством	6.0
	Непрацездатні (інваліди)	0.3
	Учні школи	0.1
	Учні ПТНЗ	0.5
	Студенти технікуму	1.1
	Студенти ВНЗ	3.6
	Інше	0.2
Сукупний особистий дохід за останні 30 днів	Менше 1000 грн.	0.8
	1001–3000 грн.	10.5
	3001–5000 грн.	25.0
	5001–10 000 грн.	34.7
	10 001–15 000 грн.	13.3
	15 001–20 000 грн.	7.6
	Більше 20 000 грн.	5.2
	Важко відповісти	1.5
	Відмова від відповіді	1.5

Характеристики		Середнє (ст. відхилення) або %
Тип житла	У власному помешканні	30.2
	У помешканні родичів/друзів (не сплачують оренду)	18.7
	В орендованому помешканні (наймають самостійно або з кимось)	45.1
	У гуртожитку	3.2
	У центрі соціально-психологічної реабілітації для дітей, притулку для дітей, дитячому будинку, інтернаті	0.1
	Не було постійного місця проживання (часто змінюю місця проживання)	2.0
	Інше	0.1
Осіб, які виїжджали з міста опитування більш ніж на місяць протягом останніх 12 місяців з метою надання сексуальних послуг		7.1
Серед осіб, які виїжджали з міста опитування більш ніж на місяць з метою надання сексуальних послуг (N=330)...	виїжджали до іншого міста України	72.4
	виїжджали до іншої країни	26.6
Сімейний стан	Одружені або живуть разом з постійним сексуальним партнером	7.3
	Одружені, але мають іншого постійного сексуального партнера	1.5
	Офіційно не одружені, але мають постійного сексуального партнера	24.3
	Одружені, але не живуть разом ні з жінкою/чоловіком, ні з постійним сексуальним партнером	9.4
	Не одружені та взагалі не мають постійного сексуального партнера	57.5
Чи знає Ваш чоловік або сексуальний партнер, що Ви надаєте сексуальні послуги за винагороду?	Так	46.5
	Ні	49.9
	Не знаю	3.6
Осіб, які утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі інших людей		57.4
Серед осіб, які утримують інших осіб за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі	утримують дітей	77.2
	утримують чоловіка / співмешканця	13.7
	утримують батьків, бабусю чи дідуся	37.8
	утримують інших людей	9.1

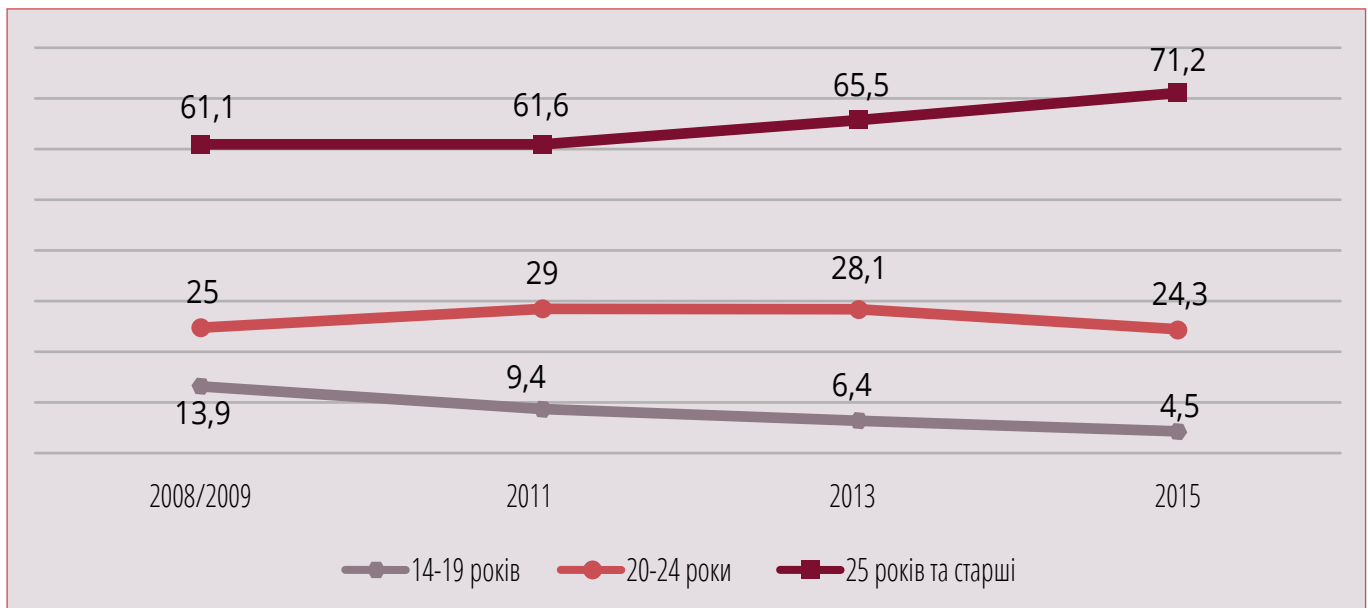

Рис. 1. Вікова структура РКС упродовж 2008–2015 рр., %

Більшість РКС – жінки, частка чоловіків серед опитаних – менше відсотка (0.8%).

Основними точками надання сексуальних послуг є вулиця, через посередників, квартири та віртуальні точки. Більше третини РКС (35.7%) працюють переважно на вулиці, трасах або автошляхах, чверть (25.8%) надає сексуальні послуги за винагороду через посередників. Приблизно кожна п'ята РКС (19.4%) працює на квартирах або віртуальних точках. У порівнянні з минулою хвилиною дослідження збільшується частка РКС, які працюють через посередників та у квартирах (рис. 2).

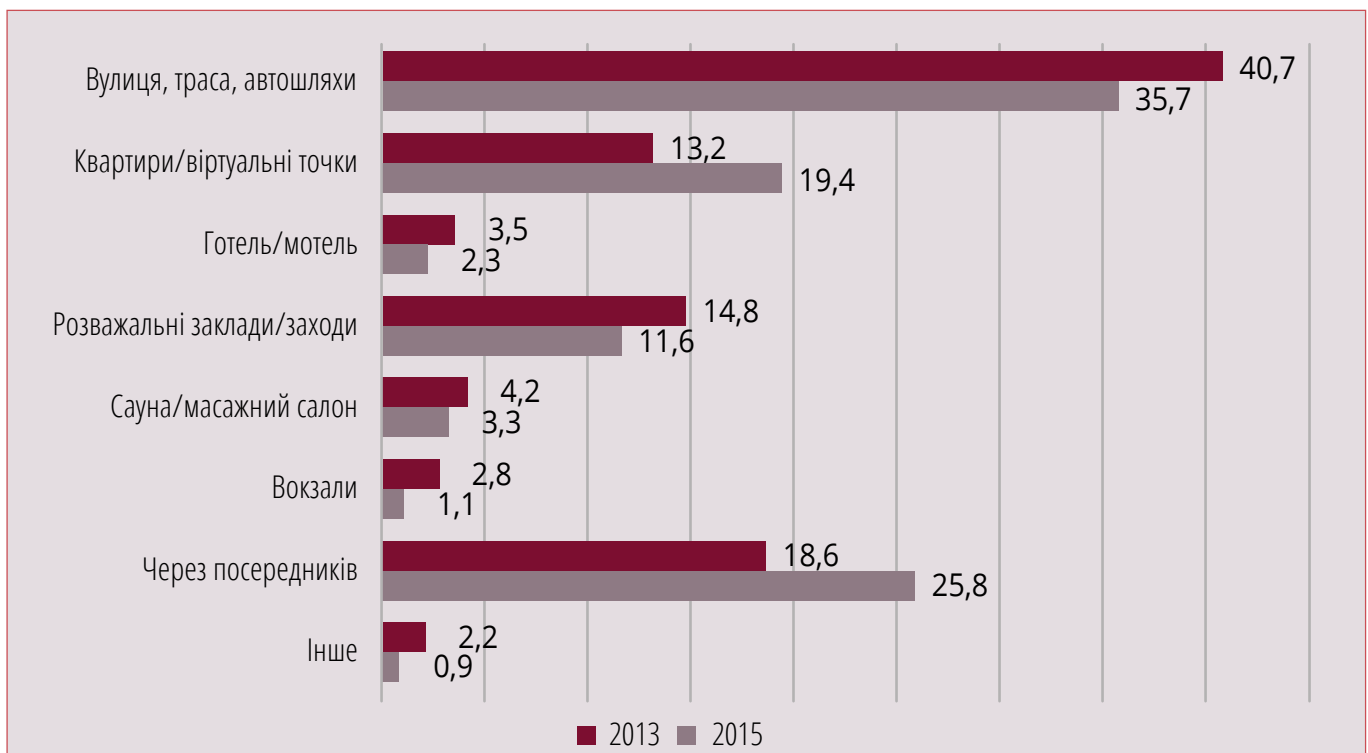

Рис. 2. Типологія точок, на яких РКС зазвичай працювали останній місяць: порівняння досліджень 2013 та 2015 рр.

За рівнем освіти переважають РКС з повною середньою (31.2%) або професійно-технічною освітою (32.4%). Повну вищу освіту отримали 10.7% респондентів. При порівнянні даних з минулою хвилиною опитування можна фіксувати збільшення питомої ваги тих, хто має вищу освіту: в дослідженні 2013 року таких було 7.4%.

Більше половини респондентів (58%) не мали іншої зайнятості, крім секс-бізнесу. Поширеним є наявність інших випадкових заробітків, крім надання сексуальних послуг за винагороду (18.5% РКС). Близько третини РКС (34.7%) заробляють від 5001 до 10 000 грн. за місяць; вищий дохід мають 26% опитаних. Більшість РКС (57.4%) утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі інших людей, як правило, дітей або близьких родичів (батьків, бабусю чи дідуся).

Більшість РКС (60.6%) проживають у місті дослідження з народження, переважно в орендованому помешканні, яке винаймають самостійно або спільно з кимось (45.1%); менше третини (30.2%) мають власне житло. Впродовж 2013–2015 рр. збільшилася частка РКС, які проживають в орендованому помешканні (з 34.1% до 45.1%).

Тимчасова міграція з метою надання сексуальних послуг не є поширеною. Лише 7.1% РКС мали досвід виїзду більш ніж на місяць протягом останніх 12 місяців, з них понад чверть (26.6%) виїжджали за кордон – в основному в Туреччину, Російську Федерацію та Польщу (табл. 3). Серед напрямів тимчасової міграції з метою секс-бізнесу в межах України основними регіонами є Київ та Одеська область.

Таблиця 3. Напрями тимчасової міграції РКС з метою надання сексуальних послуг за винагороду протягом останнього місяця, за містом опитування

Куди виїжджали	Звідки виїжджали до зазначеної області (місто опитування)
Волинська область (10 осіб)	Луцьк (7 осіб), Ужгород (1 особа), Львів (1 особа), Рівне (1 особа)
Дніпропетровська область (8 осіб)	Запоріжжя (5 осіб), Київ (1 особа), Кіровоград (1 особа), Миколаїв (1 особа)
Донецька область (7 осіб)	Донецьк (2 особи), Київ (1 особа), Полтава (1 особа), Харків (1 особа), Херсон (2 особи)
Житомирська область (3 особи)	Київ (1 особа), Львів (1 особа), Тернопіль (1 особа)
Закарпатська область (10 осіб)	Ужгород (9 осіб), Чернігів (1 особа)
Запорізька область (2 особи)	Запоріжжя (2 особи)
Івано-Франківська область (1 особа)	Тернопіль (1 особа)
Київська область (5 осіб)	Житомир (1 особа), Київ (2 особи), Львів (1 особа), Черкаси (1 особа)
м. Київ (69 осіб)	Вінниця (2 особи), Луцьк (1 особа), Дніпро (3 особи), Житомир (5 осіб), Ужгород (10 осіб), Запоріжжя (7 осіб), Івано-Франківськ (1 особа), Біла Церква (2 особи), Кіровоград (2 особи), Львів (2 особи), Миколаїв (2 особи), Одеса (1 особа), Полтава (5 осіб), Суми (12 осіб), Тернопіль (5 осіб), Черкаси (4 особи), Чернігів (4 особи), Севастополь (1 особа)

Куди виїжджали	Звідки виїжджали до зазначеної області (місто опитування)
Кіровоградська область (2 особи)	Запоріжжя (1 особа), Черкаси (1 особа)
Луганська область (8 осіб)	Київ (1 особа), Луганськ (5 осіб), Херсон (1 особа), Севастополь (1 особа)
Львівська область (22 особи)	Луцьк (3 особи), Житомир (3 особи), Ужгород (10 осіб), Львів (2 особи), Рівне (1 особа), Тернопіль (3 особи)
Миколаївська область (6 осіб)	Івано-Франківськ (1 особа), Кіровоград (1 особа), Миколаїв (2 особи), Херсон (1 особа), Севастополь (1 особа)
Одеська область (34 особи)	Вінниця (2 особи), Дніпро (3 особи), Житомир (1 особа), Ужгород (2 особи), Біла Церква (2 особи), Кіровоград (1 особа), Львів (5 осіб), Миколаїв (7 осіб), Полтава (1 особа), Суми (1 особа), Харків (5 осіб), Херсон (2 особи), Хмельницький (1 особа), Севастополь (1 особа)
Полтавська область (2 особи)	Полтава (1 особа), Суми (1 особа)
Рівненська область (7 осіб)	Луцьк (2 особи), Київ (1 особа), Львів (1 особа), Рівне (1 особа), Тернопіль (1 особа), Чернівці (1 особа)
Сумська область (2 особи)	Київ (1 особа), Харків (1 особа)
Тернопільська область (2 особи)	Ужгород (1 особа), Запоріжжя (1 особа)
Харківська область (19 осіб)	Донецьк (1 особа), Житомир (1 особа), Запоріжжя (1 особа), Київ (1 особа), Одеса (3 особи), Полтава (1 особа), Суми (9 осіб), Харків (1 особа), Чернігів (1 особа)
Херсонська область (18 осіб)	Ужгород (1 особа), Луганськ (2 особи), Миколаїв (1 особа), Харків (2 особи), Херсон (10 осіб), Севастополь (2 особи)
Хмельницька область (3 особи)	Вінниця (1 особа), Тернопіль (2 особи)
Чернівецька область (4 особи)	Вінниця (2 особи), Львів (1 особа), Чернівці (1 особа)
Чернігівська область (1 особа)	Біла Церква (1 особа)
Крим (6 осіб)	Дніпро (1 особа), Полтава (4 особи), Харків (1 особа)
Інша країна (86 осіб)	Туреччина (21 особа), Російська Федерація (21 особа), Польща (14 осіб), ОАЕ (6 осіб), Італія (4 особи), Ізраїль (4 особи), Ліван (3 особи), Кіпр (3 особи), Німеччина (2 особи), Чехія (2 особи), Угорщина (2 особи), Литва (1 особа), Греція (1 особа), Іспанія (1 особа), США (1 особа)

Більше половини РКС (57.5%) не одружені та не мають постійного сексуального партнера. У порівнянні з попередніми роками результати дослідження демонструють певне зменшення цієї групи за рахунок збільшення частки осіб, які проживають з постійним партнером без офіційної реєстрації шлюбу (рис. 3). Серед тих, хто має чоловіка (жінку) або постійного партнера, 49.9% повідомили, що партнер не знає про їхню роботу в секс-бізнесі.

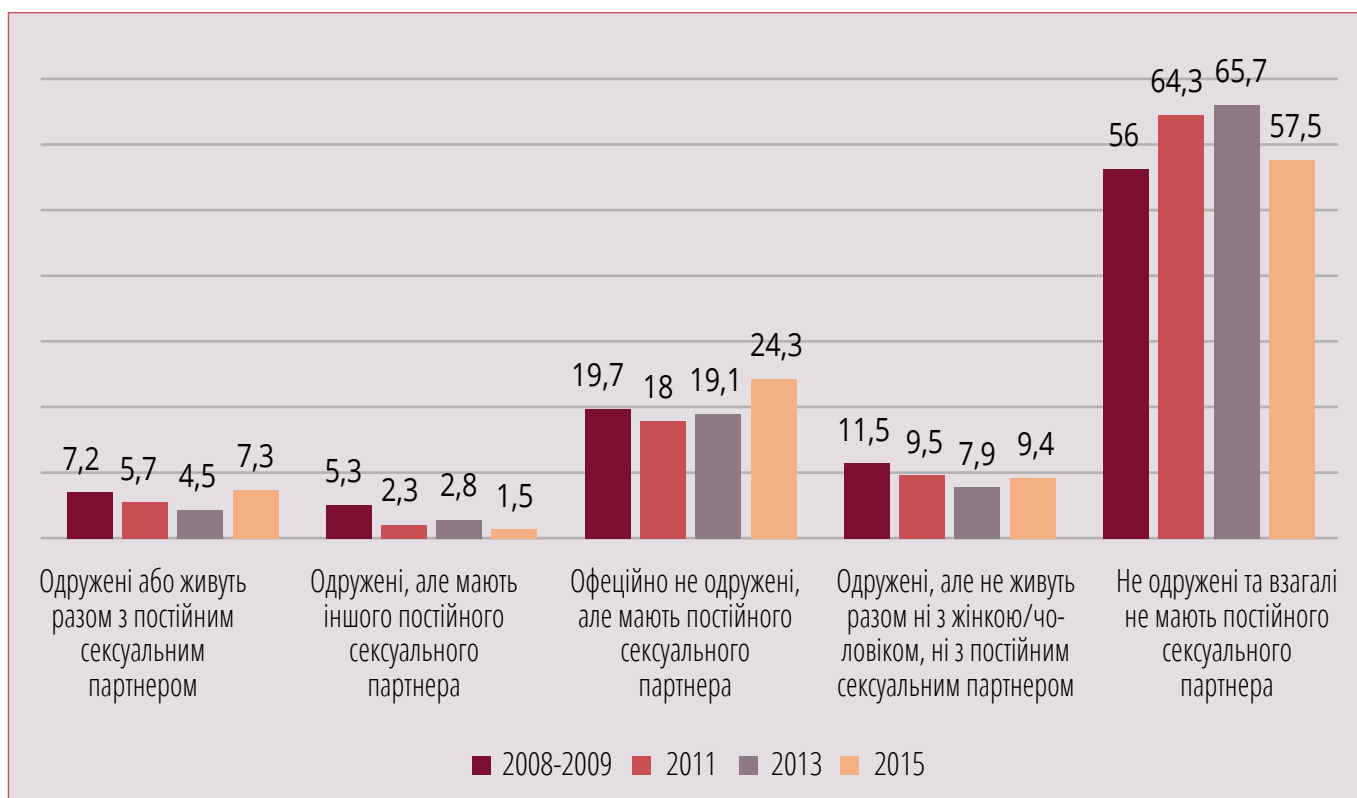

Рис. 3. Сімейний стан РКС упродовж 2008–2015 рр., %

Зв'язок між різними соціально-демографічними характеристиками. Молодь у віці до 24 років рідше працювала на вуличних точках у порівнянні зі старшими РКС, проте частіше – у розважальних закладах та на віртуальних точках ($p\text{-value} < 0.001$). У порівнянні зі старшими серед 15–24-річних РКС меншою є частка осіб, які змушені утримувати інших осіб за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (38.2% проти 65.1%, $p\text{-value} < 0.001$), а також більше тих, хто не живе разом з чоловіком/дружиною або постійним сексуальним партнером (74.6% проти 63.9%, $p\text{-value} < 0.001$). У власному помешканні переважно проживали старші РКС (35.6% серед загалу 25-річних та старших у порівнянні з 16.6% серед загалу 15–24-річних РКС; $p\text{-value} < 0.001$); натомість молодь у віці до 25 років частіше мешкала в орендованому житлі (42.4% серед загалу 25-річних та старших РКС у порівнянні з 51.8% серед загалу 15–24-річних; $p\text{-value} < 0.001$).

Респонденти, які поєднували секс-бізнес з постійною роботою в іншій сфері, переважно належали до високодохідних груп: 43.2% заробляли понад 10 000 грн. У групі опитаних, які поєднували секс-бізнес з випадковими заробітками, тільки 24% мали місячний дохід більше 10 000 грн., а в групі, яка працювала виключно у секс-бізнесі, таких було 28.5% ($p\text{-value} < 0.001$).

Освіта корелює з доходом: серед РКС з базовою освітою або нижчою 18.5% мали дохід у розмірі понад 10 000 грн., а з повною вищою освітою таких було 39.6% ($p\text{-value} < 0.001$).

Сімейний статус має зв'язок з досвідом утримання інших осіб за рахунок роботи в секс-бізнесі. Серед РКС, які живуть разом з чоловіком/дружиною або постійним сексуальним партнером, 73.1% утримували інших осіб, а серед тих, хто не мав постійного партнера, – 49.6% ($p\text{-value} < 0.001$).

2.2. Досвід насильства

Близько половини РКС (46.6%) зазнавали насильства під час надання сексуальних послуг за винагороду (табл. 4). Такий результат є подібним до оцінок попередньої хвилі дослідження: у 2013 році 48.6% повідомили, що піддавалися насильству.

Про наявність досвіду насильства частіше повідомляли РКС у віці від 35 років з низьким рівнем освіти (базова середня або нижче), респонденти з високим рівнем доходу, а також ті, хто змушений утримувати інших осіб за рахунок свого заробітку у секс-бізнесі. Насильство більше поширене серед РКС-ЛВІН та «вуличних» РКС: серед перших 76.4% зазнавали насильства, а серед других – 63.5%. Серед опитаних, які мали досвід тимчасової міграції, більше половини (55.3%) стикалися з насильством під час надання секс-послуг. Більший відсоток РКС з досвідом насильства серед клієнтів громадських організацій можна пояснити тим, що такі жінки та чоловіки могли шукати допомоги в цих організаціях.

Більшість РКС, які піддавалися насильству під час надання сексуальних послуг за винагороду, стикалися зі словесним приниженням (69.5%), погрозами (50.1%) та примушуванням до безкоштовного надання послуг (49.5%) (рис. 4); більше третини зазнавали побиття (38.3%); чверть (24.3%) були зґвалтовані.

Переважає більшість РКС (82.1%) зазнавали насильства з боку клієнтів (рис. 5); більш ніж кожний десятий респондент (12.4%) повідомляв про випадки насильства, яке застосовували щодо них працівники правоохоронних органів.

Таблиця 4. Відсоток РКС, які зазнавали насильства (наприклад, побиття, ґвалтування, словесні приниження, вимагання грошей тощо) під час надання секс-послуг

Серед усіх		46.6
Вік (p-value<0.001)	15–19 років	32.4
	20–24 роки	39.7
	25–34 роки	48.1
	35+ років	53.9
Освіта (p-value=0.002)	Базова середня освіта або нижче	52.6
	Повна загальна середня освіта	46.8
	Професійно-технічна освіта	48.6
	Базова вища освіта	40.7
	Повна вища освіта	43.1

Серед усіх		46.6
Зайнятість (p-value<0.001)	Немає іншої зайнятості крім секс-бізнесу	49.5
	Постійна робота	45.5
	Випадкові заробітки	44.3
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	38.6
Тип житла (p-value=0.026)	Власне помешкання	47.2
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	42.9
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	47.4
	Інше	50.3
Місячний особистий дохід (p-value<0.001)	До 5000 грн.	41.3
	5001–10 000 грн.	46.1
	Більше 10 000 грн.	53.2
Сімейний статус (p-value=0.898)	Живуть разом з чоловіком / постійним сексуальним партнером	47.8
	Не живуть разом з постійним партнером	46.1
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-value<0.001)	Таких осіб немає	41.0
	Такі особи є	50.8
Тип точки (p-value<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	63.5
	Квартири	30.8
	Готель/мотель	31.4
	Розважальні заклади/заходи	39.4
	Сауна/масажний салон	26.7
	Віртуальні, через посередників	41.7
	Інше	54.1
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value=0.041)	Так	55.3
	Ні	45.9
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-value<0.001)	Так	51.7
	Ні	34.8
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-value<0.001)	Так	76.4
	Ні	44.1

Рис. 4. Розподіл відповідей на запитання: «Яким чином завдавали насильства?»
(серед РКС, які зазнавали насильства, N=1921)

Рис. 5. Розподіл відповідей на запитання: «Хто завдавав насильства?», %
(серед РКС, які зазнавали насильства, N=1921)

Із загалу РКС, які зазнавали насильства під час надання сексуальних послуг, тільки половина (49.5%) зверталися по допомогу (табл. 5). Це переважно ті, хто мав постійну роботу, крім зайнятості у секс-бізнесі. РКС, які працюють на базі розважальних закладів, у готелях та квартирах, рідше зверталися по допомогу, порівнюючи з тими, хто працював на інших точках.

Значна частка РКС не зверталися до спеціалістів після того, як зазнавали насильства, натомість шукали допомоги в інших дівчат чи жінок, залучених до секс-бізнесу: таку стратегію обирали 39.8% (рис. 6). Менше п'ятої частини із загалу тих, що зазнавали насильства (17.3%), зверталися за допомогою до громадської організації чи кризового центру.

Таблиця 5. Відсоток РКС, які зверталися за допомогою після випадку насильства (серед осіб, які зазнавали насильства, N=1921)

Серед усіх, хто потерпав від насильства		49.5
Вік (p-value=0.478)	15–19 років	38.4
	20–24 роки	36.1
	25–34 роки	42.8
	35 + років	38.7
Освіта (p-value=0.318)	Базова середня освіта або нижче	36.2
	Повна загальна середня освіта	40.1
	Професійно-технічна освіта	35.9
	Базова вища освіта	38.6
	Повна вища освіта	44.0
Зайнятість (p-value=0.015)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	39.2
	Постійна робота	48.7
	Випадкові заробітки	36.3
	Учні/студенти, безробітні, домогосподарки	31.6
Тип житла (p-value=0.473)	Власне помешкання	42.0
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	34.7
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	38.6
	Інше	33.9
Місячний особистий дохід (p-value=0.171)	До 5000 грн.	34.1
	5001–10 000 грн.	42.0
	Більше 10 000 грн.	40.6

Серед усіх, хто потерпав від насильства		49.5
Сімейний статус (p-value=0.107)	Живуть разом з чоловіком / постійним сексуальним партнером	39.6
	Не живуть разом з постійним партнером	38.2
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-value=0.096)	Таких осіб немає	34.5
	Такі особи є	41.1
Тип точки (p-value=0.018)	Вулиця, траса, автошляхи	37.6
	Квартири	40.1
	Готель/мотель	36.0
	Розважальні заклади/заходи	32.1
	Сауна/масажний салон	43.1
	Віртуальні, через посередників	42.7
	Інше	38.5
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value=0.307)	Так	43.4
	Ні	38.3
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-value=0.047)	Так	40.0
	Ні	34.1
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-value<0.001)	Так	23.6
	Ні	17.6

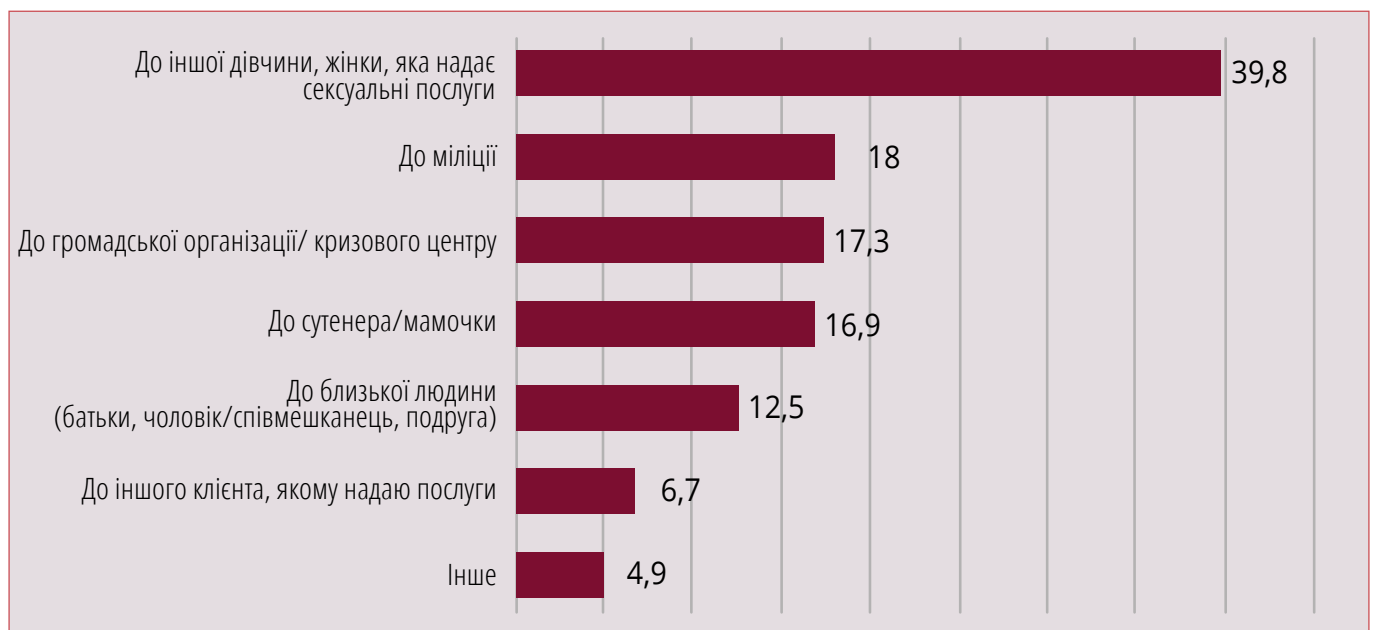

Рис. 6. Розподіл відповідей на запитання: «Куди зверталися по допомогу після випадку насильства?», % (серед осіб, які зверталися по допомогу, N=734)

2.3. Сексуальний дебют та початок надання сексуальних послуг за винагороду

Серед жінок комерційного сексу фіксується ранній початок сексуального життя. За результатами дослідження середній вік сексуального дебюту становить 16 років (рис. 7). Цей показник не зазнав змін у порівнянні з попередніми хвилями досліджень. Так, за результатами опитувань у 2008/2009, 2011 та 2013 рр., середній вік сексуального дебюту РКС становив також 16 років.

Час переходу від сексуального дебюту до надання сексуальних послуг за винагороду в середньому становить шість років. Респонденти зазначили, що в середньому розпочинали надавати сексуальні послуги за винагороду в 22 роки. Аналогічний результат було отримано у дослідженні 2013 року. До 2013 року цей показник поступово збільшувався, у 2011 році він становив 21 рік, а в 2008/2009 рр. – 20,5 року. Підлітки-РКС віком до 19 років дуже рано починають займатися секс-бізнесом – середній вік їхнього сексуального дебюту – 15 років, а початку надання секс-послуг за винагороду – 17 років.

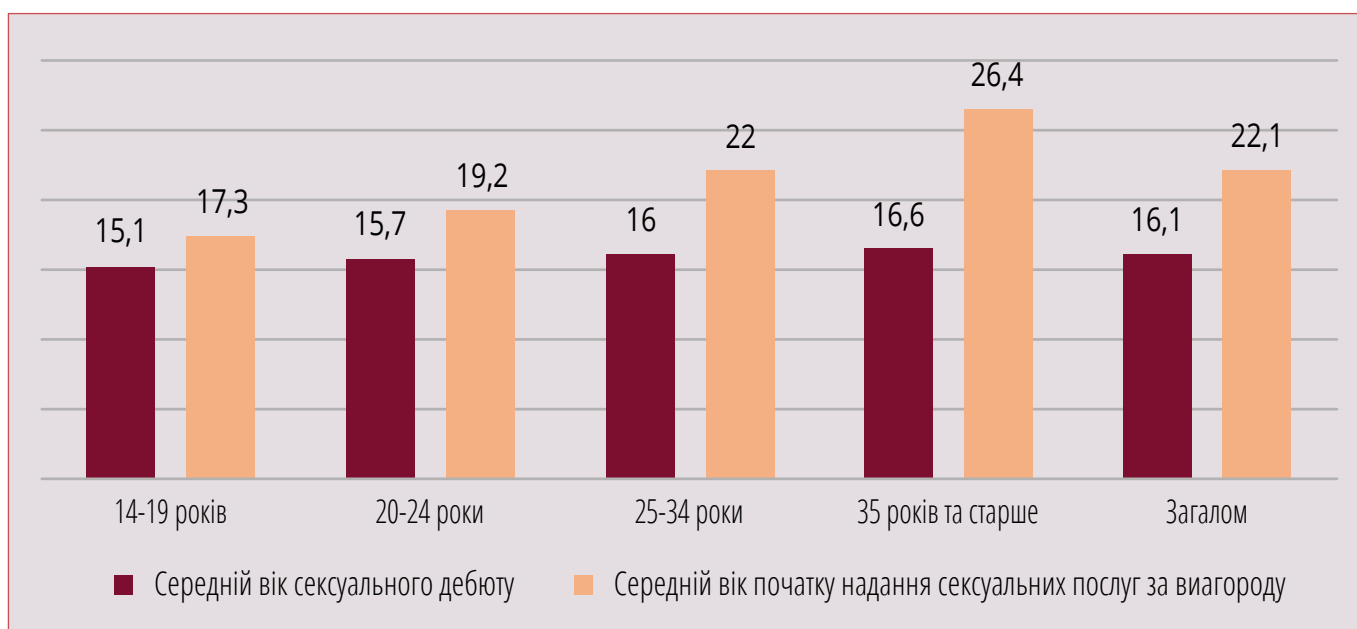

Рис. 7. Середній вік сексуального дебюту та початку надання сексуальних послуг за винагороду серед різних вікових груп РКС, середні значення

2.4. Профіль клієнтів РКС, способи пошуку клієнтів

Серед клієнтів РКС переважають бізнесмени (73% надавали послуги таким особам), військовослужбовці (59.4%), таксисти (50.8%), працівники правоохоронних органів (46.2%) та далекобійники (39.6%) (рис. 8). Більше третини РКС (35.9%) надавали сексуальні послуги студентам за останній місяць.

Рис. 8. ТОП-10 соціально-професійних груп, до яких належали клієнти РКС: % осіб, які надавали сексуальні послуги за винагороду таким клієнтам за останній місяць

Серед «вуличних» РКС основними групами клієнтів були далекобійники та бізнесмени: 30.1% та 24.1% опитаних найчастіше надавали сексуальні послуги зазначеним соціально-професійним групам відповідно. Майже дві третини РКС, які працюють у квартирах (61.8%) та готелях (60.2%), вважають своєю основною групою клієнтів бізнесменів. Військовослужбовців як основну групу клієнтів переважно згадували РКС, які працюють в саунах та масажних салонах (23.6%).

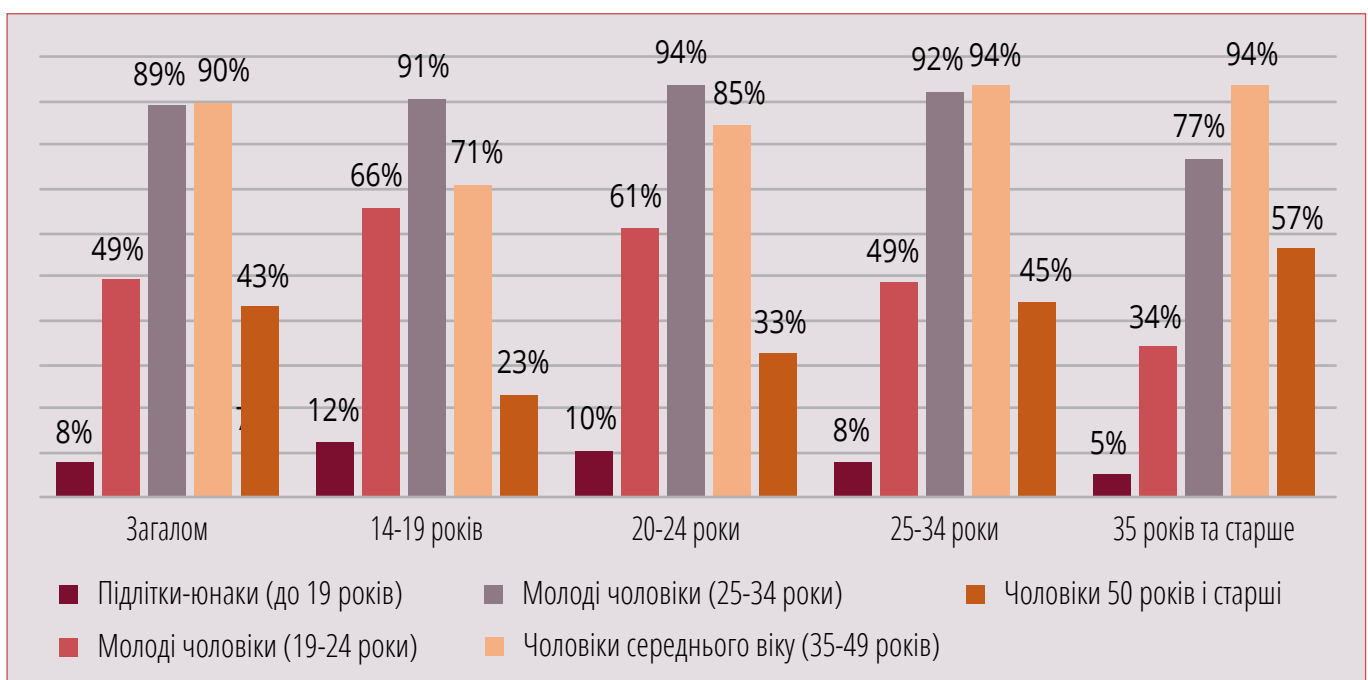

Рис. 9. Розподіл вікових груп клієнтів за віком РКС*, %

* У кожній віковій групі клієнтів відмінності за віком РКС є статистично значущими ($p\text{-value} < 0.001$)

Вікові групи клієнтів відрізняються залежно від віку РКС. Серед респондентів старше 35 років тільки 5% мали клієнтів-підлітків, проте серед 15–19-річних 12% надавали такі послуги (рис. 9). Разом з тим, серед усіх вікових груп РКС чоловіки 25–34 та 35–49 років були зазначені як основні групи клієнтів за віком.

Серед РКС поширеним є надання сексуальних послуг уразливим групам клієнтів та клієнтам груп ризику, які можуть бути групами-містками у поширенні епідемії ВІЛ-інфекції. У порівнянні з попередньою хвилею дослідження частка РКС, які мали клієнтів із числа осіб, що вживають наркотики ін'єкційним шляхом (ЛВІН), зменшується – з 21.4% у 2013 до 12.4% у 2016 році (табл. 6). Близько 9% РКС не знали, чи були серед їхніх клієнтів ЛВІН. ЛВІН є основною групою клієнтів серед РКС, які також вживають наркотики ін'єкційним шляхом: серед цієї групи подвійного ризику 44.8% мали таких клієнтів за останні 30 днів (рис. 10). Про наявність клієнтів ЛВІН переважно повідомляли РКС з низьким рівнем освіти; особи, які не мали іншої зайнятості, крім секс-бізнесу; респонденти з низьким (до 5000 грн.) чи, навпаки, високим (понад 10 000 грн.) рівнем доходу, а також ті, хто мав досвід тимчасової міграції з метою надання сексуальних послуг, та ті, хто утримує інших осіб за рахунок своєї зайнятості у секс-бізнесі. Серед РКС, які працюють на вулиці та трасах, 23.9% надавали сексуальні послуги ЛВІН за останній місяць.

Тільки 5.4% респондентів надавали послуги бісексуалам та (або) гомосексуалістам за останні 30 днів. Про таких клієнтів частіше повідомляли РКС з досвідом міграції з метою надання сексуальних послуг (11.4%) та РКС-підлітки (9.9%).

Майже половина РКС (41.8%) надавали сексуальні послуги за винагороду іноземцям за останній місяць. Наявність таких клієнтів переважно характеризує РКС у віці до 35 років, з високим рівнем освіти, тих, що проживають в орендованому житлі та мають високий рівень доходів. Наявні відмінності за типом точки роботи: більше половини РКС, які працюють у готелях (57.7%), саунах чи масажних салонах (51.2%) та на віртуальних точках (53.8%), мали клієнтів-іноземців за останній місяць. Натомість менше третини (31.3%) «вуличних» РКС мали таких клієнтів за цей період. Чверть РКС-ЛВІН (24.7%) надавали сексуальні послуги іноземцям за останні 30 днів; серед РКС, які не вживають наркотики ін'єкційним шляхом, майже вдвічі більше осіб мали таких клієнтів (43%).

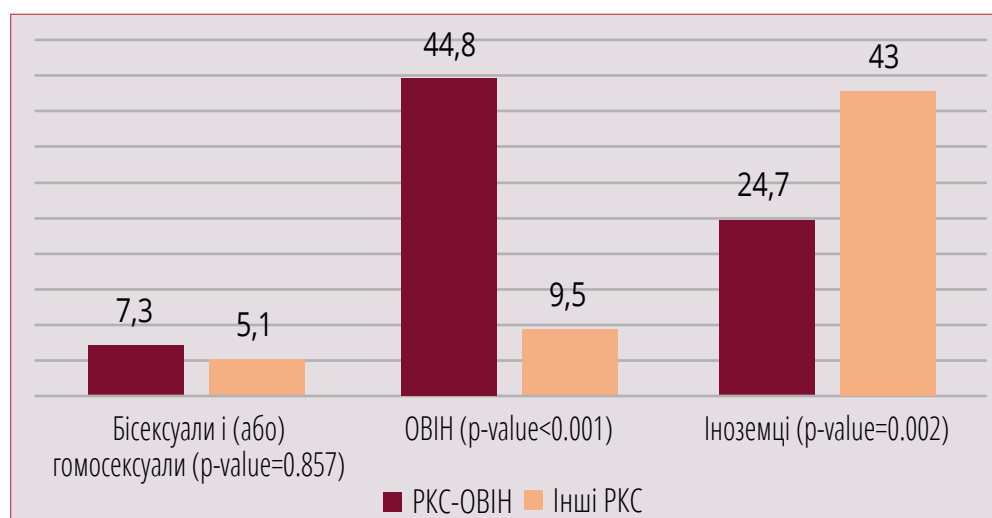

Рис. 10. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останній місяць (30 днів) надавати секс-послуги таким клієнтам?» серед РКС-ЛВІН та інших РКС, %

Таблиця 6. Розподіл відповідей на запитання: «Чи доводилося Вам за останній місяць (30 днів) надавати секс-послуги таким клієнтам?», %

		Бісексуали і (або) гомосексуалісти*			Споживачі ін'єкційних наркотиків**			Іноземці***		
		так	ні	не знаю	так	ні	не знаю	так	ні	не знаю
Серед усіх		5.4	87.7	7.0	12.4	78.9	8.8	41.8	56.9	1.3
Вік (p-values: *0.029; **<0.001; ***<0.001)	15–19 років	9.9	85.9	4.2	5.2	86.5	8.3	50.0	48.7	1.4
	20–24 роки	4.8	87.2	8.0	9.0	82.1	8.9	50.4	48.0	1.6
	25–34 роки	5.7	86.8	7.5	13.4	77.6	8.9	42.2	56.7	1.2
	35+ років	4.3	90.7	5.1	15.2	76.5	8.4	29.6	69.3	1.1
Освіта (p-values: *0.040; **<0.001; ***<0.001)	Базова середня освіта або нижче	4.9	89.8	5.3	20.8	72.4	6.8	33.1	64.8	2.1
	Повна загальна середня освіта	6.3	85.7	7.9	15.1	75.9	9.0	40.4	58.5	1.1
	Професійно-технічна освіта	4.2	88.9	6.9	10.7	79.1	10.1	38.9	59.5	1.6
	Базова вища освіта	5.4	86.0	8.6	9.4	80.2	10.4	46.4	52.6	1.0
	Повна вища освіта	6.6	89.9	3.5	5.7	91.0	3.4	55.8	43.6	0.6
Зайнятість (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	6.1	86.0	7.9	14.5	75.5	10.0	43.8	55.1	1.1
	Постійна робота	5.4	91.6	2.9	6.7	87.8	5.5	48.7	50.7	0.5
	Випадкові заробітки	3.6	87.8	8.6	10.9	79.7	9.4	37.3	60.8	1.9
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	4.5	91.8	3.8	9.5	85.6	5.0	34.7	63.7	1.6
Тип житла (p-values: *0.032; **0.196; ***<0.001)	Власне помешкання	4.1	90.2	5.7	14.0	77.5	8.6	34.4	64.6	1.0
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	2.8	89.7	7.5	10.6	81.3	8.1	37.3	61.9	0.8
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	7.2	85.5	7.3	12.5	78.5	9.0	50.1	48.6	1.3
	Інше	5.8	84.9	9.3	8.3	81.3	10.4	31.0	65.3	3.6
Місячний особистий дохід (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	До 5000 грн.	4.7	91.3	4.0	13.8	79.6	6.6	24.9	73.8	1.2
	5001–10 000 грн.	6.0	85.2	8.8	9.8	79.8	10.4	48.4	50.6	1.0
	Більше 10 000 грн.	5.8	86.4	7.8	13.6	76.7	9.7	55.9	42.3	1.8

		Бісексуали і (або) гомосексуалісти*			Споживачі ін'єкційних наркотиків**			Іноземці***		
		так	ні	не знаю	так	ні	не знаю	так	ні	не знаю
Сімейний статус (p-values: *0.003; **0.046; ***0.200)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	6.9	88.6	4.5	14.4	78.1	7.6	41.5	56.7	1.8
	Не живуть разом з постійним партнером	4.6	87.2	8.2	11.4	79.3	9.4	42.0	57.0	1.0
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.013; **<0.001; ***0.013)	Таких осіб немає	3.6	87.8	8.6	10.1	80.2	9.7	36.6	61.7	1.7
	Такі особи є	6.7	87.6	5.8	14.0	77.8	8.1	45.7	53.4	1.0
Тип точки (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	6.5	86.1	7.4	23.9	64.5	11.6	31.3	66.2	2.5
	Квартири	7.1	86.3	6.6	6.5	88.1	5.3	47.1	52.6	0.3
	Готель/мотель	3.5	92.5	3.9	2.6	93.7	3.7	57.7	42.3	0.0
	Розважальні заклади/заходи	2.8	91.3	5.9	7.8	83.6	8.5	35.1	64.2	0.6
	Сауна/масажний салон	1.9	94.7	3.4	3.1	89.4	7.5	51.2	47.2	1.6
	Віртуальні, через посередників	4.6	87.3	8.2	5.3	86.0	8.6	53.8	45.4	0.8
	Інше	1.5	95.8	2.7	5.9	91.0	3.1	25.8	73.8	0.3
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *<0.001; **0.137; ***<0.001)	Так	11.4	83.3	5.3	15.1	77.7	7.2	54.9	43.0	2.1
	Ні	4.9	87.9	7.1	12.0	79.0	8.9	40.9	57.8	1.2
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *<0.051; **<0.001; ***<0.001)	Так	5.8	86.8	7.4	14.7	75.8	9.5	45.1	53.4	1.5
	Ні	4.3	89.8	5.9	6.7	86.2	7.1	34.1	65.1	0.8

Основними шляхами пошуку клієнтів є шосе, траси чи автошляхи та посередники (сутенер, «мамочка» тощо): 20.8% та 19.8% відповідно шукали клієнтів таким чином (табл. 7). РКС-підлітки, як правило, знаходять їх через Інтернет; серед решти вікових груп більш поширеним є пошук клієнтів на дорогах чи через посередників.

Таблиця 7. Розподіл відповідей на запитання: «Скажіть, будь ласка, серед наведених Вами способів пошуку клієнтів який Ви вважаєте основним для себе?», за віком та місячним доходом РКС, %

	За віком (p-value<0.001)				За місячним особистим доходом (p-value<0.001)			Загалом
	15–19 років	20–24 роки	25–34 роки	35+ років	до 5000 грн.	5001–10 000 грн.	Більше 10 000 грн.	
На шосе/трасах/автошляхах	4.8	18.5	21.0	26.5	24.2	18.0	19.5	20.8
Через посередників (сутенер, «мамочка» тощо)	19.5	25.9	19.1	14.5	11.9	23.0	27.8	19.8
На вулиці (відкрита місцевість, парк, сквер тощо)	9.8	10.7	14.8	13.4	13.4	11.6	14.8	13.3
По Інтернету	23.3	15.6	10.7	7.2	8.1	14.9	12.7	11.7
По телефону (телефон надрукований у газетах, журналах, візитках)	3.0	4.8	8.6	7.6	8.3	7.9	4.9	7.2
У барі/ресторані/кафе тощо	6.3	4.0	6.2	9.5	10.2	5.1	2.2	6.4
На дискотеці/в нічному клубі/арт-клубі/стрип-клубі	15.2	8.7	3.8	0.7	5.7	5.0	3.5	4.8
Через своїх клієнтів	4.4	3.0	3.6	7.1	5.1	3.9	3.2	4.2
У сауни/лазні/масажному салоні/спа-салоні/салоні краси	3.9	2.5	3.6	3.0	3.3	3.8	2.5	3.2
У готелі/мотелі	0.4	1.5	3.0	1.7	1.3	2.5	3.1	2.2
Через інших РКС (подруг, знайомих тощо)	3.8	1.1	1.2	2.2	0.9	1.3	2.8	1.5
Маю лише постійних клієнтів	4.2	1.7	1.1	1.7	2.3	0.9	0.9	1.5
На зупинках громадського транспорту	0.9	0.8	1.4	1.4	1.4	0.9	1.6	1.2
На залізничних та автовокзалах	0.2	0.4	0.9	2.4	2.3	0.4	0.2	1.1
Інше	0.3	0.8	1.0	1.1	1.6	0.8	0.3	1.1

Більшість РКС (87.6%) мали постійних клієнтів упродовж останнього місяця (табл. 8). Середня кількість постійних клієнтів за останні 30 днів – шість осіб серед загалу опитаних, серед РКС-ЛВІН – вісім. Кількість постійних клієнтів є нижчою серед РКС-підлітків (у середньому 4 особи за останній місяць); респондентів з вищою освітою та тих, хто навчається чи має випадкові заробітки, крім зайнятості у секс-бізнесі, з низьким та середнім доходом (середнє значення для таких соціально-демографічних груп – 5 клієнтів). За типом точки у середньому вища кількість постійних клієнтів була характерна для РКС, які працюють на вулиці чи у квартирах.

Менше 3% РКС надавали сексуальні послуги за винагороду тільки непостійним клієнтам за останні 30 днів. У середньому один РКС мав 25 непостійних клієнтів за останній місяць, РКС-підліток – 19. Також РКС, які живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером, мали менше непостійних клієнтів (середнє значення – 23). Вища кількість непостійних клієнтів характерна для РКС, які працюють тільки у секс-бізнесі (середнє значення – 29); РКС, які мешкають в орендованому житлі, утримують інших осіб за рахунок доходу в секс-бізнесі чи є клієнтами ВІЛ-сервісних організацій (середнє значення – 27);

РКС з високим доходом (середнє значення – 37) та РКС-ЛВІН (середнє значення – 34). У порівнянні з іншими точками вища середня кількість непостійних клієнтів спостерігається серед РКС, які працюють на вуличних або віртуальних точках (середнє значення – 29).

Таблиця 8. Наявність та кількість постійних і непостійних клієнтів РКС упродовж останнього місяця

		Постійні клієнти				Непостійні клієнти			
		% що мали таких клієнтів*	середня кількість**	ст. відхилення	медіанна кількість**	% що мали таких клієнтів***	середня кількість****	ст. відхилення	медіанна кількість****
Серед усіх		87.6	6	5	4	97.3	25	22	20
Вік (p-values: *0.578; **0.015; ***0.010; ****<0.001)	15–19 років	87.5	4	4	3	95.6	19	18	11
	20–24 роки	87.2	6	6	4	97.9	26	22	20
	25–34 роки	87.8	6	5	4	97.4	25	22	20
	35+ років	87.7	6	6	4	96.7	25	23	18
Освіта (p-values: *0.106; **0.002; ***<0.001; ****<0.001)	Базова середня освіта або нижче	87.0	6	5	4	97.9	25	26	17
	Повна загальна середня освіта	85.6	6	5	4	98.6	26	21	20
	Професійно-технічна освіта	87.4	6	6	4	97.4	26	24	17
	Базова вища освіта	90.6	6	5	4	95.6	20	16	15
	Повна вища освіта	90.5	5	5	4	95.4	26	23	18
Зайнятість (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001; ****<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	89.6	6	6	4	98.9	29	22	20
	Постійна робота	87.4	6	7	4	95.2	19	21	10
	Випадкові заробітки	84.5	5	4	4	94.5	20	20	15
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	83.8	5	4	4	95.8	19	20	12
Тип житла (p-values: *0.001; **0.072; ***<0.001; ****0.001)	Власне помешкання	88.2	5	5	4	95.2	23	22	15
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	86.6	5	5	4	97.9	23	20	15
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	88.0	6	6	5	98.5	27	23	20
	Інше	85.3	5	6	3	97.5	23	17	20
Місячний особистий дохід (p-values: *<0.001; **<0.001; ***0.013; ****<0.001)	До 5000 грн.	85.9	5	4	4	96.6	15	14	12
	5001–10 000 грн.	87.1	5	5	4	98.3	26	20	20
	Більше 10 000 грн.	89.6	7	7	5	96.9	37	27	30

		Постійні клієнти				Непостійні клієнти			
		% що мали таких клієнтів*	середня кількість**	ст. відхилення	медіанна кількість**	% що мали таких клієнтів***	середня кількість****	ст. відхилення	медіанна кількість****
Сімейний статус (p-values: *0.083; **0.134; ***0.001; ****0.002)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	88.5	6	6	4	97.3	23	21	17
	Не живуть разом з постійним партнером	87.2	6	5	4	97.3	26	23	20
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.001; **<0.001; ***0.924; ****<0.001)	Таких осіб немає	86.3	5	5	4	97.1	22	21	15
	Такі особи є	88.6	6	6	4	97.5	27	23	20
Тип точки (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001; ****<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	87.0	6	6	5	98.8	29	22	20
	Квартири	90.8	6	6	4	96.4	23	23	15
	Готель/мотель	87.2	5	3	4	98.0	15	9	12
	Розважальні заклади/заходи	90.6	5	4	4	97.2	15	12	12
	Сауна/масажний салон	89.7	5	7	3	98.4	14	10	10
	Віртуальні, через посередників	84.3	5	5	4	96.6	29	24	20
	Інше	91.4	6	6	5	87.9	13	12	10
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.183; **0.137; ***<0.001; ****0.959)	Так	91.2	6	6	5	92.3	25	25	20
	Ні	87.4	6	5	4	97.7	25	22	20
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.029; **<0.001; ***0.002; ****<0.001)	Так	88.7	6	6	5	98.1	27	23	20
	Ні	85.2	4	4	3	95.6	19	19	12
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.416; **<0.001; ***0.070; ****<0.001)	Так	89.3	8	5	10	98.7	34	21	30
	Ні	87.5	6	4	4	97.2	17	22	10

У цілому тільки 15% РКС не мали клієнтів за останній робочий день (табл. 9). Більше третини (37.1%) мали одного, чверть (24.8%) – двох, решта (23%) – трьох. Кількість клієнтів за останній робочий день зростає з віком. Також наявні статистично значущі відмінності у кількості клієнтів за останній робочий день за іншими соціально-демографічними характеристиками, зокрема освітою, зайнятістю, сімейним статусом, доходом, типом точки та житла, досвідом міграції, серед клієнтів та не клієнтів ГО, приналежністю до групи подвійного ризику РКС-ЛВІН.

Таблиця 9. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки різних клієнтів, яким Ви надавали сексуальні послуги за винагороду, було за останній робочий день?», %

		Кількість клієнтів:				
		0	1	2	3	4 і більше
Загалом		15.0	37.1	24.8	12.2	10.8
Вік (p-value=0.015)	15–19 років	14.8	46.8	16.8	15.5	6.1
	20–24 роки	14.1	38.6	22.1	13.2	12.0
	25–34 роки	14.0	36.6	27.0	11.6	10.8
	35+ років	18.5	34.8	24.4	11.7	10.6
Освіта (p-value<0.001)	Базова середня освіта або нижче	15.6	27.0	25.6	15.8	16.0
	Повна загальна середня освіта	15.0	35.0	24.3	13.6	12.1
	Професійно-технічна освіта	14.6	39.2	24.5	12.0	9.8
	Базова вища освіта	11.9	44.8	28.5	8.4	6.5
	Повна вища освіта	20.8	34.7	21.8	10.4	12.3
Зайнятість (p-value<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	15.8	35.0	24.1	13.3	11.7
	Постійна робота	22.4	39.3	19.2	7.9	11.2
	Випадкові заробітки	13.2	38.6	27.5	12.7	8.1
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	9.6	42.6	27.9	9.5	10.4
Тип житла (p-value<0.001)	Власне помешкання	14.2	42.0	23.7	10.7	9.4
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	12.8	36.6	29.8	11.5	9.4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	17.0	34.6	23.4	13.2	11.9
	Інше	11.5	34.0	25.7	14.2	14.6
Місячний особистий дохід (p-value<0.001)	До 5000 грн.	19.8	42.3	23.3	8.4	6.3
	5001–10 000 грн.	14.7	38.1	23.6	12.6	11.1
	Більше 10 000 грн.	9.9	29.0	27.6	16.8	16.7
Сімейний статус (p-value=0.004)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	17.4	34.9	23.9	11.2	12.6
	Не живуть разом з постійним партнером	13.9	38.2	25.3	12.6	10.0
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-value<0.001)	Таких осіб немає	13.4	43.6	24.5	11.0	7.5
	Такі особи є	16.2	32.4	25.0	13.0	13.3

		Кількість клієнтів:				
		0	1	2	3	4 і більше
Тип точки (p-value<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	17.5	33.1	24.5	14.4	10.5
	Квартири	16.1	42.7	20.8	9.9	10.5
	Готель/мотель	8.4	35.9	40.3	10.5	5.0
	Розважальні заклади/заходи	15.2	43.4	28.7	8.6	4.1
	Сауна/масажний салон	8.9	40.9	37.5	11.6	1.2
	Віртуальні, через посередників	11.6	35.1	23.3	12.8	17.1
	Інше	21.9	39.5	28.0	8.8	1.8
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value=0.041)	Так	12.8	40.4	27.8	10.9	8.1
	Ні	15.0	36.9	24.7	12.3	11.1
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-value<0.001)	Так	16.3	34.5	24.4	12.9	11.8
	Ні	12.0	43.3	25.7	10.5	8.5
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-value<0.001)	Так	13.8	33.6	26.8	15.3	10.6
	Ні	15.1	37.4	24.7	11.9	10.9

Показник середньої кількості клієнтів за останній робочий день залишається майже незмінним за останні роки: в дослідженні 2008/2009 рр. він становив 2.1 клієнта, в 2011 – 1.9, в 2013 – 2, в 2015 – 1.9. Разом з тим, спостерігається поступове зростання частки РКС, які мали тільки одного клієнта за останній робочий день (рис. 11).

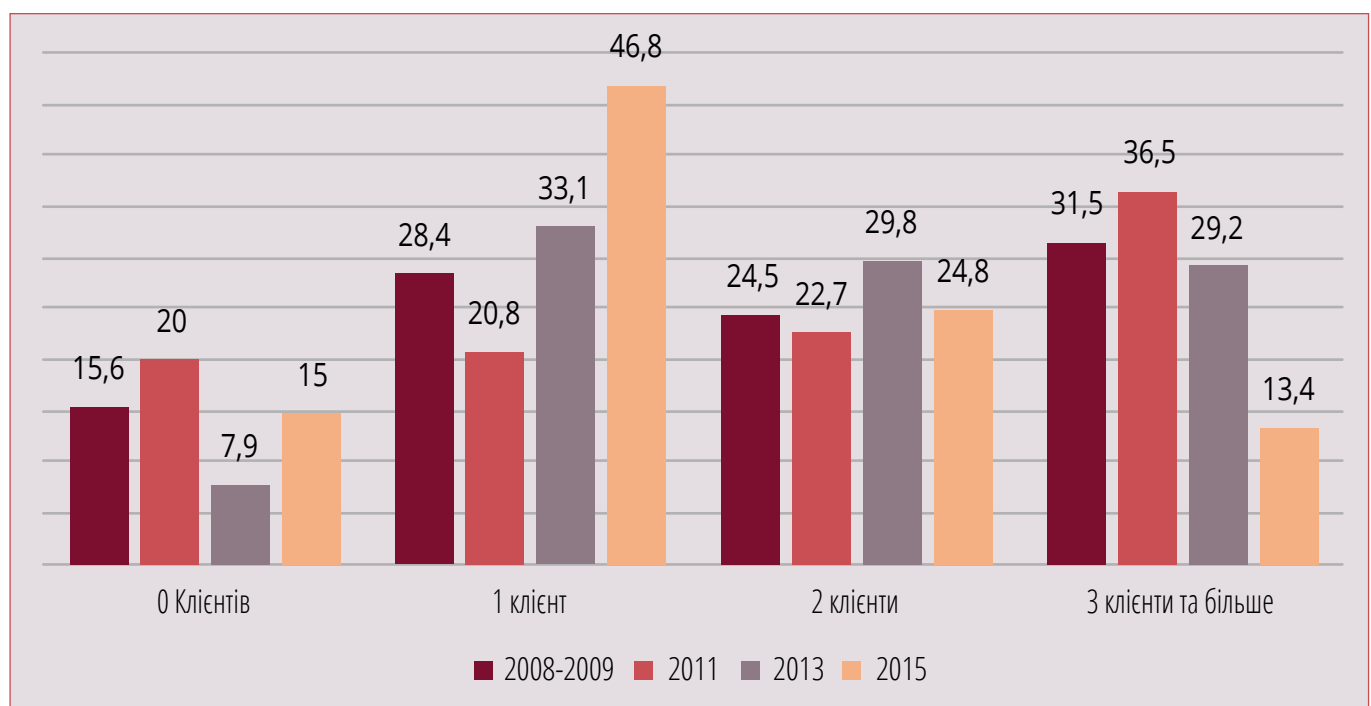

Рис. 11. Кількість клієнтів РКС за останню робочу добу впродовж 2008–2015 рр., %

2.5. Постійні та випадкові партнери РКС

Третина РКС (33.6%) мали постійних сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду, за останні 30 днів (табл. 10). Із загалу опитаних більшість (93.6%) мали одного такого партнера.

Наявність постійного партнера характерна переважно для старших РКС: 41.4% 35-річних та старших зазначили про наявність такого партнера. Також існують відмінності за типом зайнятості: РКС, які мали інший вид зайнятості, крім секс-бізнесу, частіше повідомляли про те, що мають постійного партнера. Наприклад, 51% респондентів, які мали постійну роботу, підтвердили наявність такого партнера.

Практика обслуговування випадкових сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду, є менш поширеною. За результатами дослідження, тільки 9.4% РКС мали таких партнерів за останній місяць. Частка тих, хто практикує сексуальні контакти з випадковими партнерами, продовжує зменшуватися: в 2008/2009 рр. 50% РКС мали таких партнерів, в 2011 – 34%, в 2013 – 15%.

Більшість РКС мали до трьох випадкових партнерів за цей період: 48% – одного, 40.3% – двох-трьох. Про наявність таких партнерів частіше повідомляли молодші РКС (до 25 років), РКС без повної середньої освіти, «вуличні» та ті, що працюють в саунах чи масажних салонах, а також хто не є клієнтом НУО.

Таблиця 10. Наявність та кількість постійних і випадкових партнерів, від яких не отримували винагороду, за останній місяць (30 днів), %

	Мали постійних сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду *	Кількість постійних партнерів ** (серед тих, хто мав таких партнерів)		Мали випадкових сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду***	Кількість випадкових партнерів**** (серед тих, хто мав таких партнерів)		
		1	2 і більше		1 партнер	2–3 партнери	4 і більше партнерів
Серед усіх							
Вік (p-values: * <0.001 ; ** 0.01523 ; *** <0.001 ; **** 0.862)	15–19 років	33.6	93.6	6.4	9.4	48.0	11.7
	20–24 роки	28.4	82.2	17.8	13.4	53.6	18.9
	25–34 роки	26.9	94.5	5.5	10.4	44.0	15.5
	35+ років	33.9	94.2	5.8	9.4	49.1	9.2
Освіта (p-values: * 0.002 ; ** 0.009 ; *** <0.001 ; **** 0.078)	Базова середня освіта або нижче	41.4	93.5	6.5	7.5	49.1	10.0
	Повна загальна середня освіта	32.0	92.9	7.1	13.7	37.9	21.5
	Професійно-технічна освіта	32.7	92.6	7.4	9.5	40.1	14.1
	Базова вища освіта	34.3	95.6	4.4	8.6	59.0	4.8
	Повна вища освіта	32.4	91.9	8.1	8.9	40.0	15.8
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** 0.841 ; *** 0.013 ; **** 0.037)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	37.6	93.5	6.5	7.8	69.2	5.1
	Постійна робота	28.6	94.6	5.4	8.4	44.2	10.8
	Випадкові заробітки	50.9	93.9	6.1	7.5	45.4	17.3
	Учні/студенти, незазаняті, домогосподарки	40.8	91.2	8.8	11.7	45.6	11.3
		33.1	93.8	6.2	11.5	63.6	12.4

	Мали постійних сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду *	Кількість постійних партнерів ** (серед тих, хто мав таких партнерів)			Мали випадкових сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду ***	Кількість випадкових партнерів (серед тих, хто мав таких партнерів) ****		
		1	2 і більше			1 партнер	2-3 партнери	4 і більше партнерів
Тип житла (p-values: * <0.001; ** <0.001; *** <0.001; **** 0.006)	Власне помешкання	95.7	4.3	38.6	7.1	43.7	47.5	8.8
	Помешкання родичів/ друзів (без сплати оренди)	90.3	9.7	30.5	9.5	43.3	42.2	14.5
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	93.7	6.3	32.9	8.9	58.8	33.6	7.7
	Інше	88.2	11.8	22.6	23.7	30.0	46.5	23.5
	До 5000 грн.	92.6	7.4	34.2	10.5	50.2	34.3	15.5
Місячний особистий дохід (p-values: * 0.033; ** 0.001; *** 0.150; **** 0.004)	5001 – 10 000 грн.	93.8	6.2	32.6	8.4	53.7	40.4	5.9
	Більше 10 000 грн.	94.4	5.6	35.2	9.6	38.5	48.4	13.1
Сімейний статус (p-values: * <0.001; ** <0.001; *** 0.387; **** 0.121)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	94.8	5.2	93.2	7.7	47.2	37.4	15.5
	Не живуть разом з постійним партнером	80.5	19.5	4.2	10.2	48.3	41.4	10.3
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * <0.001; ** 0.811; *** 0.018; **** 0.514)	Таких осіб немає	92.7	7.3	22.9	11.2	45.1	42.1	12.8
	Такі особи є	94.0	6.0	41.5	8.0	51.1	38.4	10.4

	Мали постійних сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду *	Кількість постійних партнерів ** (серед тих, хто мав таких партнерів)		Мали випадкових сексуальних партнерів, від яких не отримували винагороду ***	Кількість випадкових партнерів **** (серед тих, хто мав таких партнерів)		
		1	2 і більше		1 партнер	2-3 партнери	4 і більше партнерів
Тип точки (p-values: *0.135; **<0.001; ***0.010; ****0.019)	Вулиця, траса, автошляхи	33.9	3.7	11.0	34.9	51.4	13.7
	Квартири	31.7	11.5	6.7	51.1	30.2	18.7
	Готель/мотель	37.5	11.6	9.3	21.4	58.4	20.2
	Розважальні заклади/заходи	26.1	7.4	10.9	57.5	37.3	5.2
	Сауна/масажний салон	31.9	3.2	12.4	38.2	49.5	12.2
	Віртуальні, через посередників	37.4	5.9	7.5	71.9	21.0	7.1
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value: *0.935; **0.167; ***0.338; ****0.935)	Інше	37.0	10.3	16.7	42.1	52.7	5.2
	Так	34.2	7.0	9.5	53.2	29.3	17.5
	Ні	33.6	6.4	9.4	47.6	41.1	11.3
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.019; **<0.001; ***0.007 ****0.302)	Так	34.5	4.2	8.5	47.3	42.0	10.6
	Ні	31.3	12.2	11.3	49.2	37.3	13.5
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.401; **0.581; ***0.993; ****0.124)	Так	31.9	4.9	14.2	28.7	51.4	19.9
	Ні	33.7	6.5	9.0	50.4	39.0	10.7

2.6. Використання презервативів з різними партнерами та під час різних типів статевих контактів

Частота використання презервативів. За результатами дослідження 93.5% РКС використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з клієнтом (рис. 12). Майже всі (98.1%) користувалися ним під час останнього вагінального сексу з клієнтом, проте у випадку орального та анального сексу дещо менше: 89.7% та 92.3% відповідно. Щодо динаміки показника «використання презерватива під час останнього статевих контакту з клієнтом», то він дещо зменшився у порівнянні з минулою хвилиною дослідження (рис. 13).

Рис. 12. Відсоток РКС, які використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з клієнтом залежно від типу контакту, %

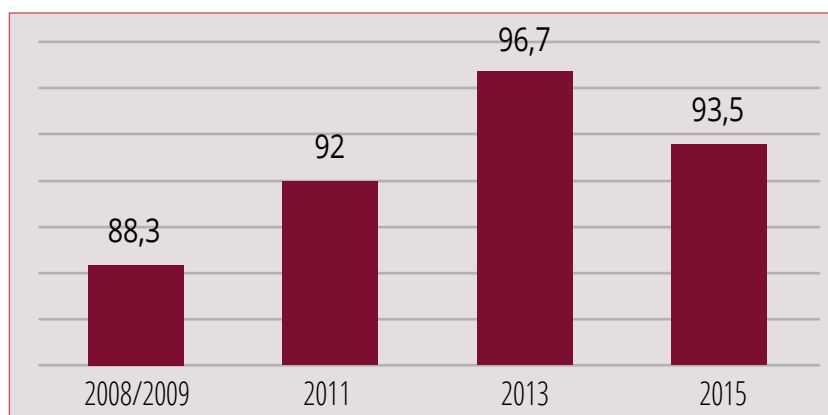

Рис. 13. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з клієнтом упродовж 2008–2015 рр., %

Хоча майже всі РКС (93.5%) використовували презервативи під час останнього сексуального контакту з клієнтом, частка тих, хто постійно використовував презерватив під час надання сексуальних послуг протягом останніх 30 днів, є дещо нижчою: 86.8% – кожного разу впродовж останнього робочого тижня (табл. 11). Протягом останнього місяця 89.2% завжди використовували презерватив під час вагінального, 82.5% – під час анального та 76.7% – під час орального сексу. Частка тих, хто постійно використовує презервативи, збільшується залежно від віку РКС. За останній місяць серед підлітків-РКС 80.2% зазначили, що завжди використовували презерватив під час вагінального, 63.6% – під час анального та 63.9% – під час орального сексу. Регулярність є вищою серед клієнтів НУО, які надають профілактичні послуги, пов'язані з ВІЛ-інфекцією, а також серед РКС, які не вживають наркотики ін'єкційно.

Таблиця 11. Відсоток РКС, які використовували презервативи з клієнтами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, %

Серед усіх		Під час останнього сексуального контакту*	Кожного разу впродовж останнього робочого тижня**	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Вік (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001 ; **** <0.001 ; ***** <0.001)	15–19 років	93.5	86.8	76.7	89.2	82.5
	20–24 роки	83.4	77.5	63.9	80.2	63.6
	25–34 роки	89.7	86.6	77.7	89.5	84.6
	35+ років	96.1	87.6	76.7	88.8	83.8
Освіта (p-values: *0.247; **0.026; ***0.029; ****0.132; ***** <0.001)	Базова середня освіта або нижче	95.7	87.2	78.2	91.8	81.1
	Повна загальна середня освіта	88.3	83.9	78.2	87.7	71.6
	Професійно-технічна освіта	92.8	87.7	79.1	90.4	78.7
	Базова вища освіта	95.1	86.3	76.0	88.4	89.7
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; **0.001; *** <0.001 ; **** <0.001 ; ***** <0.001)	Повна вища освіта	91.4	86.2	74.5	88.3	82.0
	Повна вища освіта	96.0	89.3	73.5	90.9	81.2
	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	97.0	88.5	81.6	91.8	87.2
	Постійна робота	94.3	91.2	78.6	90.8	72.0
	Випадкові заробітки	92.1	82.3	65.1	82.9	76.5
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	87.7	82.8	70.0	85.7	77.2

	Під час останнього сексуального контакту*	Кожного разу впродовж останнього робочого тижня**	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001 ; **** <0.001 ; *****0.020)	Власне помешкання	87.3	75.7	88.3	79.8
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	84.6	72.4	88.0	85.0
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	89.2	80.8	91.1	84.5
	Інше	73.7	64.0	83.3	77.3
	До 5000 грн.	86.5	75.3	89.2	77.1
Місячний особистий дохід (p-values: *0.127; ** <0.001 ; *** <0.001 ; ****0.012; ***** <0.001)	5001–10 000 грн.	90.5	81.1	91.3	87.7
	Більше 10 000грн.	84.6	75.0	88.4	83.1
Сімейний статус (p-values: *0.685; **0.653; ***0.002; ****0.092; *****0.100)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	88.0	79.5	90.1	81.2
	Не живуть разом з постійним партнером	86.2	75.3	88.8	83.0
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * <0.001 ; **0.001; *** <0.001 ; ****0.056; *****0.714)	Таких осіб немає	83.4	70.3	86.8	81.1
	Такі особи є	89.3	81.4	91.0	83.8

		Під час останнього сексуального контакту*	Кожного разу впродовж останнього робочого тижня**	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Тип точки (p-values: *0.014; **0.065; ***<0.001; ****0.061; *****<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	94.3	84.9	79.3	89.7	84.7
	Квартири/віртуальні точки	95.2	87.5	74.9	88.9	79.7
	Готель/мотель	91.8	92.8	87.4	92.9	89.1
	Розважальні заклади/заходи	90.2	84.1	72.6	87.3	82.7
	Сауна/масажний салон	96.8	89.3	72.8	87.9	72.0
	Віртуальні, через посередників	92.3	89.4	76.2	89.6	83.3
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.023; **0.003; ***<0.001; ****<0.001; *****0.103)	Інше	99.4	85.9	71.8	86.6	76.1
	Так	91.7	86.4	71.1	85.9	78.0
	Ні	93.7	86.8	77.1	89.4	82.8
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001; ****<0.001; *****<0.001)	Так	94.7	89.3	82.0	91.6	86.1
	Ні	92.2	81.0	63.7	83.7	76.4
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.001; **<0.001; ***<0.001; ****0.075; *****0.649)	Так	87.5	68.9	57.8	80.6	78.3
	Ні	94.2	88.3	78.3	89.9	83.0

Практика використання презервативів під час сексу з постійними партнерами є менш поширеною. Серед осіб, які мали таких партнерів, близько третини (36.7%) використовували презерватив під час останнього сексуального контакту (табл. 12). Протягом останнього місяця 27.7% респондентів завжди користувалися презервативом під час вагінального, 30.1% – під час анального та 20% – під час орального сексу. Разом з тим, серед РКС, які мають постійного партнера, проте не живуть разом з ним, 71.8% використовували презерватив під час останнього сексу з таким партнером. Серед таких РКС зафіксовано найбільші частки осіб, які постійно користувалися презервативами з постійними партнерами під час різних типів сексуальних контактів за останні 30 днів: 51.8% – завжди під час вагінального, 46% – під час анального та 32.7% – під час орального сексу. РКС, які працюють тільки у секс-бізнесі, а також РКС з високим доходом мали менші частки використання презервативів з постійними партнерами як під час останнього сексу, так і за останній місяць.

Таблиця 12. Відсоток РКС, які використовували презервативи з постійними партнерами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, % (серед осіб, які мали таких партнерів, N=1355)

		Під час останнього сексуального контакту*	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Серед усіх		36.7	20.0	27.7	30.1
Вік (p-values: *0.206; **0.885; ***0.031; ****0.702)	15–19 років	43.8	18.1	21.5	35.5
	20–24 роки	31.3	16.1	24.7	22.8
	25–34 роки	36.5	20.2	27.7	32.0
	35+ років	40.1	22.5	30.8	30.8
Освіта (p-values: *0.681; **0.074; ***0.082; ****0.283)	Базова середня освіта або нижче	42.5	24.6	31.3	24.6
	Повна загальна середня освіта	35.4	20.6	26.0	28.5
	Професійно-технічна освіта	35.3	18.9	26.1	35.1
	Базова вища освіта	39.4	15.2	29.5	30.2
	Повна вища освіта	36.3	23.7	31.3	20.3
Зайнятість (p-values: *0.004; **<0.001; ***<0.001; ****0.336)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	31.5	20.7	25.4	25.8
	Постійна робота	39.7	23.8	31.3	41.1
	Випадкові заробітки	44.5	18.5	30.3	30.8
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	39.6	15.3	28.2	35.2

		Під час останнього сексуального контакту*	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Тип житла (p-values: *0.510; **0.341; ***0.082; ****0.697)	Власне помешкання	35.0	18.8	26.6	28.5
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	42.0	19.7	30.0	31.4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	35.5	21.4	27.7	28.7
	Інше	42.6	16.2	28.2	51.8
Місячний особистий дохід (p-values: *0.001; **0.021; ***0.001; ****0.001)	До 5000 грн.	42.0	21.3	31.6	35.0
	5001–10 000 грн.	32.9	19.1	26.6	25.3
	Більше 10 000 грн.	33.6	18.8	23.9	26.0
Сімейний статус (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001; ****<0.001)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	33.6	18.8	25.6	28.1
	Не живуть разом з постійним партнером	71.8	32.7	51.8	46.0
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *<0.001; **0.002; ***<0.001; ****0.043)	Таких осіб немає	49.5	26.4	38.0	43.0
	Такі особи є	31.5	17.3	23.5	23.9
Тип точки (p-values: *0.124; **0.010 ***0.001; ****0.143)	Вулиця, траса, автошляхи	38.8	24.2	29.1	23.5
	Квартири	42.3	18.8	30.7	34.5
	Готель/мотель	36.1	24.4	26.1	47.1
	Розважальні заклади/заходи	44.5	19.6	35.6	33.7
	Сауна/масажний салон	45.4	24.2	36.0	13.6
	Віртуальні, через посередників	28.3	14.6	21.4	32.1
	Інше	24.3	19.7	19.2	43.7

		Під час останнього сексуального контакту*	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.246; **0.487; ***0.342; ****0.377)	Так	30.1	18.7	25.4	13.4
	Ні	37.1	20.1	27.8	32.2
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *<0.001; **0.007; ***<0.001; ****<0.001)	Так	32.4	20.1	25.6	28.7
	Ні	47.9	19.6	33.2	32.8
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.719; **0.994; ***0.048; ****0.659)	Так	43.1	22.6	30.3	25.5
	Ні	36.2	19.8	27.5	30.6

У порівнянні з попередніми хвилями дослідження спостерігається тенденція до зменшення відсотка РКС, які використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з постійним партнером (рис. 14).

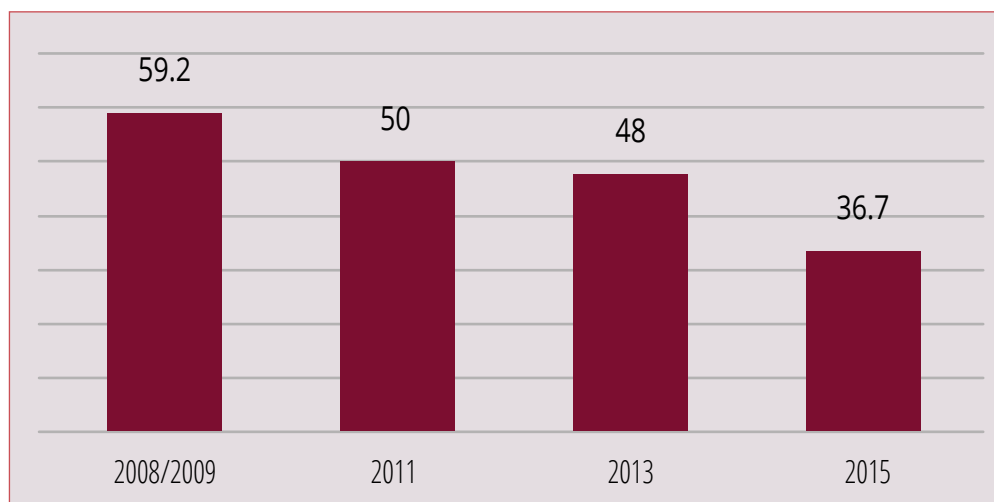

Рис. 14. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з постійним партнером у динаміці (серед тих, хто зазначив про наявність постійних сексуальних партнерів), %

Регулярність використання презервативів з випадковими партнерами, від яких не отримували винагороду, є кращою у порівнянні з постійними партнерами, проте нижчою за аналогічні показники стосовно сексуальних контактів з клієнтами. За останні 30 днів 71.3% респондентів завжди використовували презервативи з випадковими партнерами під час вагінального, 67% – під час анального та 60.9% – під час орального сексу (табл. 13).

82.1% опитаних зазначили про використання презерватива під час останнього сексу з випадковим партнером. РКС – клієнти НУО та ті, хто не мав досвіду міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг, частіше повідомляли про регулярне використання презервативів з випадковими партнерами за останні 30 днів незалежно від типу сексу (вагінальний, анальний чи оральний).

У порівнянні з попередньою хвилею дослідження спостерігається зменшення відсотка РКС, які використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з випадковим партнером. Відповідно у 2008/2009 рр. цей показник становив 79.3%, у 2011 – 82.1%, в 2013 – збільшився до 89.3%, а в 2015 – повернувся до рівня 2011 року (82.1%) (рис. 15).

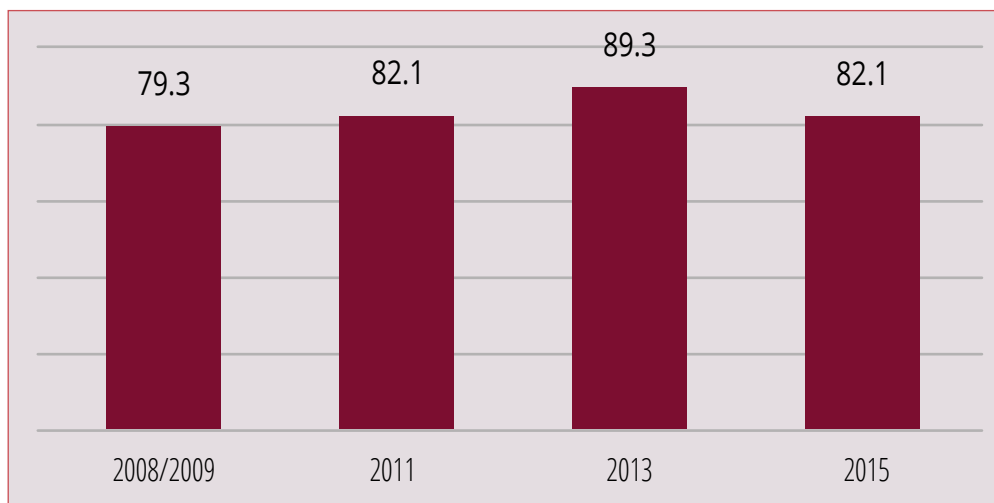

Рис. 15. Використання презервативів під час останнього сексуального контакту з випадковим партнером впродовж 2008–2015 рр., % (серед респондентів, які мали випадкових сексуальних партнерів за останні 30 днів)

Таблиця 13. Відсоток РКС, які використовували презервативи з випадковими партнерами: під час останнього сексуального контакту, регулярно впродовж останнього робочого тижня, регулярно протягом останніх 30 днів, % (серед осіб, які мали таких партнерів, N=480)

		Під час останнього сексуального контакту*	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Серед усіх		82.1	60.9	71.3	67.0
Вік (p-values: *0.113; **<0.001; ***0.052; ****0.407)	15–19 років	83.4	26.3	61.7	50.0
	20–24 роки	77.2	55.0	68.4	79.2
	25–34 роки	83.6	71.4	74.9	64.7
	35+ років	84.9	53.5	68.8	62.5
Освіта (p-values: *0.051; **0.001; ***0.019; ****0.131)	Базова середня освіта або нижче	90.2	57.5	75.3	68.7
	Повна загальна середня освіта	84.2	61.9	71.1	60.6
	Професійно-технічна освіта	85.2	72.0	74.0	78.9
	Базова вища освіта	74.0	49.1	70.5	72.4
	Повна вища освіта	65.8	41.6	58.4	47.3
Зайнятість (p-values: *0.061; **<0.001; ***0.123; ****0.008)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	82.0	69.2	73.6	73.7
	Постійна робота	73.1	41.4	50.5	42.4
	Випадкові заробітки	90.7	59.4	73.5	60.8
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	74.9	42.3	68.9	65.7
Тип житла (p-values: *0.561; **0.099; ***0.050; ****0.010)	Власне помешкання	87.4	57.6	73.5	55.1
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	80.5	59.6	61.6	54.2
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	78.2	65.0	74.4	75.8
	Інше	87.1	55.7	72.2	82.9
Місячний особистий дохід (p-values: *0.002; **0.001; ***0.152; ****0.068)	До 5000 грн.	86.6	57.9	69.0	53.4
	5001–10 000 грн.	78.9	65.2	75.1	75.0
	Більше 10 000 грн.	78.6	59.8	70.4	80.8

		Під час останнього сексуального контакту*	Завжди під час орального сексу протягом останніх 30 днів***	Завжди під час вагінального сексу протягом останніх 30 днів****	Завжди під час анального сексу протягом останніх 30 днів*****
Сімейний статус (p-values: *0.696; **0.091; ***0.277; ****0.057)	Живуть разом з чоловіком / постійним сексуальним партнером	83.9	58.4	66.1	53.8
	Не живуть разом з постійним партнером	81.4	61.8	73.3	74.0
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.077; **0.818; ***0.242; ****0.325)	Таких осіб немає	89.4	63.8	78.0	70.7
	Такі особи є	74.5	57.7	64.2	61.8
Тип точки (p-values: *0.178; **<0.001; ***0.001; ****<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	81.9	64.7	72.7	81.3
	Квартири	90.9	36.6	62.0	35.2
	Готель/мотель	85.7	95.8	100.0	87.5
	Розважальні заклади/ заходи	83.2	73.0	79.5	75.5
	Сауна/масажний салон	92.2	77.5	80.0	37.9
	Віртуальні, через посередників	70.1	50.5	61.0	57.3
	Інше	100.0	83.3	95.5	85.7
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.046; **0.006; ***0.014; ****0.007)	Так	73.3	36.4	54.4	45.3
	Ні	82.6	62.5	72.3	67.8
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.543; **<0.001; ***<0.001; ****<0.001)	Так	80.8	66.3	74.8	78.5
	Ні	84.4	51.2	65.4	53.6
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.636; **0.021; ***0.683; ****0.138)	Так	93.1	57.3	79.6	83.3
	Ні	80.6	61.4	70.2	60.9

Результати дослідження демонструють: п'ята частина (19.7%) опитаних РКС мали досвід групового сексу за останні 30 днів. У порівнянні з попередньою хвилиною дослідження їх питома частка не змінилася (19.7% – у 2013 р.). Серед РКС, які мали груповий секс за останні 30 днів, 89.5% використовували презерватив; 83.4% повідомили, що використовували новий презерватив при зміні кожного сексуального партнера (табл. 14). Нижчі частки використання презерватива під час групового сексу характерні для підлітків-РКС (71.6%), респондентів з базовою середньою освітою або нижчим рівнем (84.8%), РКС з низьким рівнем доходу (83%) та тих, які не є клієнтами ВІЛ-сервісних НУО (80.5%). Серед РКС-ЛВІН, які мали випадки групового сексу, меншою є частка осіб, які використовували новий презерватив при зміні кожного сексуального партнера, порівнюючи з РКС, що не вживають ін'єкційні наркотики (61.6% та 85.5% відповідно).

Таблиця 14. Використання презервативів під час групового сексу за останні 30 днів (серед РКС, які мали груповий секс, N=815)

		% РКС, які завжди використовували презерватив під час групового сексу*	% РКС, які використовували новий презерватив при зміні кожного сексуального партнера**
Серед усіх		89.5	83.4
Вік (p-values: * <0.001 ; **0.002)	15–19 років	71.6	75.3
	20–24 роки	90.6	83.8
	25–34 роки	90.3	83.5
	35+ років	91.4	85.0
Освіта (p-values: *0.006; **0.005)	Базова середня освіта або нижче	84.8	76.1
	Повна загальна середня освіта	90.6	83.3
	Професійно-технічна освіта	89.9	82.4
	Базова вища освіта	88.8	86.4
	Повна вища освіта	91.8	88.7
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; **0.875)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	93.1	84.2
	Постійна робота	86.6	86.3
	Випадкові заробітки	81.1	82.1
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	79.2	77.9

		% РКС, які завжди використовували презерватив під час групового сексу*	% РКС, які використовували новий презерватив при зміні кожного сексуального партнера**
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** 0.072)	Власне помешкання	88.6	84.6
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	84.5	77.6
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	92.4	87.7
	Інше	85.4	66.6
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; ** <0.001)	До 5000 грн.	83.0	80.4
	5001–10 000 грн.	94.9	90.8
	Більше 10 000 грн.	88.9	78.3
Сімейний статус (p-values: * 0.200 ; ** 0.306)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	89.0	86.7
	Не живуть разом з постійним партнером	89.6	82.3
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * 0.065 ; ** 0.005)	Таких осіб немає	85.3	77.4
	Такі особи є	92.7	88.0
Тип точки p-values: * 0.769 ; ** 0.168)	Вулиця, траса, автошляхи	90.8	76.4
	Квартири	91.1	89.2
	Готель/мотель	91.5	98.0
	Розважальні заклади/заходи	91.8	88.6
	Сауна/масажний салон	91.1	86.4
	Віртуальні, через посередників	86.5	85.4
	Інше	65.5	68.6
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: * 0.134 ; ** 0.629)	Так	81.0	74.9
	Ні	90.4	84.2
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * <0.001 ; ** 0.036)	Так	92.7	85.2
	Ні	80.5	78.3
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * 0.933 ; ** 0.028)	Так	85.7	61.6
	Ні	89.8	85.5

2.6.1. Поширеність практики неправильного використання презервативів

Незважаючи на високий рівень регулярного використання презервативів з клієнтами серед РКС, доволі поширеними є випадки неправильного користування ними. У 34.4% опитаних були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексуального контакту, за останній місяць (табл. 15). За останні 30 днів більше двох третин РКС (69.2%) одягали презерватив вже у процесі сексуального контакту з клієнтом. Випадки, коли секс з клієнтом продовжується після зняття презерватива, є менш поширеними: 6.7% РКС мали їх за останній місяць. РКС, які не мають іншої зайнятості, крім секс-бізнесу, частіше повідомляли про те, що мали сексуальні контакти з клієнтами, коли презерватив був одягнений у процесі контакту; частіше мали випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу з клієнтом. Випадки неправильного використання презервативів більше поширені серед РКС-ЛВІН, РКС з високим доходом та тих, що працюють на вулиці чи через посередників. Серед клієнтів ВІЛ-сервісних НУО переважають випадки, коли презерватив був одягнений у процесі контакту або коли він порвався чи зісковзнув під час сексу з клієнтом, проте меншою є частка тих, хто продовжував сексуальний контакт після зняття презерватива.

Щодо сексуальних контактів з постійними партнерами за останній місяць, то 32.2% РКС зазначили, що починали секс без презерватива; 14.3% продовжували секс після його зняття; 9.6% мали випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу (табл. 16). Серед РКС-підлітків більше чверті (28.6%) мали випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу з постійним партнером, що майже втричі вище за середній показник по різних вікових групах. Практики неправильного використання презервативів з постійними партнерами більш поширені серед РКС, які не утримують інших осіб за рахунок своєї зайнятості у секс-бізнесі. Серед різних груп РКС залежно від типу точки про випадки, коли секс починався без презерватива чи продовжувався після його зняття, частіше повідомляли ті, хто працював у саунах і масажних салонах (47.7% та 35.3% відповідно).

Серед РКС, які мали випадкових партнерів за останній місяць, 14.8% повідомили про випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу, 58.5% починали секс без презерватива, а 8.7% продовжували після його зняття (табл. 17). РКС з низьким рівнем освіти (повна середня або нижче) частіше повідомляли про випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу з випадковим партнером. Серед РКС з повною вищою освітою зафіксовано найменші частки тих, хто починав секс з випадковим партнером без презерватива (49.2%) та продовжував після його зняття (4.8%). У порівнянні з не клієнтами клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій частіше повідомляли про випадки, коли секс з випадковим партнером починався без презерватива (63.4% – серед клієнтів та 49.8% – серед не клієнтів). Проте серед них менш поширені випадки, коли секс з випадковим партнером продовжувався після зняття презерватива (6.2% – серед клієнтів та 13% – серед не клієнтів). У порівнянні з РКС, які не вживають ін'єкційні наркотики, серед РКС-ЛВІН більша частка осіб, які починали секс з випадковим партнером без презерватива (75.9% – серед ЛВІН та 56.2% – серед не ЛВІН).

Таблиця 15. Поширеність практик неправильного використання презервативів з клієнтами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу *	Секс починався без презерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Серед усіх		34.4	69.2	6.7
Вік (p-values: *0.079; **0.065; ***0.207)	15–19 років	36.5	62.7	7.2
	20–24 роки	35.4	70.9	6.3
	25–34 роки	32.2	69.5	6.6
	35+ років	37.7	68.2	7.3
Освіта (p-values: *0.171; **0.056; ***0.072)	Базова середня освіта або нижче	40.4	65.0	8.1
	Повна загальна середня освіта	34.8	72.4	5.4
	Професійно-технічна освіта	32.2	65.6	7.1
	Базова вища освіта	34.5	71.9	6.8
	Повна вища освіта	33.4	71.1	8.0
Зайнятість (p-values: *0.042; **0.001; ***0.072)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	37.9	74.4	6.8
	Постійна робота	33.4	64.9	6.3
	Випадкові заробітки	28.2	62.8	6.2
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	28.6	59.4	7.5
Тип житла (p-values: *0.116; **0.118; ***0.227)	Власне помешкання	31.8	65.0	7.4
	Помешкання родичів/ друзів (без сплати оренди)	32.0	63.4	7.6
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	37.4	74.5	5.8
	Інше	32.3	69.0	7.6

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу *	Секс починався без презерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** 0.001)	До 5000 грн.	32.8	57.6	6.8
	5001–10 000 грн.	32.8	72.8	7.5
	Більше 10 000 грн.	39.2	82.3	5.7
Сімейний статус (p-values: * 0.476 ; ** 0.051 *** 0.346)	Живуть разом з чоло- віком/постійним сексу- альним партнером	35.9	68.9	7.3
	Не живуть разом з постійним партнером	33.6	69.4	6.4
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс- бізнесі (p-values: * 0.001 ; ** 0.310 ; *** 0.917)	Таких осіб немає	28.6	64.5	7.2
	Такі особи є	38.6	72.7	6.4
Тип точки (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.012)	Вулиця, траса, автошляхи	36.6	69.6	6.2
	Квартири	31.5	67.8	6.9
	Готель/мотель	18.9	39.4	6.1
	Розважальні заклади/ заходи	22.7	55.4	5.3
	Сауна/масажний салон	21.1	74.5	12.1
	Віртуальні, через посередників	40.6	78.8	7.2
	Інше	48.5	59.9	9.1
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: * <0.001 ; ** 0.100 ; *** <0.001)	Так	46.3	69.6	14.0
	Ні	33.4	69.3	6.1
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * 0.002 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Так	36.1	74.6	5.7
	Ні	30.3	56.7	9.0
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * 0.003 ; ** <0.001 ; *** 0.002)	Так	36.4	61.6	11.0
	Ні	34.2	69.9	6.4

Таблиця 16. Поширеність практик неправильного використання презервативів з постійними партнерами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки (серед осіб, які мали таких партнерів, N=1355)

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу*	Секс починався без презерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Серед усіх		9.6	32.2	14.3
Вік (p-values: *0.004; **0.114; ***0.275)	15–19 років	28.6	33.5	10.2
	20–24 роки	8.3	31.7	13.0
	25–34 роки	8.3	33.0	14.0
	35+ років	10.3	31.1	16.2
Освіта (p-values: *0.040; **0.041; ***0.196)	Базова середня освіта або нижче	11.6	27.1	13.7
	Повна загальна середня освіта	10.6	29.7	11.8
	Професійно-технічна освіта	10.2	33.3	17.9
	Базова вища освіта	6.2	40.5	16.1
	Повна вища освіта	8.3	29.3	8.3
Зайнятість (p-values: *0.322; **<0.001; ***<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	9.0	27.2	13.7
	Постійна робота	10.0	35.7	9.0
	Випадкові заробітки	10.6	39.1	16.0
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	10.0	35.7	18.9
Тип житла (p-values: *0.824; **0.491; ***0.326)	Власне помешкання	8.6	28.1	15.0
	Помешкання родичів/ друзів (без сплати оренди)	11.2	33.9	16.1
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	9.2	35.0	12.2
	Інше	15.6	30.5	23.6
Місячний особистий дохід (p-values: *<0.001; **0.041; ***0.001)	До 5000 грн.	11.6	32.5	15.7
	5001–10 000 грн.	6.9	31.2	12.0
	Більше 10 000 грн.	10.3	33.5	14.9

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу*	Секс починався без пре- зерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Сімейний статус (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	9.0	30.2	14.3
	Не живуть разом з постійним партнером	16.5	54.9	14.2
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Таких осіб немає	11.6	42.2	17.8
	Такі особи є	8.8	28.2	12.8
Тип точки (p-values: *0.003; ** <0.001 ; ***0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	9.4	33.6	15.8
	Квартири	9.0	30.5	10.3
	Готель/мотель	16.8	34.2	12.4
	Розважальні заклади/ заходи	12.2	41.8	15.4
	Сауна/масажний салон	14.1	47.7	35.3
	Віртуальні, через посередників	8.9	28.2	12.6
	Інше	3.4	13.8	13.5
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Так	15.1	39.5	20.6
	Ні	9.1	31.6	13.7
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.715; **0.282; ***0.108)	Так	9.2	30.4	14.3
	Ні	10.8	37.0	14.3
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.012; **0.280; ***0.125)	Так	20.3	33.7	22.2
	Ні	8.8	32.1	13.7

Таблиця 17. Поширеність практик неправильного використання презервативів з випадковими партнерами впродовж останніх 30 днів: % осіб, які мали такі випадки (серед осіб, які мали таких партнерів, N=480)

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу*	Секс починався без презерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Серед усіх		14.8	58.5	8.7
Вік (p-values: *0.052; **0.122; ***0.206)	15–19 років	30.3	53.0	4.8
	20–24 роки	15.5	52.2	8.8
	25–34 роки	14.3	64.3	7.1
	35+ років	9.2	53.3	14.7
Освіта (p-values: *0.001; **<0.001; ***0.002)	Базова середня освіта або нижче	22.1	49.2	4.8
	Повна загальна середня освіта	20.1	60.3	4.8
	Професійно-технічна освіта	9.1	64.8	12.3
	Базова вища освіта	11.2	64.8	16.3
	Повна вища освіта	10.7	36.3	2.4
Зайнятість (p-values: *0.119; **0.002; ***0.826)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	17.5	60.8	10.5
	Постійна робота	6.9	28.5	3.9
	Випадкові заробітки	8.8	74.0	6.9
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	17.9	43.7	7.7
Тип житла (p-values: *0.415; **0.915; ***0.528)	Власне помешкання	16.8	64.0	13.2
	Помешкання родичів/ друзів (без сплати оренди)	8.7	48.5	2.4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	12.6	59.1	10.1
	Інше	25.5	60.8	5.6
Місячний особистий дохід (p-values: *0.048; **<0.001; ***0.039)	До 5000 грн.	16.8	47.1	7.8
	5001–10 000 грн.	11.9	61.3	12.2
	Більше 10 000 грн.	15.7	71.8	5.6

		Презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу*	Секс починався без презерватива (презерватив був одягнений у процесі контакту)**	Секс продовжувався після зняття презерватива***
Сімейний статус (p-values: *0.133; **<0.001; ***0.179)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	15.2	50.6	12.0
	Не живуть разом з постійним партнером	14.6	61.4	7.4
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.064; **0.022; ***0.016)	Таких осіб немає	15.9	67.6	8.1
	Такі особи є	13.7	49.0	9.3
Тип точки (p-values: *0.521; **0.022; ***0.458)	Вулиця, траса, автошляхи	16.4	62.9	12.7
	Квартири	17.7	47.1	9.2
	Готель/мотель	32.2	61.3	14.6
	Розважальні заклади/ заходи	19.9	53.0	1.9
	Сауна/масажний салон	7.8	73.3	12.7
	Віртуальні, через посередників	7.1	57.1	4.3
	Інше	7.1	58.8	2.2
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.164; **0.077; ***0.006)	Так	14.5	40.3	13.4
	Ні	14.9	59.6	8.4
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.018; **0.004; ***0.007)	Так	13.1	63.4	6.2
	Ні	17.8	49.8	13.0
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.199; **0.042; ***0.166)	Так	19.6	75.9	13.2
	Ні	14.2	56.2	8.1

2.6.2. Причини невикористання презервативів

Доволі поширеною є думка, що в окремих випадках можна надавати сексуальні послуги за винагороду без використання презерватива. Близько двох третин РКС (69.9%) не погодяться на секс без презерватива з клієнтом ні за яких умов (табл. 18), 11.3% будуть згодні за умови додаткової оплати. 9.8% опитаних вважають, що можна не використовувати презерватив під час орального сексу, а для 10.9% вагомою причиною його невикористання є сексуальний контакт з клієнтом, якому вони довіряють. Думка щодо вагомих причин комерційного сексу без презерватива відрізняється в різних вікових групах. Серед підлітків-РКС більше осіб погоджуються, що можна не використовувати презерватив з клієнтом, якщо надається додаткова оплата (18.3%) або це оральний секс (19%). Натомість серед 35-річних та старших РКС таких 9.7% та 8.7% відповідно.

Таблиця 18. Розподіл відповідей на питання: «Зазначте випадки, коли Ви вважаєте за можливе надання платних секс-послуг без використання презерватива»: % РКС, що погоджуються з наведеними випадками, за віком

	14–19 років	20–24 роки	25–34 роки	35 років і старше	Загалом
Завжди (p-value=0.914)	6.1	5.7	5.9	5.9	5.8
За умови додаткової оплати (p-value<0.001)	18.3	10.6	11.6	9.7	11.3
З клієнтом, якому довіряю (p-value=0.002)	16.2	11.8	11.0	8.7	10.9
Ні за яких умов не погоджусь (p-value<0.001)	60.2	69.5	70.0	72.2	69.9
Під час орального сексу (p-value<0.001)	19.0	10.1	9.4	8.7	9.8

Порівнюючи отримані дані дослідження з результатами досліджень 2008/2009, 2011 та 2013 років, спостерігаємо тенденцію до збільшення відсотка РКС, які повідомили про те, що не погодяться на секс без презерватива з клієнтом ні за яких умов. Так, у 2008/2009 рр. частка таких РКС становила 47.2%, а в 2016 році про це зазначили вже майже три чверті опитаних (69.9%) (рис. 16). Також зменшуються частки РКС, готових до надання сексуальних послуг без презерватива за умови додаткової оплати або якщо клієнту довіряють – традиційно основні причини невикористання презерватива під час комерційного сексу.

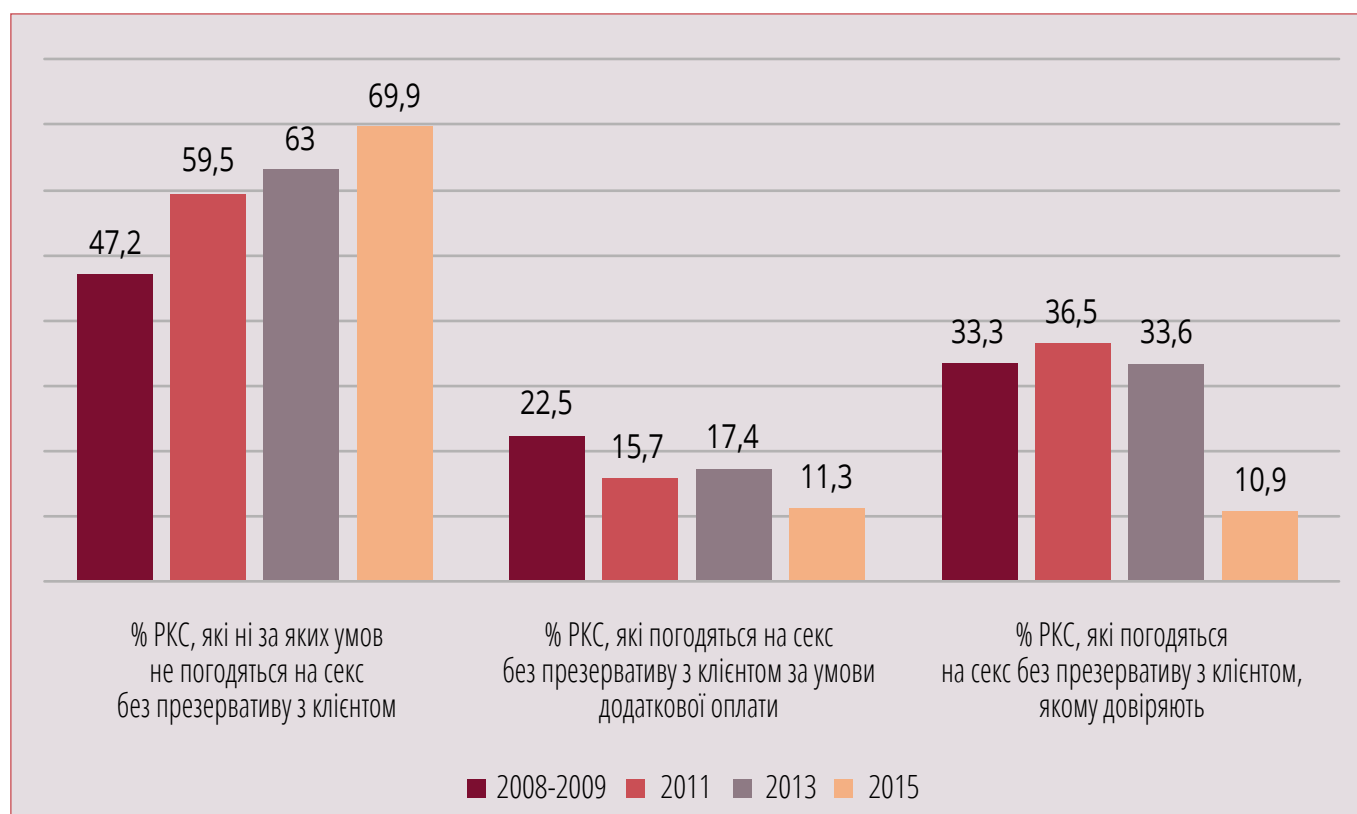

Рис. 16. Можливість надання секс-послуг клієнту без використання презерватива, на думку РКС: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %

Причини невикористання презервативів відрізняються залежно від типу партнера. Щодо клієнтів, то основними причинами є наполягання та додаткова оплата: 45% та 23.7% відповідно не використовували презерватив під час останнього сексуального контакту через такі причини (рис. 17). Серед РКС, які не користувалися презервативом під час останнього сексуального контакту з постійним партнером, 32.5% робили це тому, що з презервативом їм не подобається. Секс без презерватива під час останнього контакту з випадковим партнером переважно пояснювали його відсутністю (20.2%), перебуванням у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотиків (21.8%).

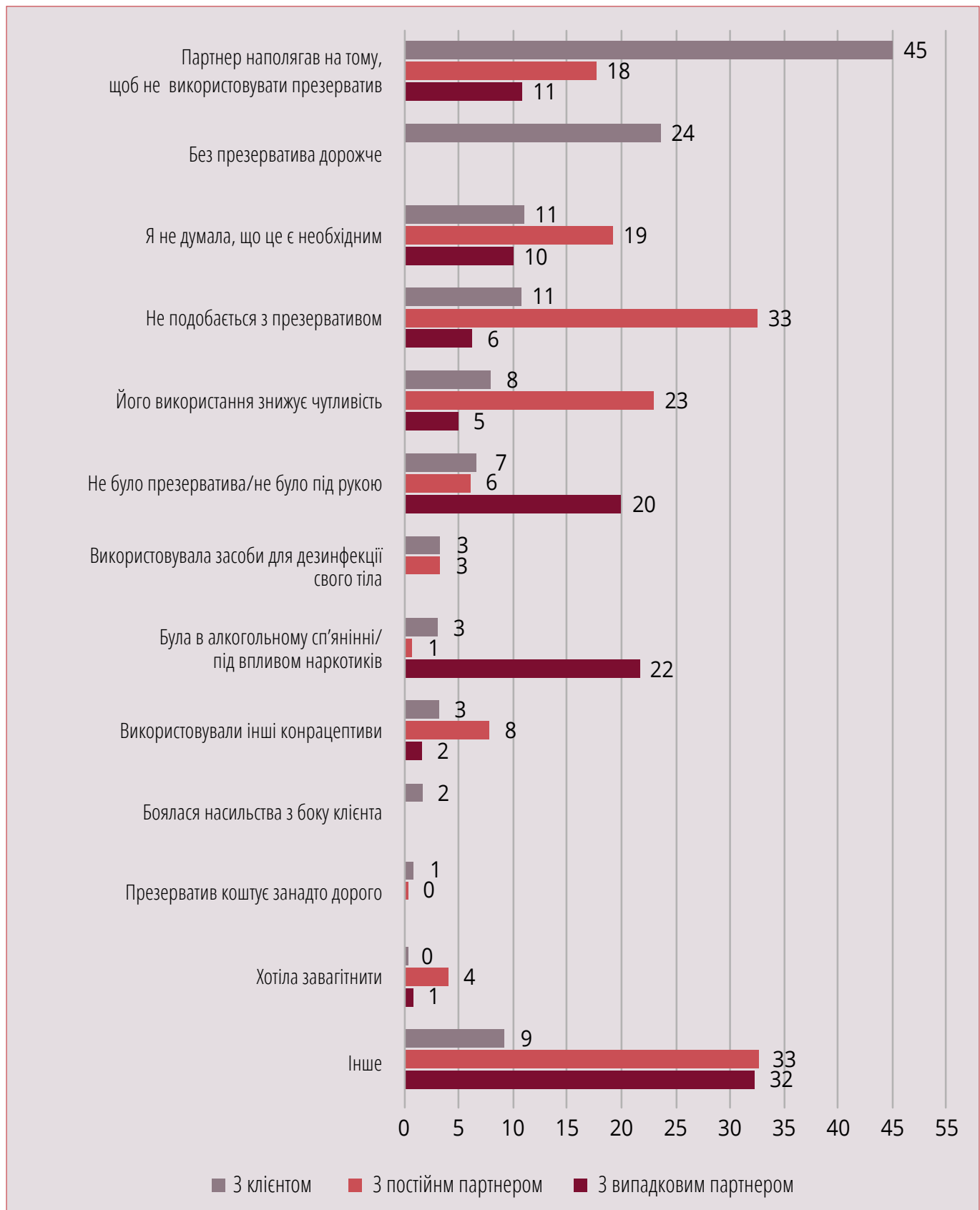

Рис. 17. Розподіл відповідей на запитання: «Чому під час останнього сексуального контакту Ви не використовували презерватив?» залежно від типу сексуального партнера, % (серед РКС, які мали таких партнерів та не використовували презерватив під час останнього сексу)

2.6.3. Доступність презервативів

86% РКС мали при собі презервативи на момент участі у дослідженні – в середньому 8 (ст. відх. 10) (табл. 19). Наявність презервативів при собі менше була характерна для підлітків-РКС; респондентів, які мали іншу зайнятість, крім секс-бізнесу; РКС з низьким рівнем доходу та тих, що проживали у родичів/друзів без сплати оренди; РКС, які утримують інших осіб; тих, що надають сексуальні послуги у квартирах, а також які не є клієнтами ВІЛ-сервісних НУО.

Таблиця 19. Наявність презервативів у РКС на момент дослідження та їх кількість

		% РКС, які мали презервативи при собі на момент дослідження*	Кількість презервативів при собі**		
			середнє	стандартне відхилення	медіана
Серед усіх		86.0	8	10	6
Вік (p-values: * <0.001 ; **0.481)	15–19 років	78.4	10	16	5
	20–24 роки	86.8	8	8	6
	25–34 роки	86.0	8	8	5
	35+ років	86.9	9	13	6
Освіта (p-values: *0.001; **0.012)	Базова середня освіта або нижче	83.0	8	8	5
	Повна загальна середня освіта	89.8	8	9	6
	Професійно-технічна освіта	83.2	8	11	5
	Базова вища освіта	87.3	7	6	5
	Повна вища освіта	84.9	10	13	6
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** <0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	89.3	9	11	6
	Постійна робота	84.9	8	8	6
	Випадкові заробітки	84.6	6	6	5
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	75.4	7	11	4
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** <0.001)	Власне помешкання	82.9	7	6	5
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	79.4	7	10	4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	90.9	10	12	6
	Інше	85.7	8	7	5

		% РКС, які мали презервативи при собі на момент дослідження*	Кількість презервативів при собі**		
			середнє	стандартне відхилення	медіана
Місячний особистий дохід (*p-value<0.001; **<0.001)	До 5000 грн.	79.1	6	5	4
	5001–10 000 грн.	88.1	9	10	6
	Більше 10 000 грн.	92.4	10	13	6
Сімейний статус (p-values: *0.102; **0.017)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	86.1	9	11	6
	Не живуть разом з постійним партнером	86.0	8	9	5
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *<0.001; **<0.001)	Таких осіб немає	81.7	6	5	5
	Такі особи є	89.2	10	12	6
Тип точки (p-values: *<0.001; **<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	93.1	7	6	6
	Квартири	74.8	8	10	5
	Готель/мотель	92.1	7	5	6
	Розважальні заклади/заходи	82.6	5	3	4
	Сауна/масажний салон	84.7	6	4	5
	Віртуальні, через посередників	85.6	12	15	6
	Інше	89.6	5	4	3
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.709; **0.317)	Так	87.7	7	6	5
	Ні	85.9	8	10	6
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *<0.001; **<0.001)	Так	92.9	9	10	6
	Ні	69.9	6	8	3
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.353; **0.674)	Так	85.5	6	6	4
	Ні	86.1	9	10	6

Більшість РКС отримують презервативи від соціального працівника: 61.2% під час останнього сексуального контакту з клієнтом використовували презерватив, отриманий від НУО. Доступність безкоштовних презервативів є кращою серед старших РКС. Під час останнього сексу з клієнтом серед підлітків-РКС 42.9% зазначили, що користувалися презервативом, отриманим від соціального працівника, а 32.2% – презервативом, який купили в аптеці чи магазині. Натомість серед 35-річних та старших РКС 71.2% використовували презерватив, отриманий від соціального працівника, а 19% – куплений в аптеці чи магазині.

Таблиця 20. Розподіл відповідей на питання: «Зазначте, будь ласка, де саме Ви взяли/купили презерватив, який використовували під час останнього сексуального контакту з клієнтом?», за віком, %

	Вікові групи РКС				
<i>p-value<0.001</i>	15–19 років	20–24 роки	25–34 роки	35+ років	Загалом
Купила в аптеці/магазині	32.2	23.0	26.4	19.0	24.2
Отримала від соціального працівника	42.9	58.6	59.5	71.2	61.2
Отримала від клієнта	15.2	5.2	5.8	4.4	5.7
Отримала від іншої РКС	5.4	7.4	4.2	3.0	4.7
Отримала від «мамочки», «сутенера», «адміністратора»	3.4	3.9	2.8	0.7	2.6
Інше	0.9	2.1	1.3	1.7	1.5

2.7. Вживання алкоголю та наркотичних речовин

91% РКС зазначили, що вживали алкоголь чи слабоалкогольні напої впродовж останнього місяця (табл. 21). У порівнянні з попередніми дослідженнями частка тих, хто мав практику вживання алкогольних напоїв протягом останніх 30 днів, залишається стабільно високою (у 2008/2009 рр. – 87%, у 2011 – 88%, у 2013 – 93%), (рис. 18).

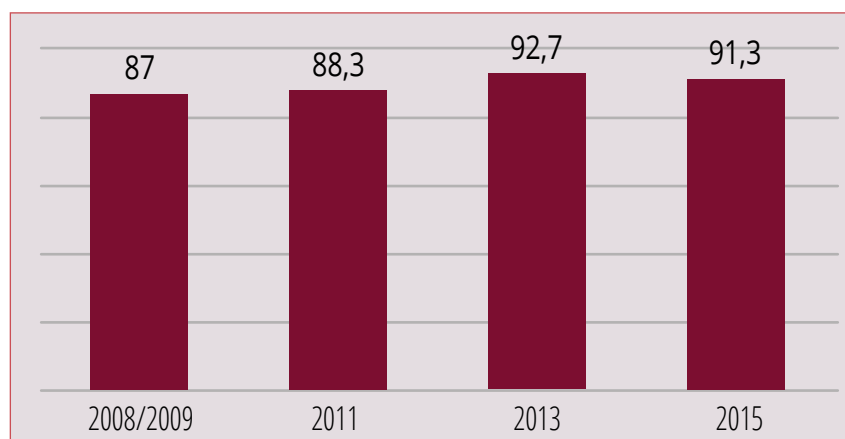

Рис. 18. Відсоток РКС, які не вживали алкогольних напоїв за останні 30 днів: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %

У середньому РКС вживали алкоголь чи слабоалкогольні напої 12 разів за останні 30 днів. Частота вживання алкоголю зростає з віком, є вищою серед РКС з низьким рівнем освіти та тих, які не мають іншої зайнятості, крім секс-бізнесу, а також РКС з високим доходом і РКС-ЛВІН. За типом точки часте вживання алкоголю більш характерне для «вуличних» РКС та тих, хто працює у розважальних закладах.

Таблиця 21. Розподіл відповідей на запитання: «Скільки разів протягом останнього місяця Ви вживали алкоголь або слабоалкогольні напої?», %

		Жодного разу	1–5 разів	6–10 разів	11–20 разів	21 раз і більше
Серед усіх		8.7	27.8	23.3	28.1	12.1
Вік (p-value<0.001)	15–19 років	7.2	39.4	30.8	17.1	5.5
	20–24 роки	9.0	26.9	24.9	30.4	8.8
	25–34 роки	8.7	27.4	23.5	28.4	12.0
	35+ років	8.7	27.3	19.3	27.2	17.4
Освіта (p-value<0.001)	Базова середня освіта або нижче	6.0	27.4	20.5	27.2	18.9
	Повна загальна середня освіта	7.2	28.3	19.8	30.9	13.8
	Професійно-технічна освіта	8.1	27.8	26.4	25.9	11.9
	Базова вища освіта	10.9	24.6	26.1	30.5	8.0
	Повна вища освіта	13.5	32.3	21.8	24.4	8.0
Зайнятість (p-value<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	8.5	25.9	20.0	31.1	14.4
	Постійна робота	15.8	30.7	25.2	22.5	5.7
	Випадкові заробітки	7.9	26.4	27.8	27.0	11.0
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	5.7	35.6	29.6	21.0	8.1
Тип житла (p-value: 0.106)	Власне помешкання	8.6	29.7	21.9	27.2	12.6
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	9.0	28.3	23.3	28.1	11.4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	9.6	27.0	22.9	29.3	11.1
	Інше	1.7	23.0	32.9	23.9	18.5
Місячний особистий дохід (p-value<0.001)	До 5000 грн.	9.6	30.9	25.3	25.3	8.9
	5 001–10 000 грн.	8.0	29.9	25.2	28.0	8.9
	Більше 10 000 грн.	8.8	22.1	19.2	32.2	17.8
Сімейний статус (p-value: 0.066)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	10.0	30.1	22.3	26.4	11.2
	Не живуть разом з постійним партнером	8.1	26.7	23.8	29.0	12.5

		Жодного разу	1–5 разів	6–10 разів	11–20 разів	21 раз і більше
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-value<0.001)	Таких осіб немає	7.5	24.0	26.4	30.2	11.9
	Такі особи є	9.6	30.7	20.9	26.6	12.2
Тип точки (p-value<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	7.2	18.8	19.7	36.1	18.2
	Квартири	11.9	34.6	27.8	19.2	6.6
	Готель/мотель	12.2	38.3	21.1	21.3	7.1
	Розважальні заклади/заходи	5.3	20.7	30.4	32.1	11.6
	Сауна/масажний салон	9.6	37.1	24.0	21.9	7.3
	Віртуальні, через посередників	9.7	36.5	22.0	22.8	9.0
	Інше	4.8	26.0	19.0	37.1	13.1
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value: 0.482)	Так	9.9	29.1	25.2	19.2	16.6
	Ні	8.6	27.9	23.2	28.7	11.7
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-value<0.001)	Так	9.5	27.0	20.5	29.6	13.4
	Ні	6.8	29.9	29.8	24.6	9.0
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-value<0.001)	Так	10	16	15	27	32
	Ні	9	29	24	28	11

Приблизно п'ята частина РКС (22.2%) вживала наркотики неін'єкційним шляхом за останні 12 місяців, 17.2% – неін'єкційні наркотики впродовж останнього місяця (табл. 22).

Таблиця 22. Вживання неін'єкційних наркотиків серед РКС: поширеність та частота

	Серед усіх	% РКС, які вживали будь-які наркотики неін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% РКС, які вживали наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=816)***		
				середнє	стандартне відхилення	медіана
Вік (p-values: *0.556; **0.156; ***<0.001)	15–19 років	22.2	17.2	8	8	5
	20–24 роки	23.9	17.6	6	7	4
	25–34 роки	23.4	15.9	8	8	5
	35+ років	23.1	19.2	7	8	5
	Базова середня освіта або нижче	18.5	14.1	10	10	6
Освіта (p-values: *0.351; **0.005; ***0.131)	Повна загальна середня освіта	25.5	20.5	9	9	7
	Професійно-технічна освіта	20.8	16.3	8	9	5
	Базова вища освіта	24.1	19.8	8	8	5
	Повна вища освіта	21.8	16.8	8	7	5
	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	18.6	10.1	6	7	3
Зайнятість (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	Постійна робота	22.0	17.5	9	9	5
	Випадкові заробітки	18.1	11.8	5	6	3
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	26.1	20.7	7	7	5
		20.7	15.2	7	7	5

	% РКС, які вживали будь-які наркотики неін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% РКС, які вживали наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=816)***		
			середнє	стандартне відхилення	медіана
Тип житла (p-values: *0.052; **0.080; ***0.057)	Власне помешкання	20.4	9	9	5
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	22.8	8	8	5
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	21.8	8	8	5
	Інше	32.8	7	5	5
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001; ** <0.001; *** <0.001)	До 5000 грн.	18.7	7	8	5
	5001 – 10 000 грн.	21.5	7	8	4
	Більше 10 000 грн.	27.4	10	9	5
Сімейний статус (p-values: *0.773; **0.220; ***0.979)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	21.1	8	9	5
	Не живуть разом з постійним партнером	22.7	8	8	5
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.698; **0.591; ***0.003)	Таких осіб немає	21.6	8	8	5
	Такі особи є	22.6	8	9	5

	% РКС, які вживали будь-які наркотики неін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% РКС, які вживали наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики неін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=816)***		
			середнє	стандартне відхилення	медіана
Тип точки (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	24.4	20.3	9	5
	Квартири	16.2	12.2	7	4
	Готель/мотель	14.1	12.2	4	3
	Розважальні заклади/заходи	18.7	15.9	5	5
	Сауна/масажний салон	19.1	16.4	13	5
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.008; ** <0.001 ; ***0.006)	Віртуальні, через посередників	26.3	17.5	8	5
	Інше	23.1	22.5	9	5
	Так	24.2	21.0	11	6
	Ні	22.0	16.8	8	5
	Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * <0.001 ; **0.014; ***0.052)	22.6	17.8	8	5
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Так	64.6	54.3	11	6
	Ні	18.7	14.1	7	5
	Ні	18.7	14.1	7	5

Менші частки осіб, які вживали неін'єкційні наркотики впродовж останнього місяця, зафіксовано серед РКС з вищою освітою; тих, що мають постійну роботу, окрім секс-бізнесу, та серед учнівської і студентської молоді; серед тих, хто надає сексуальні послуги або здійснює пошук клієнтів в готелях/мотелях. В групі РКС, які практикували вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, 54.3% вказали, що також вживали наркотики неін'єкційним шляхом за останні 30 днів, натомість серед тих, хто не є активним споживачем ін'єкційних наркотиків, тільки 14.1% повідомили, що вживають неін'єкційні наркотики.

РКС, які є активними ЛВІН, у середньому вживали наркотики ін'єкційним шляхом 19 разів за останні 30 днів. Частка активних споживачів ін'єкційних наркотиків зростає з віком: 1.7% – серед підлітків-РКС та 12.5% – серед 35-річних і старших РКС. Найменше активних ЛВІН зафіксовано серед РКС з повною вищою освітою (3.6%), з постійною роботою, крім секс-бізнесу (2.3%), середнім доходом (4.9%) та тих, які працюють у готелях (2.6%).

8.6% респондентів вживали будь-які наркотики ін'єкційним шляхом за останні 12 місяців (табл. 23). Загалом 7.7% РКС є активними ЛВІН, тобто вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів.

Таблиця 23. Вживання ін'єкційних наркотиків серед РКС: поширеність та частота

		% РКС, які вживали будь-які наркотики ін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% активних ЛВІН, які вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=425)***		
				середнє	стандартне відхилення	медіана
Серед усіх		8.6	7.7	19	20	10
Вік (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.785)	15–19 років	2.0	1.7	14	5	15
	20–24 роки	4.5	3.8	16	21	10
	25–34 роки	8.9	8.1	19	22	10
	35+ років	14.0	12.5	20	14	20
Освіта (p-values: *0.001; **0.001; ***0.047)	Базова середня освіта або нижче	12.9	11.4	30	35	20
	Повна загальна середня освіта	8.9	8.4	15	16	10
	Професійно-технічна освіта	9.7	8.2	18	14	10
	Базова вища освіта	6.1	5.9	17	12	15
	Повна вища освіта	4.5	3.6	23	17	20

		% РКС, які вживали будь-які наркотики ін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% активних ЛВІН, які вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=425)***		
				середнє	стандартне відхилення	медіана
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.002)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	8.7	8.0	21	22	15
	Постійна робота	2.8	2.3	11	8	10
	Випадкові заробітки	11.1	9.8	14	14	10
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	8.7	7.5	16	12	15
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.099)	Власне помешкання	11.2	9.7	20	14	20
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	9.7	9.0	18	19	10
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	5.8	5.4	20	26	10
	Інше	13.5	10.9	11	11	10
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.536)	До 5000 грн.	10.1	9.1	22	22	20
	5001–10 000 грн.	5.7	4.9	18	15	10
	Більше 10 000 грн.	10.6	9.8	15	18	10
Сімейний статус (p-values: *0.118; **0.202; ***0.186)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	8.5	7.4	19	17	15
	Не живуть разом з постійним партнером	8.7	7.9	18	20	10
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.043; **0.065; ***0.295)	Таких осіб немає	9.3	8.5	16	15	10
	Такі особи є	8.1	7.1	21	22	15

		% РКС, які вживали будь-які наркотики ін'єкційним шляхом за останні 12 міс. (серед усіх опитаних)*	% активних ЛВІН, які вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів (серед усіх опитаних)**	Частота вживання за останні 30 днів, разів (серед тих, хто вживав наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів, N=425)***		
				середнє	стандартне відхилення	медіана
Тип точки (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.041)	Вулиця, траса, автошляхи	15.1	14.4	20	21	15
	Квартири	4.4	3.2	13	10	10
	Готель/мотель	2.6	2.6	25	19	15
	Розважальні заклади/заходи	7.2	6.5	18	18	20
	Сауна/масажний салон	4.4	4.4	18	9	20
	Віртуальні, через посередників	4.4	3.3	16	15	10
	Інше	9.9	8.3	6	2	5
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.343; **0.351; ***0.763)	Так	6.0	5.0	22	24	15
	Ні	8.7	7.8	19	19	10
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; ***0.323)	Так	10.6	9.6	18	20	10
	Ні	3.9	3.3	20	20	20

Частка активних ЛВІН серед РКС дещо збільшилася у порівнянні з минулою хвилиною дослідження, водночас показник вживання ін'єкційних наркотиків впродовж останнього року суттєво не змінився (рис. 19).

Майже всі РКС-ЛВІН (95.4%) використовували стерильні голку та шприц під час останнього вживання ін'єкційних наркотиків.

Впродовж останнього місяця 14.3% РКС ніколи не використовували алкоголь перед сексуальними контактами з клієнтами (табл. 24). Вживання наркотичних речовин перед комерційним сексом є менш поширеним: 21.5% РКС мали випадки вживання наркотичних речовин, а 15.1% поєднували вживання алкоголю та наркотичних речовин. Поширеність практик вживання алкоголю та (або) наркотичних речовин безпосередньо перед сексуальними контактами з клієнтами зростає з віком РКС, а також є вищою серед тих, хто працює на вулицях або у розважальних закладах.

Рис. 19. Відсоток РКС, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %

Більшість РКС-ЛВІН (66.8%) є споживачами екстракту опію (рис. 20). На другому та третьому місцях за поширеністю – метамфетамін у рідкому стані (13.7%) і метадон (7.1%).

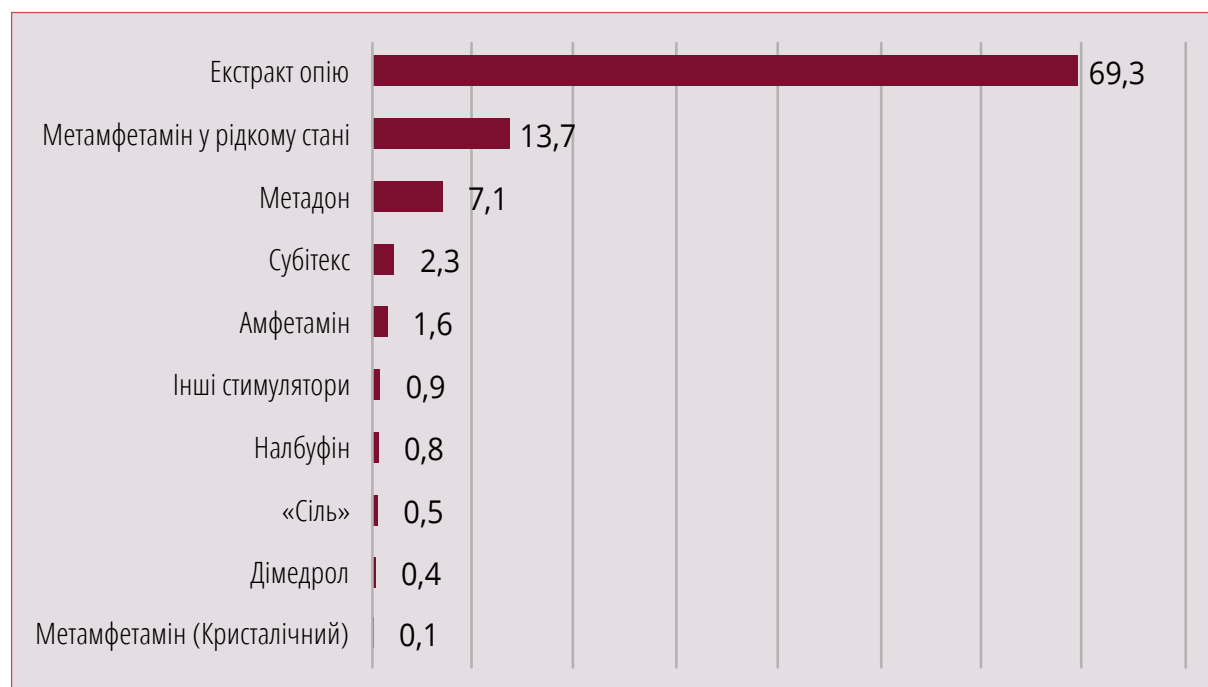

Рис. 20. Розподіл відповідей на запитання: «Який з ін'єкційних наркотиків Ви вважаєте основним для себе?», % (серед РКС, які вживали ін'єкційні наркотики за останні 30 днів, N=425)

Таблиця 24. Розподіл відповідей на запитання: «Як часто протягом останнього місяця перед сексуальним контактом/контактами з клієнтом/клієнтами, від яких Ви отримали винагороду, Ви вживали....?»

Алкоголь (серед осіб, які вживали такі речовини, N=4163)*						Наркотичні речовини (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3500)**						Алкоголь разом з наркотичними речовинами (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3462)***							
		Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи
Вік (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Серед усіх	13.5	17.7	17.0	15.0	22.5	14.3	2.9	2.6	3.0	5.2	7.8	78.5	0.9	0.9	2.4	3.8	7.1	84.9
	15–19 років	7.4	14.1	10.7	20.4	37.0	10.4	0.8	4.7	1.0	2.8	8.8	81.9	0.0	0.0	3.5	1.8	7.2	87.5
	20–24 роки	11.4	14.9	21.0	16.0	22.8	13.9	1.6	1.2	2.8	4.6	7.7	82.1	0.3	0.1	2.5	2.2	7.5	87.5
	25–34 роки	14.0	17.7	17.2	13.3	22.3	15.5	2.2	2.3	3.4	6.0	8.8	77.3	0.4	1.3	2.1	4.4	7.3	84.5
Освіта (p-values: * <0.001 ; **0.064; *** <0.010)	35+ років	15.8	21.8	13.3	16.6	19.7	12.8	6.4	4.2	2.8	4.2	5.5	76.9	2.9	1.0	2.6	4.7	6.2	82.6
	Базова середня освіта або нижче	17.8	18.6	20.1	14.7	17.9	11.0	4.9	2.8	4.1	5.5	6.8	75.9	2.6	0.5	2.3	5.1	7.2	82.3
	Повна загальна середня освіта	13.2	19.0	17.0	14.1	24.0	12.7	2.6	2.1	2.6	4.8	7.6	80.5	0.9	0.8	2.1	3.8	6.6	85.8
	Професійно-технічна освіта	15.0	17.9	14.6	14.1	23.2	15.3	3.1	3.5	3.6	6.4	9.1	74.3	0.6	1.5	2.9	5.0	7.9	82.2
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Базова вища освіта	9.7	17.0	16.5	18.6	21.6	16.7	3.0	2.0	2.8	5.2	6.9	80.1	1.0	0.6	2.3	2.3	8.2	85.6
	Повна вища освіта	11.7	13.6	22.4	15.6	21.7	15.1	0.9	2.4	2.0	2.1	7.1	85.5	0.2	0.1	2.2	1.4	4.1	92.0
	Немає іншої зайнято- сті, крім секс-бізнесу	12.7	17.4	16.9	14.5	22.8	15.8	3.9	2.1	3.0	4.2	8.3	78.5	1.2	0.9	2.5	3.5	7.4	84.5
	Постійна робота	11.8	14.2	16.7	19.5	20.7	17.1	0.4	2.2	0.7	2.8	6.5	87.4	0.0	0.1	2.1	2.7	3.7	91.3
	Випадкові заробітки	18.1	18.5	18.9	14.2	19.6	10.7	1.8	4.0	4.1	9.0	8.0	73.1	0.7	1.5	3.0	5.2	7.3	82.2
	Учні/студенти, непрацев- датні, домогосподарки	11.6	20.5	15.2	15.4	26.2	11.2	1.4	3.0	2.8	5.5	6.5	80.8	0.3	0.3	1.3	4.0	7.5	86.6

	Алкоголь (серед осіб, які вживали такі речовини, N=4163)*						Наркотичні речовини (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3500)**						Алкоголь разом з наркотичними речовинами (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3462)***					
	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 , *** <0.001)	14.2	20.0	13.5	15.5	21.0	15.7	4.6	2.7	2.4	4.6	6.8	79.0	1.6	0.8	1.7	4.1	6.2	85.5
	16.7	19.0	15.3	10.0	23.0	16.1	3.4	5.1	3.0	5.8	9.6	73.1	1.0	1.7	2.7	4.7	10.5	79.5
	10.7	16.1	20.4	16.2	22.9	13.8	1.7	1.5	3.2	4.5	7.6	81.5	0.3	0.3	2.8	3.2	5.7	87.7
	19.6	15.0	14.9	19.1	25.9	5.5	1.3	3.0	4.7	10.9	9.7	70.3	1.6	2.7	2.1	4.5	11.5	77.7
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 , *** <0.001)	12.0	20.1	16.5	16.7	21.6	13.1	3.3	3.7	2.2	4.3	5.9	80.5	0.9	0.7	2.0	3.6	6.0	86.8
	9.5	14.0	17.1	14.8	27.8	16.7	1.8	1.0	2.0	3.8	8.7	82.8	0.8	0.9	1.3	2.5	5.9	88.6
	17.9	18.7	18.5	13.4	18.2	13.3	3.9	3.3	5.7	8.3	9.0	69.8	1.2	1.2	4.8	5.4	10.3	77.0
Сімейний статус (p-values: *0.022; **0.984; ***0.558)	11.8	17.8	16.7	15.7	23.3	14.6	3.1	2.6	2.2	5.7	7.6	78.7	1.3	0.8	1.9	4.5	7.6	83.9
	14.2	17.7	17.1	14.7	22.1	14.2	2.8	2.5	3.4	4.9	7.9	78.5	0.8	0.9	2.6	3.5	6.8	85.4
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.034; **0.009; ***0.051)	14.6	19.1	16.7	14.9	22.0	12.6	2.2	2.8	2.3	5.9	8.3	78.5	0.7	1.3	1.4	3.6	8.1	85.0
	12.6	16.7	17.2	15.1	22.9	15.6	3.4	2.4	3.6	4.6	7.4	78.6	1.1	0.5	3.2	4.0	6.3	84.9

		Алкоголь (серед осіб, які вживали такі речовини, N=4163)*						Наркотичні речовини (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3500)**						Алкоголь разом з наркотичними речовинами (серед осіб, які вживали такі речовини, N=3462)***					
		Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи	Завжди (100)	У більшості випадків (75)	У половині випадків (50)	Іноді (25)	Рідко (менше 10)	Ніколи
Тип точки (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	19.4	21.3	18.6	13.5	15.8	11.3	4.9	3.3	4.0	6.5	7.5	73.8	1.8	1.7	3.1	5.4	7.7	80.4
	Квартири	7.9	10.5	13.9	13.8	28.9	25.1	0.5	1.2	1.9	3.4	5.1	87.8	0.1	0.2	0.7	2.5	3.4	93.1
	Готель/мотель	5.8	11.6	14.6	12.7	27.6	27.6	1.3	0.0	0.5	2.5	8.7	87.1	0.6	0.0	0.5	2.0	3.1	93.8
	Розважальні заклади/ заходи	14.0	26.8	17.7	17.2	16.9	7.4	1.8	2.7	2.4	4.3	8.4	80.3	0.8	0.4	1.2	2.5	7.8	87.3
	Сауна/масажний салон	9.0	15.7	7.2	14.1	35.1	18.9	2.6	2.2	0.6	2.2	9.6	82.8	0.8	0.0	0.2	1.1	9.5	88.3
	Віртуальні, через посередників	10.1	13.5	17.8	17.8	28.6	12.2	1.8	2.7	3.5	4.6	10.0	77.4	0.0	0.4	3.7	3.1	8.8	83.9
	Інше	13.0	30.2	20.9	10.1	15.2	10.6	2.1	1.1	0.0	11.1	7.0	78.7	0.4	0.0	3.7	5.6	4.4	86.0
	Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг	12.8	20.3	18.8	15.9	18.4	13.8	4.2	1.9	4.6	5.1	5.9	78.3	2.6	0.6	3.6	3.7	7.4	82.1
	(впродовж останнього місяця) (p-values: *0.069; **0.425; ***0.192)	13.5	17.4	16.9	14.9	22.9	14.4	2.8	2.6	2.9	5.1	8.0	78.6	0.8	0.9	2.3	3.7	7.0	85.3
	Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *0.532; **<0.001; ***<0.001)	13.8	18.4	17.0	14.7	21.9	14.2	3.1	3.0	3.4	5.6	7.5	77.5	1.0	1.0	2.7	3.9	7.5	83.9
		12.8	16.1	16.9	15.7	24.0	14.5	2.2	1.5	2.1	4.0	8.7	81.5	0.5	0.6	1.6	3.5	6.0	87.7

2.8. Наявність ІПСШ та інших захворювань

Серед різних ІПСШ та інших захворювань РКС найчастіше повідомляли, що хворіли на кандидоз (38.1%), про інші захворювання повідомили менше 5% опитаних (рис. 21). Питома частка РКС, які повідомляють про кандидоз, продовжує зростати. Діагноз гепатиту С впродовж останнього року отримали 4.7%. Майже стільки ж РКС (4.6%) хворіли на хламідіоз, 3.9% – трихомоніаз, 2.9% – генітальний герпес. Захворюваність на гепатит С, хламідіоз, трихомоніаз та генітальний герпес зменшується у порівнянні з 2013 роком. Туберкульоз, сифіліс, гонорея та гепатит В – скоріше, поодинокі випадки серед РКС, згідно із самодекларацією.

Суттєві відмінності у наявності захворювань спостерігаються серед РКС-ЛВІН та не ЛВІН. Серед РКС-ЛВІН 45.7% хворіли на кандидоз за останні 12 місяців (рис. 22). Майже третина (30.2%) повідомили про гепатит С, 10.4% – гепатит В. Більш поширеними серед цієї групи є хламідіоз (10.6%), туберкульоз (6.5%), гонорея (5.5%) та генітальний герпес (5.3%).

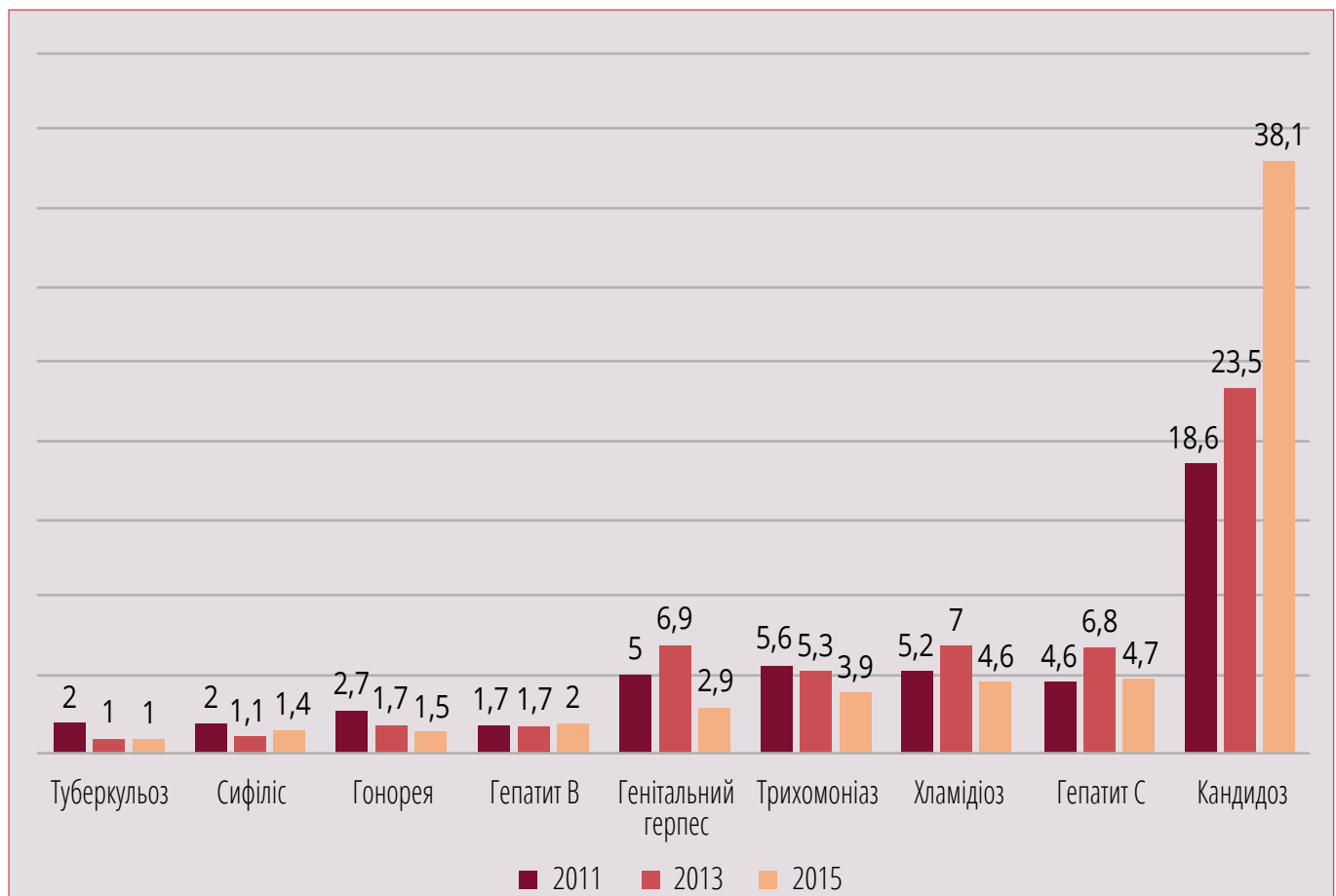

Рис. 21. Питома частка РКС, які хворіли на гепатити В і С, туберкульоз та ІПСШ за останній рік, динаміка впродовж 2011–2015 рр., % (за самодекларацією)

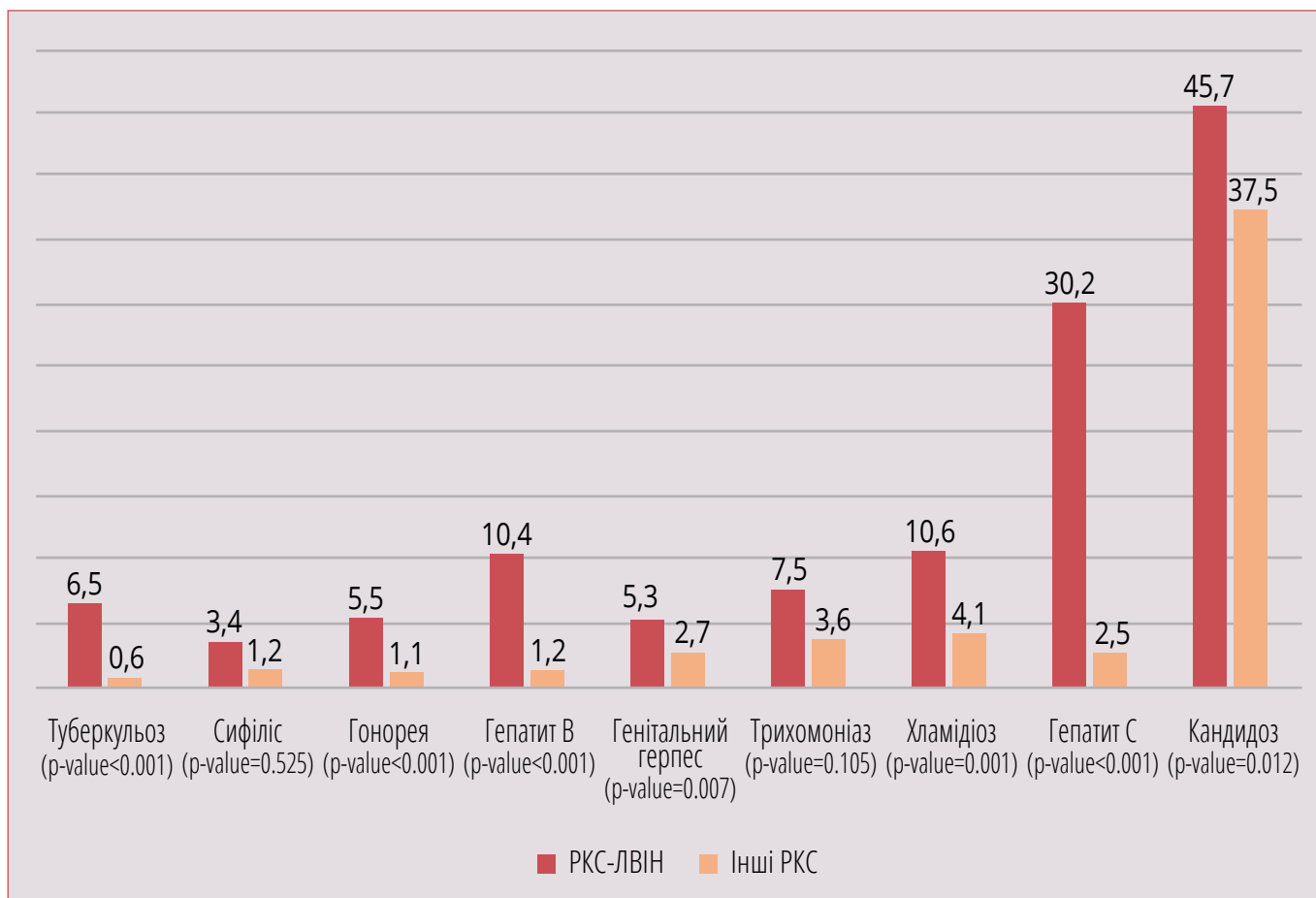

Рис. 22. Розподіл відповідей на запитання: «Чи були у Вас за останні 12 місяців такі захворювання?» серед РКС-ЛВІН та РКС, які не вживають наркотики, %

У цілому 46.6% РКС повідомили, що хворіли на ТБ, гепатити чи ІПСШ за останні 12 місяців (табл. 25). Загалом серед осіб, які мали такі захворювання, тільки половина (54.5%) зверталася до медичних установ для лікування. Близько 5% РКС, які хворіли на ТБ, гепатити чи ІПСШ, зверталися до НУО – це переважно РКС-ЛВІН (14.5%).

Таблиця 25. Наявність ІПСШ й інших захворювань серед РКС та досвід звернення за допомогою, %

		% РКС, які повідомили, що хворіли на ТБ, гепатити чи ІПСШ за останні 12 міс.*	% РКС, які повідомили, що зверталися до медичних установ для лікування ТБ, гепатитів чи ІПСШ (серед осіб, які хворіли, N=1729)**	% РКС, які повідомили, що зверталися до ГО для лікування ТБ, гепатитів чи ІПСШ (серед осіб, які хворіли, N=1729)***
Серед усіх		46.6	54.5	5.3
Вік (p-values: * <0.001 ; **0.572; ***0.002)	15–19 років	39.6	46.5	0.7
	20–24 роки	44.8	58.4	3.8
	25–34 роки	46.4	51.9	4.6
	35+ років	50.5	57.5	9.0
Освіта (p-values: * <0.001 ; **0.047; ***0.757)	Базова середня освіта або нижче	54.7	62.0	9.2
	Повна загальна середня освіта	48.6	48.4	5.1
	Професійно-технічна освіта	44.0	55.8	3.6
	Базова вища освіта	43.5	56.5	5.9
	Повна вища освіта	46.2	58.1	5.7
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; **0.007; ***0.795)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	48.9	52.2	4.8
	Постійна робота	47.3	69.2	7.1
	Випадкові заробітки	45.8	56.0	6.3
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	37.5	52.2	4.5
Тип житла (p-values: * <0.001 ; **0.739; ***0.116)	Власне помешкання	43.8	52.6	7.9
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	40.1	50.7	5.2
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	50.2	57.1	3.3
	Інше	52.9	53.0	8.2
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; **0.206; ***0.053)	До 5000 грн.	40.8	58.5	7.2
	5001–10 000 грн.	47.3	49.2	5.7
	Більше 10 000 грн.	54.9	56.7	3.0

		% РКС, які повідомили, що хворіли на ТБ, гепатити чи ІПСШ за останні 12 міс. *	% РКС, які повідомили, що зверталися до медичних установ для лікування ТБ, гепатитів чи ІПСШ (серед осіб, які хворіли, N=1729)**	% РКС, які повідомили, що зверталися до ГО для лікування ТБ, гепатитів чи ІПСШ (серед осіб, які хворіли, N=1729)***
Сімейний статус (p-values: * <0.001 ; **0.208; ***0.478)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	54.7	57.3	6.0
	Не живуть разом з постійним партнером	42.5	52.8	4.8
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * <0.001 ; **0.519; ***0.994)	Таких осіб немає	40.0	52.1	6.0
	Такі особи є	51.4	55.9	4.8
Тип точки (p-values: * <0.001 ; **0.043; ***0.005)	Вулиця, траса, автошляхи	49.7	55.7	6.4
	Квартири	39.4	53.6	0.9
	Готель/мотель	42.5	63.7	4.7
	Розважальні заклади/заходи	39.6	47.3	9.0
	Сауна/масажний салон	29.9	56.3	6.3
	Віртуальні, через посередників	52.6	53.1	4.9
	Інше	54.9	80.3	5.2
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.006; **0.547; ***0.526)	Так	51.9	53.8	5.3
	Ні	46.2	54.5	5.3
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * <0.001 ; **0.422; *** <0.001)	Так	51.2	54.8	6.7
	Ні	35.8	53.7	0.5
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * <0.001 ; **0.106; *** <0.001)	Так	69.1	60.0	14.5
	Ні	44.7	53.8	4.1

2.9. Охоплення програмами зниження ризиків

Більшість РКС (70.1%) є клієнтами ВІЛ-сервісних громадських організацій, що працюють з цією цільовою групою (рис. 23). Питома частка клієнтів ГО серед РКС стабільно зростає.

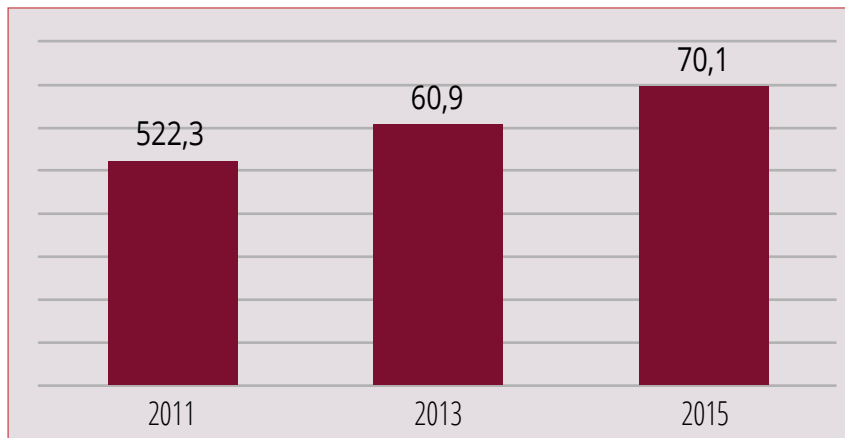

Рис. 23. Відсоток РКС, які є клієнтами громадських організацій: динаміка впродовж 2008–2015 рр., %

Серед підлітків-РКС менше половини опитаних (42.8%) мали картку клієнта ГО, натомість серед 35-річних та старших РКС таких було 81.4% (табл. 26). Більші частки спостерігаються серед РКС, які мають зайнятість виключно у секс-бізнесі (77.5%); РКС з високим доходом (80.5%) та тих, що живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером (73.6%). За типом точки найменші частки охоплення послугами ВІЛ-сервісних ГО (як клієнтів) спостерігаються серед РКС, які працюють у квартирах (58.9%), саунах (60.3%) та розважальних закладах (61.7%).

Майже всі клієнти ГО (97.2%) отримували впродовж останніх шести місяців від представника цієї громадської організації чоловічі презервативи, близько третини (34.6%) – жіночі. Більше половини клієнтів ГО (56.9%) проходили тестування на ВІЛ за допомогою швидких тестів на базі громадських організацій у 2014 році, у 2015 році – вже три чверті опитаних (74.9%) (рис. 24). Доступність інших швидких тестів є меншою. Близько половини клієнтів ГО робили швидкі тести на сифіліс та гепатит В у 2014–2015 рр., на гепатит С – 42% у 2014 році та 33% – у 2015 році. Швидкі тести на гонорею та хламідіоз проходили менше третини респондентів впродовж 2014–2015 рр.

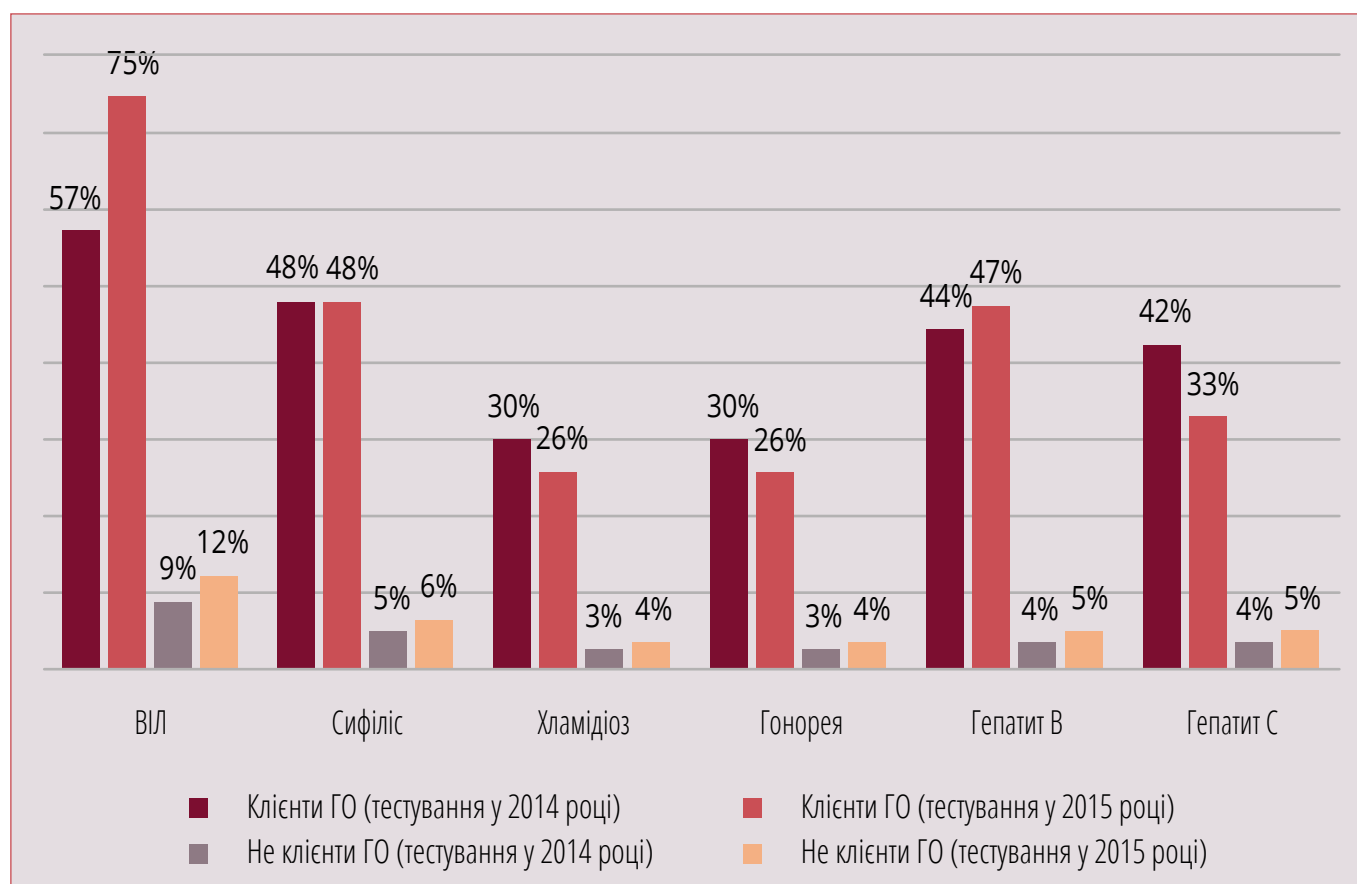

Рис. 24. Відсоток РКС, які проходили тестування на ВІЛ та ІПСШ за допомогою швидких тестів у ГО протягом 2014–2015 рр., серед клієнтів та не клієнтів ГО, %

Таблиця 26. Охоплення РКС послугами громадських організацій, %

		% РКС, які є клієнтами ГО, що надають профілактичні послуги особам, які надають сексуальні послуги за винагороду	% РКС, які отримували впродовж останніх 6 міс. від представника ГО чоловічі презервативи (серед клієнтів ГО)	% РКС, які отримували впродовж останніх 6 міс. від представника ГО жіночі презервативи (серед клієнтів ГО)
Серед усіх		70.1	97.2	34.6
Вік (p-values: * <0.001 ; **0.216; *** <0.001)	15–19 років	42.8	100.0	50.2
	20–24 роки	67.0	98.1	35.9
	25–34 роки	69.3	97.2	30.8
	35+ років	81.4	96.0	39.0
Освіта (p-values: * <0.001 ; **0.444; *** <0.001)	Базова середня освіта або нижче	72.2	99.3	32.9
	Повна загальна середня освіта	72.8	96.9	34.3
	Професійно-технічна освіта	67.2	96.1	31.8
	Базова вища освіта	66.8	97.9	36.5
	Повна вища освіта	74.8	98.3	42.2
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** <0.064 ; ***0.035)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	77.5	97.5	34.5
	Постійна робота	63.5	96.7	39.9
	Випадкові заробітки	62.9	96.9	28.3
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	53.8	96.3	40.2
Тип житла (p-values: * <0.001 ; **0.109; ***0.288)	Власне помешкання	68.0	95.5	32.7
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	60.2	96.6	37.0
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	77.2	98.2	35.7
	Інше	59.3	99.6	26.1
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; **0.480; ***0.006)	До 5000 грн.	59.9	97.6	37.2
	5001–10 000 грн.	73.1	96.4	32.1
	Більше 10 000 грн.	80.5	97.5	36.4

		% РКС, які є клієнтами ГО, що надають профілактичні послуги особам, які надають сексуальні послуги за винагороду	% РКС, які отримували впродовж останніх 6 міс. від представника ГО чоловічі презервативи (серед клієнтів ГО)	% РКС, які отримували впродовж останніх 6 міс. від представника ГО жіночі презервативи (серед клієнтів ГО)
Сімейний статус (p-values: * <0.001 ; **0.182; ***0.607)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	73.6	97.6	38.5
	Не живуть разом з постійним партнером	68.4	97.0	32.5
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс- бізнесі (p-values: * <0.001 ; **0.033; ***0.778)	Таких осіб немає	61.8	97.6	30.9
	Такі особи є	76.3	97.0	36.8
Тип точки (p-values: * <0.001 ; **0.017; *** <0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	82.7	96.9	18.4
	Квартири	58.9	98.2	40.9
	Готель/мотель	77.2	94.8	22.2
	Розважальні заклади/ заходи	61.7	97.8	33.3
	Сауна/масажний салон	60.3	99.0	24.6
	Віртуальні, через посередників	65.5	97.0	61.1
	Інше	72.2	96.8	38.2
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.617; **0.165; ***0.002)	Так	74.3	96.4	42.3
	Ні	69.8	97.3	34.0
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * <0.001 ; **0.344; *** <0.001)	Так	87.1	96.2	38.3
	Ні	68.7	97.3	34.2

2.10. Доступність тестування на ВІЛ

Майже всі РКС (94.6%) знають, куди слід звертатися, щоб пройти тестування на ВІЛ (табл. 27). 85.9% проходили тестування на ВІЛ впродовж життя серед загалу опитаних. Більше половини (55.9%) робили це за останні 12 місяців і отримали свої результати. Порівнюючи з попереднім дослідженням, частка осіб, які мали досвід тестування на ВІЛ-інфекцію впродовж життя, практично не змінюється (85% – у 2013 р.), проте зменшується частка РКС, які робили тест на ВІЛ за останній рік та отримали його результати (63.1% – у 2013 р.).

Таблиця 27. Знання місць, де можна пройти тест на ВІЛ, та наявність досвіду проходження такого тесту, %

		% РКС, які знають, куди слід звертатися, щоб пройти тест на ВІЛ*	% РКС, які проходили тестування на ВІЛ впродовж життя**	% РКС, які проходили тест на ВІЛ за останні 12 міс. та отримали свої результати***
Серед усіх		94.6	85.9	55.9
Вік (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	15–19 років	82.1	58.7	20.6
	20–24 роки	93.8	81.7	53.5
	25–34 роки	95.9	87.7	62.4
	35+ років	95.1	92.1	58.2
Освіта (p-values: * 0.001 ; ** 0.011 ; *** 0.148)	Базова середня освіта або нижче	92.9	88.2	59.9
	Повна загальна середня освіта	93.6	85.5	55.6
	Професійно-технічна освіта	95.3	83.5	55.4
	Базова вища освіта	94.5	88.2	53.0
	Повна вища освіта	97.3	88.7	59.8
Зайнятість (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	95.5	87.7	64.0
	Постійна робота	95.4	91.4	49.9
	Випадкові заробітки	94.1	82.5	48.1
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	91.0	79.2	51.1
Тип житла (p-values: * 0.004 ; ** <0.001 ; *** <0.001)	Власне помешкання	95.0	85.9	55.6
	Помешкання родичів/ друзів (без сплати оренди)	95.8	80.9	52.7
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	94.3	88.9	62.7
	Інше	91.6	78.6	42.6

		% РКС, які знають, куди слід звертатися, щоб пройти тест на ВІЛ*	% РКС, які проходили тестування на ВІЛ впродовж життя**	% РКС, які проходили тест на ВІЛ за останні 12 міс. та отримали свої результати***
Місячний особистий дохід (p-values: *0.558; **<0.001; ***<0.001)	До 5000 грн.	94.1	81.5	50.5
	5001–10 000 грн.	93.8	86.4	59.3
	Більше 10 000 грн.	96.4	91.3	63.0
Сімейний статус (p-values: *0.066; **<0.001; ***0.007)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	95.7	90.6	58.2
	Не живуть разом з постійним партнером	94.1	83.5	54.9
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: *0.067; **<0.001; ***<0.001)	Таких осіб немає	94.1	80.5	52.2
	Такі особи є	95.0	89.9	60.5
Тип точки (p-values: *0.197; **<0.001; ***<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	95.7	91.0	68.5
	Квартири	95.2	82.7	49.1
	Готель/мотель	95.8	84.5	54.2
	Розважальні заклади/заходи	93.7	76.5	52.2
	Сауна/масажний салон	96.6	83.3	67.6
	Віртуальні, через посередників	92.7	85.5	49.1
	Інше	95.6	88.7	73.2
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: *0.005; **0.412; ***0.325)	Так	91.2	86.9	71.4
	Ні	94.9	85.7	54.3
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: *<0.001; **<0.001; ***<0.001)	Так	97.4	95.2	77.7
	Ні	88.0	64.0	33.6
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: *0.008; **<0.001; ***<0.001)	Так	97.2	93.8	69.0
	Ні	94.4	85.2	54.3

Серед РКС-підлітків зафіксовано найбільшу частку осіб, які не знали, де пройти тестування на ВІЛ-інфекцію (17.9%). Серед цієї вікової групи тільки кожен п'ятий (20.6%) робив тест на ВІЛ за останній рік та отримав його результат. 12% РКС серед осіб, які не є клієнтами ВІЛ-сервісних ГО, не знали, де це можна зробити. Серед клієнтів ВІЛ-сервісних НУО понад три чверті опитаних (77.7%) проходили тестування на ВІЛ-інфекцію за останній рік та отримали його результат, проте серед не клієнтів НУО таких тільки третина (33.6%). Наявні відмінності у тестуванні за типом зайнятості та доходом: менші частки тестування на ВІЛ за останні 12 місяців спостерігаються серед РКС, які мають іншу роботу, крім секс-бізнесу, а також РКС з місячним доходом до 5000 грн. «Вуличні» РКС та ті, що працюють у саунах або масажних салонах, найкраще охоплені тестуванням на ВІЛ. Натомість менше половини опитаних (49.1%) робили тест на ВІЛ та отримали його результат серед РКС, які працюють у квартирах та через посередників.

Основні причини, чому РКС не проходять тестування на ВІЛ-інфекцію, є відсутність бажання робити це (39.2% серед тих, хто не робив тест жодного разу впродовж життя) та впевненість у безпечності власної сексуальної поведінки (33.6%) (рис. 25). Більше десятої частини РКС (12.2%) не роблять тест на ВІЛ, оскільки бояться дізнатися про свій статус.

Рис. 25. Розподіл відповідей на запитання: «Чому Ви не робили тест на ВІЛ?», % (серед тих, хто не робив тест жодного разу впродовж життя, N=769)

2.11. Знання шляхів передачі ВІЛ

У цілому РКС мають високий рівень знань щодо шляхів передачі та профілактики ВІЛ. Майже всі опитані правильно відповіли, що ВІЛ-інфекцією можна заразитися, користуючись голкою для ін'єкцій, яка була використана іншою людиною (97.5%), та що людина, яка виглядає здоровою, може мати ВІЛ (91.2%) (рис. 26). Понад три чверті (86.7%) правильно визначили статевий шлях передачі ВІЛ, погоджуючись з твердженням, що інфікування можна уникнути, якщо правильно використовувати презерватив під час кожного статевого контакту.

Рис. 26. Відсоток РКС, які назвали правильні відповіді щодо тверджень про шляхи передачі та профілактики ВІЛ-інфекції, %

Разом з тим, менше половини опитаних (48.7%) змогли надати правильні відповіді на всі п'ять запитань, які визначають основні шляхи профілактики та міфи щодо передачі ВІЛ-інфекції (рис. 27):

- 1) Чи можна уникнути інфікування ВІЛ, якщо мати секс лише з одним вірним неінфікованим партнером?
- 2) Чи можна уникнути інфікування ВІЛ, якщо правильно використовувати презерватив під час кожного статевого контакту?
- 3) Чи може мати ВІЛ людина, яка виглядає здоровою?
- 4) Чи можна заразитися ВІЛ-інфекцією через укуси комарів?
- 5) Чи може людина заразитися ВІЛ, якщо пити по черзі з однієї склянки з ВІЛ-інфікованою людиною?

Порівнюючи з попередніми дослідженнями, показник рівня знань щодо ВІЛ у 2015 році є дещо нижчим.

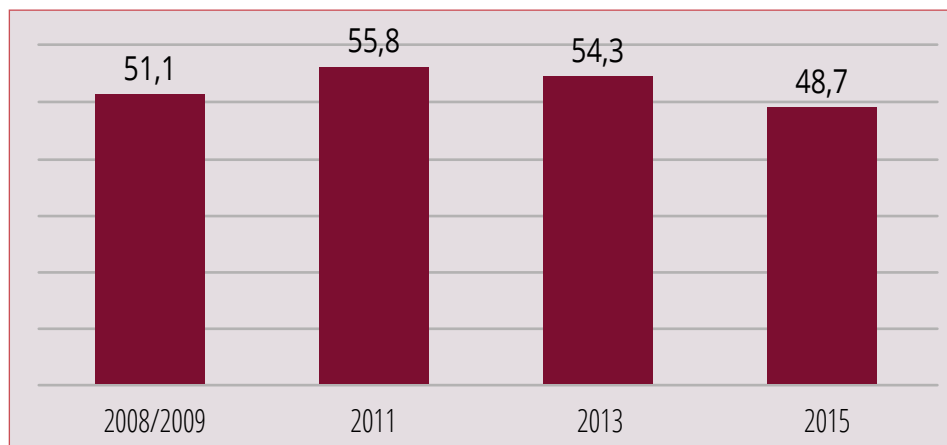

Рис. 27. Частка РКС, які правильно визначають шляхи запобігання статевій передачі ВІЛ-інфекції та знають, як вона не передається: динаміка впродовж 2008–2015 рр.

Рівень знань щодо ВІЛ покращується з віком та освітою, а також є вищим серед груп РКС з високими доходами (табл. 28). За типом точки найменшу частку осіб з коректними знаннями щодо ВІЛ зафіксовано серед РКС, які працюють на віртуальних точках або через посередників (43.4%).

Таблиця 28. Відсоток РКС, які мають правильні знання про шляхи передачі та профілактики ВІЛ-інфекції (на основі 5 запитань індикатора)

Серед усіх		48.7
Вік (p-value<0.001)	15–19 років	36.6
	20–24 роки	43.9
	25–34 роки	52.9
	35+ років	47.1
Освіта (p-value<0.001)	Базова середня освіта або нижче	33.7
	Повна загальна середня освіта	47.3
	Професійно-технічна освіта	54.2
	Базова вища освіта	50.7
	Повна вища освіта	47.9
Зайнятість (p-value<0.001)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	45.8
	Постійна робота	43.3
	Випадкові заробітки	58.7
	Учні/студенти, непрацездатні, домогосподарки	51.4

Серед усіх		48.7
Тип житла (p-value<0.001)	Власне помешкання	53.0
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	60.7
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	41.8
	Інше	42.3
Місячний особистий дохід (p-value=0.991)	До 5000 грн.	47.2
	5 001–10 000 грн.	45.3
	Більше 10 000 грн.	52.9
Сімейний статус (p-value<0.001)	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	42.5
	Не живуть разом з постійним партнером	51.8
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-value<0.001)	Таких осіб немає	56.1
	Такі особи є	43.2
Тип точки (p-value<0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	49.7
	Квартири	50.0
	Готель/мотель	50.7
	Розважальні заклади/заходи	55.7
	Сауна/масажний салон	56.7
	Віртуальні, через посередників	43.4
	Інше	33.3
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-value<0.001)	Так	42.6
	Ні	49.3
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-value=0.101)	Так	48.8
	Ні	48.7
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-value=0.057)	Так	57.3
	Ні	48.0

2.12. Знання свого ВІЛ-статусу та доступ до програм лікування для РКС-ЛЖВ

У 2014 році стратегія ЮНЕЙДС щодо прискорення заходів у відповідь на ВІЛ/СНІД (Fast Track) запропонувала нові цільові показники прогресу в припиненні глобальної пандемії ВІЛ-інфекції після 2015 року: «90-90-90». Суттєво зменшити ймовірність передачі ВІЛ та подальше поширення епідемії до 2020 року можливо, якщо досягти трьох амбіційних цілей: 90% всіх ЛЖВ знають про свій статус; 90% ЛЖВ, які знають про свій статус, отримують АРТ; 90% ЛЖВ на АРТ мають невизначене вірусне навантаження. Результати біоповедінкового дослідження дозволяють оцінити перші два індикатори.

Із загалу РКС, які отримали позитивний результат тесту на ВІЛ під час тестування швидкими тестами у дослідженні, 54% вже знали про свій ВІЛ-статус, 53% повідомили, що знаходилися на диспансерному обліку в центрі СНІДу, і 39% вказали, що приймають АРТ (рис. 28).

Даний метод побудови каскаду має певну похибку, зважаючи на те, що інформація надається зі слів самого респондента і не може бути жодним чином верифікована. Запитання щодо ВІЛ-статусу, навіть в умовах забезпечення повної конфіденційності, є досить сенситивним: 10% РКС взагалі відмовилися повідомити про свій ВІЛ-статус і відповісти на подальші запитання. Серед РКС, які отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту, цей показник становить 29%.

Індикатори каскаду розраховані лише серед частки РКС з ВІЛ-позитивним результатом тесту, які погодилися відповісти на запитання про ВІЛ-статус: 75% вже знали про свій ВІЛ-статус, 74% повідомили, що знаходилися на диспансерному обліку в центрі СНІДу, 55% зазначили, що приймають АРТ (рис. 29).

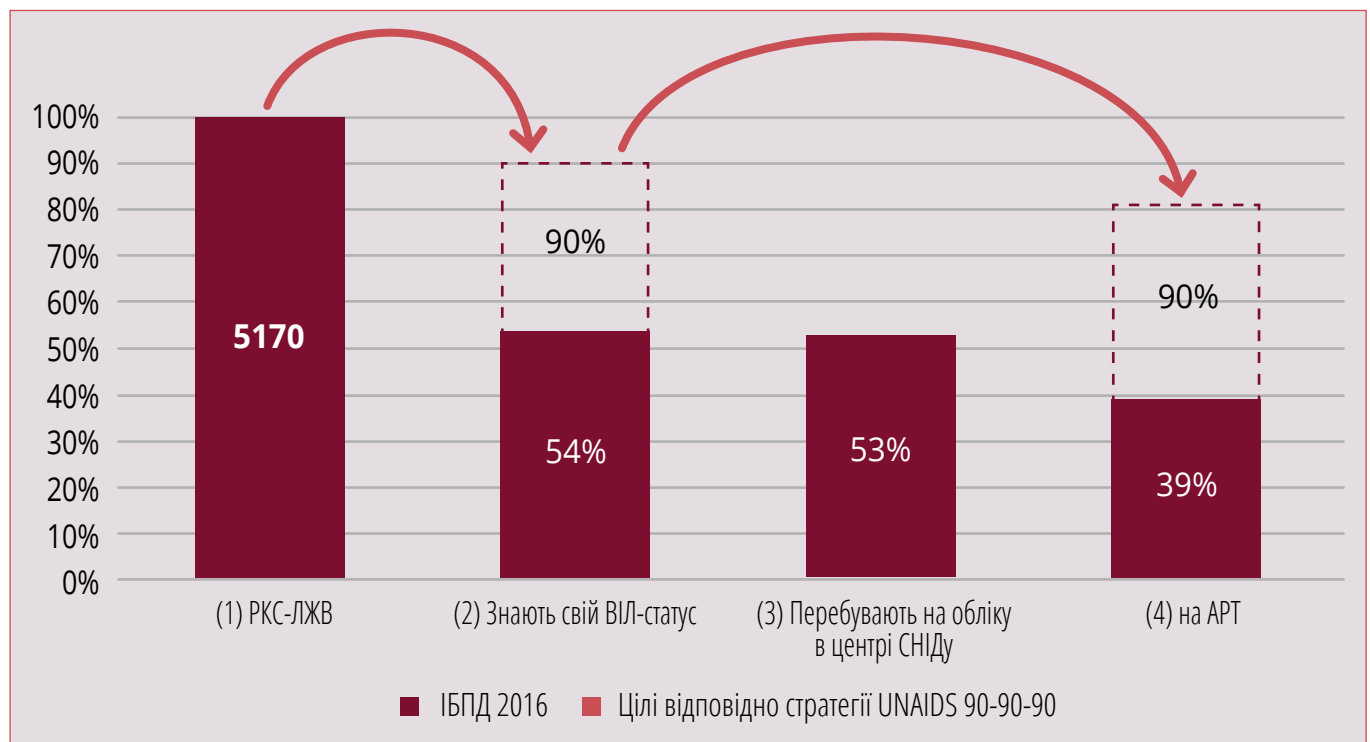

Рис. 28. Каскад лікування ВІЛ-інфекції серед РКС, які отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту в рамках дослідження (n=270), %

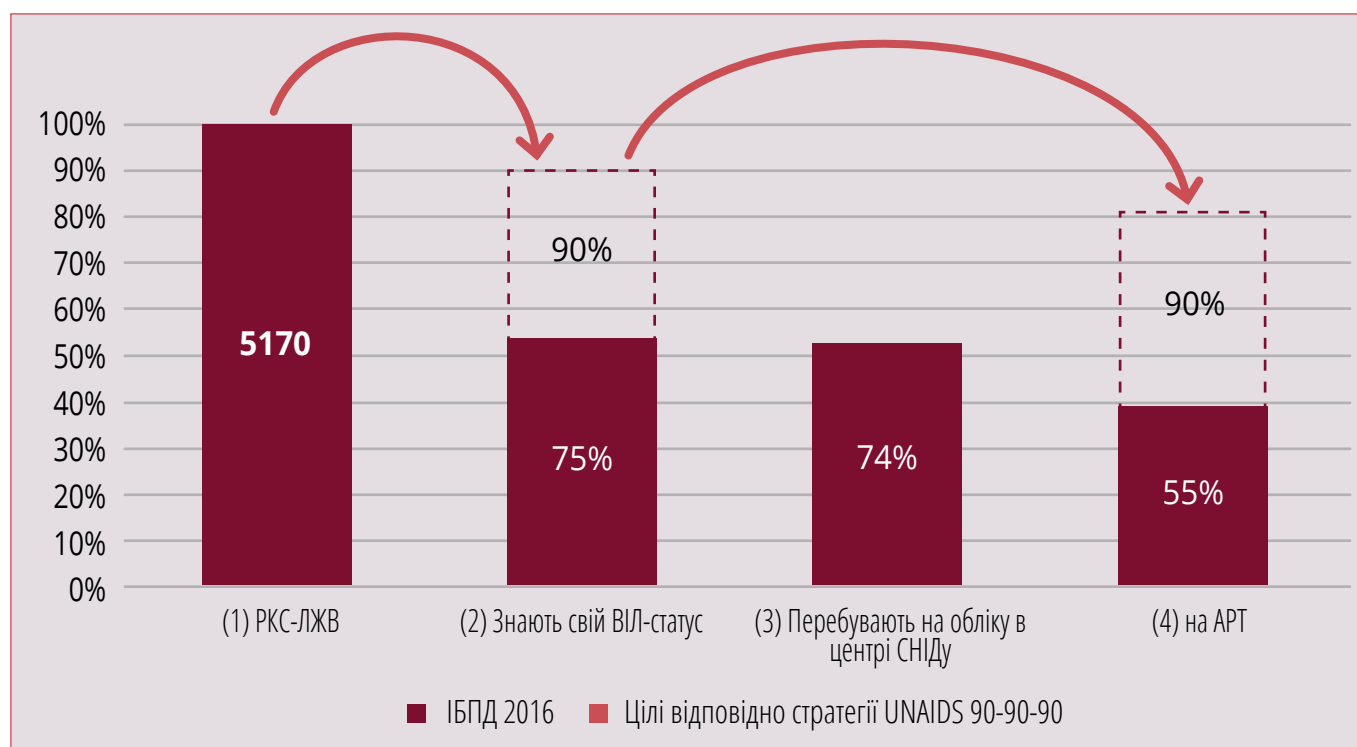

Рис. 29. Каскад лікування ВІЛ-інфекції серед РКС, які отримали ВІЛ-позитивний результат швидкого тесту в рамках дослідження і погодилися відповісти на запитання про ВІЛ-статус (n=204), %

- (1) «РКС, які живуть з ВІЛ»: оціночна кількість у 2014 році (73 850 РКС), помножена на показник поширеності ВІЛ серед РКС (7,0%).
- (2) «Знають про свій ВІЛ-статус»: відсоток РКС, які повідомили про свій ВІЛ-позитивний статус під час інтерв'ю.
- (3) «Перебувають на обліку в центрі СНІДу»: відсоток РКС, які повідомили, що перебувають на диспансерному обліку в Центрі СНІДу, під час інтерв'ю.
- (4) «На АРТ»: відсоток РКС, які повідомили під час інтерв'ю, що приймають АРТ.

2.13. Поширеність ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу

Поширеність ВІЛ. Серед респондентів, які повідомили про свій ВІЛ-позитивний статус, 96.3% (130 із 135 осіб), підтвердили позитивний результат у межах дослідження (табл. 29). 1.5% респондентів (43 особи), які за результатами попередніх тестувань зазначили про негативний ВІЛ-статус, за тестуванням у рамках дослідження отримали позитивний результат. У цілому питома частка осіб, які вперше дізналися про позитивний результат тесту на ВІЛ, становить 3.3% від загалу опитаних та протестованих РКС, тобто раніше отримали негативний результат тестування на ВІЛ або не мали досвіду тестування на ВІЛ-інфекцію.

0.1% від загалу опитаних (5 осіб, або 3.7% РКС серед тих, хто задекларував свій ВІЛ-позитивний статус) отримали негативний результат у дослідженні. Причиною таких розбіжностей може бути обмежена чутливість та специфічність тестів, які ніколи не дають 100%-ної точності. Певна частка РКС також могла помилково вважати себе ВІЛ-позитивними через низьку поінформованість про інфекцію чи нерозуміння післятестової консультації.

Таблиця 29. Самодекларований ВІЛ-статус та ВІЛ-статус, підтверджений результатами зв'язаного дослідження, % та абсолютні числа

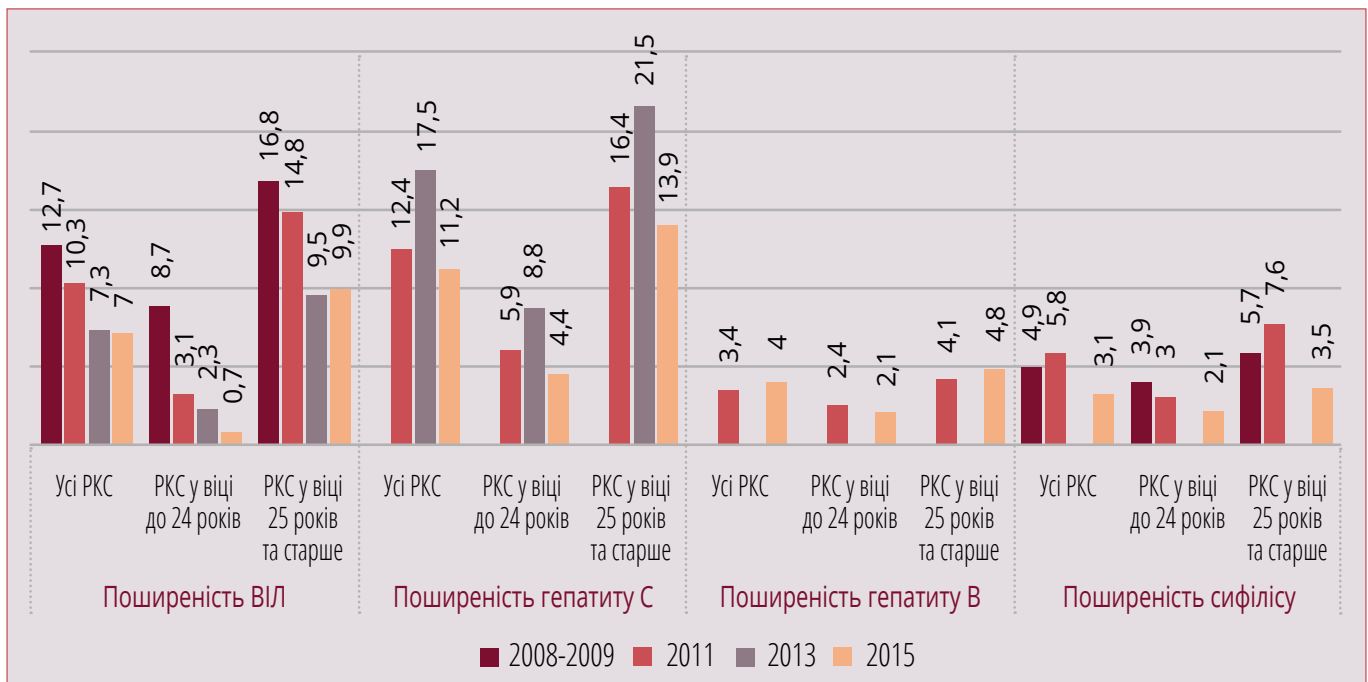
ВІЛ-статус за результатами тестування у межах дослідження	ВІЛ-статус (самодекларація)		
	позитивний	негативний	не відповіли на запитання про ВІЛ-статус
Позитивний	96.3% (N=130)	1.5% (N=43)	7.7% (N=97)
Негативний	3.7% (N=5)	98.5% (N=2867)	92.3% (N=1158)

За результатами дослідження, 7% опитаних отримали позитивний результат тесту на ВІЛ (табл. 30). Поширеність ВІЛ-інфекції зростає з віком. У групі підлітків-РКС 0.1% осіб отримали позитивний результат тесту на ВІЛ. Серед 35-річних та старших РКС питома вага ВІЛ-інфікованих збільшилася до 16.6%. Високі частки ВІЛ-позитивних РКС, за результатами тестування, спостерігаються серед осіб з базовою середньою або нижчим рівнем освіти (11.3%) та РКС з низьким рівнем доходів (10.2%). Серед тих, хто працює на вулиці, 11.8% респондентів отримали позитивний результат тесту – це найвищий рівень поширеності ВІЛ-інфекції, якщо порівнювати з іншими робочими точками. Найнижчий рівень – серед РКС, які працюють у готелях (2.3%). У групі РКС, які вживали ін'єкційні наркотики за останні 30 днів, питома частка ВІЛ-інфікованих становить майже третину (30.3%), що у сім разів вище за показник у групі без такого досвіду.

Таблиця 30. Поширеність ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу серед РКС за результатами тестування у межах дослідження, %

		ВІЛ*	Гепатит В**	Гепатит С***	Сифіліс****
Серед усіх		7.0	4.0	11.2	3.1
Вік (p-values: * <0.001 ; ** 0.001 ; *** <0.001 ; **** <0.001)	15–19 років	0.1	1.2	1.1	0.5
	20–24 роки	0.9	2.3	5.0	2.5
	25–34 роки	6.9	4.4	11.3	2.6
	35+ років	16.6	5.8	20.0	5.5
Освіта (p-values: * 0.007 ; ** 0.031 ; *** 0.001 ; **** <0.001)	Базова середня освіта або нижче	11.3	3.9	16.3	4.3
	Повна загальна середня освіта	5.4	5.7	10.1	4.2
	Професійно-технічна освіта	8.7	3.9	13.0	2.4
	Базова вища освіта	3.7	3.3	9.4	2.1
	Повна вища освіта	5.5	0.9	7.2	2.6
Зайнятість (p-values: * 0.056 ; ** 0.631 ; *** 0.026 ; **** 0.022)	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу	7.5	4.1	12.0	2.9
	Постійна робота	6.2	3.3	6.1	4.1
	Випадкові заробітки	4.9	4.8	11.2	4.0
	Учні/студенти, непрацевдатні, домогосподарки	8.8	3.2	11.5	2.1

		ВІЛ*	Гепатит В**	Гепатит С***	Сифіліс****
Тип житла (p-values: * <0.001 ; ** 0.997 ; *** <0.001 ; **** 0.510)	Власне помешкання	11.2	4.4	15.7	3.9
	Помешкання родичів/друзів (без сплати оренди)	6.3	4.1	11.9	2.4
	Орендоване житло (сплата оренди самостійно або спільно з кимось)	3.1	3.7	8.4	2.7
	Інше	3.7	4.6	7.6	4.3
Місячний особистий дохід (p-values: * <0.001 ; ** 0.022 ; *** 0.002 ; **** 0.034)	До 5000 грн.	10.2	4.2	14.5	4.0
	5001–10 000 грн.	4.3	2.7	11.3	3.3
	Більше 10 000 грн.	2.5	5.1	6.6	1.7
Сімейний статус (p-values: * 0.069 ; ** 0.071 ; *** 0.624 ; **** 0.522)	Живуть разом з чоловіком/ постійним сексуальним партнером	10.3	5.3	12.2	3.7
	Не живуть разом з постійним партнером	5.6	3.4	10.7	2.8
Наявність осіб, яких РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (p-values: * 0.010 ; ** 0.278 ; *** 0.108 ; **** 0.623)	Таких осіб немає	5.5	3.6	11.3	3.0
	Такі особи є	8.9	4.4	11.1	3.2
Тип точки (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001 ; **** <0.001)	Вулиця, траса, автошляхи	11.8	6.4	15.7	5.1
	Квартири	6.6	2.7	12.1	1.0
	Готель/мотель	2.3	2.7	5.9	1.1
	Розважальні заклади/заходи	4.7	2.4	9.8	2.9
	Сауна/масажний салон	4.2	2.3	6.3	0.6
	Віртуальні, через посередників	6.3	1.9	6.1	1.9
	Інше	8.2	17.2	10.3	10.7
Досвід міграції поза межами міста опитування з метою надання сексуальних послуг (впродовж останнього місяця) (p-values: * 0.112 ; ** 0.964 ; *** 0.193 ; **** 0.538)	Так	6.3	3.2	9.0	4.3
	Ні	7.1	4.0	11.3	3.0
Клієнти ВІЛ-сервісних громадських організацій (p-values: * <0.001 ; ** 0.602 ; *** <0.001 ; **** 0.057)	Так	11.3	4.3	11.9	3.5
	Ні	2.6	3.3	9.7	2.1
Вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (p-values: * <0.001 ; ** <0.001 ; *** <0.001 ; **** <0.001)	Так	30.3	9.9	49.8	7.6
	Ні	4.2	3.5	8.0	2.7

* Тестування на маркери ВІЛ проводилося у всіх хвилях дослідження; тестування на маркери гепатиту С – у дослідженнях 2011, 2013 та 2015 рр.; тестування на маркери гепатиту В – у дослідженнях 2011 та 2015 рр.; на сифіліс – у дослідженнях 2008/2009, 2011 та 2015 рр.

Рис. 30. Динаміка поширеності ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу серед РКС впродовж 2008–2015 рр., %

У цілому поширеність ВІЛ серед РКС поступово зменшувалася впродовж 2008–2013 рр.. У дослідженнях 2013 та 2015 рр. частка РКС з позитивним результатом тесту на ВІЛ є майже однаковою (рис. 30). Поширеність ВІЛ серед РКС у віці до 24 років за цей самий період зменшується з 2,3% до 0,7%, а серед 25-річних та старших суттєво не змінюється (9,5% – у 2013 р. та 9,9% – у 2015 р.).

Поширеність ВІЛ серед постійних партнерів РКС. Із загалу осіб, які погодилися назвати ВІЛ-статус партнера, 41,6% РКС-ЛЖВ повідомили, що він має ВІЛ-позитивний статус, а 58,4% – ВІЛ-негативний статус (рис. 31). Серед РКС з негативним результатом тесту на ВІЛ 2,7% мали постійного партнера з діагнозом ВІЛ-інфекції. Із загалу опитаних 1% респондентів належали до дискордантних пар.

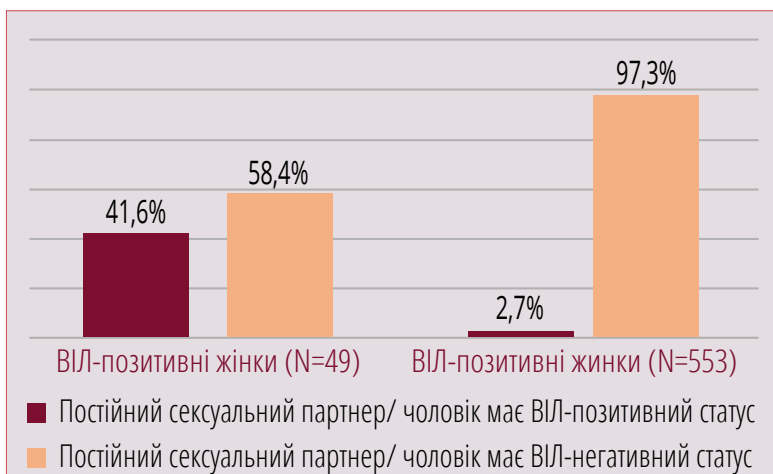

Рис. 31. Розподіл відповідей на запитання: «Який ВІЛ-статус Вашого чоловіка/постійного сексуального партнера?», за ВІЛ-статусом РКС, %

Поширеність гепатиту С. 11.2% РКС отримали позитивний результат тесту на гепатит С. Під час інтерв'ю тільки 4.7% повідомили, що хворіли на гепатит С за останні 12 місяців. Основною групою осіб, які мають гепатит С, є група подвійного ризику РКС-ЛВІН, з них половина (49.8%) отримали за результатами дослідження, позитивний тест. Натомість у групі РКС, які не вживали ін'єкційні наркотики впродовж останнього місяця, поширеність гепатиту С становить 8%. Подібно до трендів поширеності ВІЛ та гепатиту В, питома частка осіб, інфікованих гепатитом С, зростає з віком. Якщо серед підлітків-РКС 1.1% отримали позитивний результат тесту, то в групі 20–24-річних поширеність гепатиту зросла до 5%. Серед 25–34-річних РКС вже кожний десятий (11.3%) має гепатит С, а в групі 35-річних та старших – кожний п'ятий (20%). За типом точки найвищий рівень поширеності гепатиту С спостерігається серед «вуличних» РКС (15.7%), що є наслідком більшої частки ЛВІН серед цієї групи у порівнянні з РКС, які працюють на інших точках.

Питома частка РКС з позитивним результатом тесту на гепатит С зменшується у порівнянні з минулою хвилиною дослідження у 2013 році. Зменшення поширеності цього захворювання спостерігається як серед молодших (з 8.8% до 4.4% серед осіб віком до 24 років), так і старших РКС (з 21.5% до 13.9% серед 25-річних та старших).

Подвійна інфекція ВІЛ та гепатиту С. 2.9% РКС отримали позитивні результати тесту і на ВІЛ-інфекцію, і на гепатит С (рис.32). Питома частка групи з ко-інфекцією поступово зменшувалася впродовж 2011–2016 рр., переважно за рахунок частки РКС, інфікованих тільки гепатитом С.

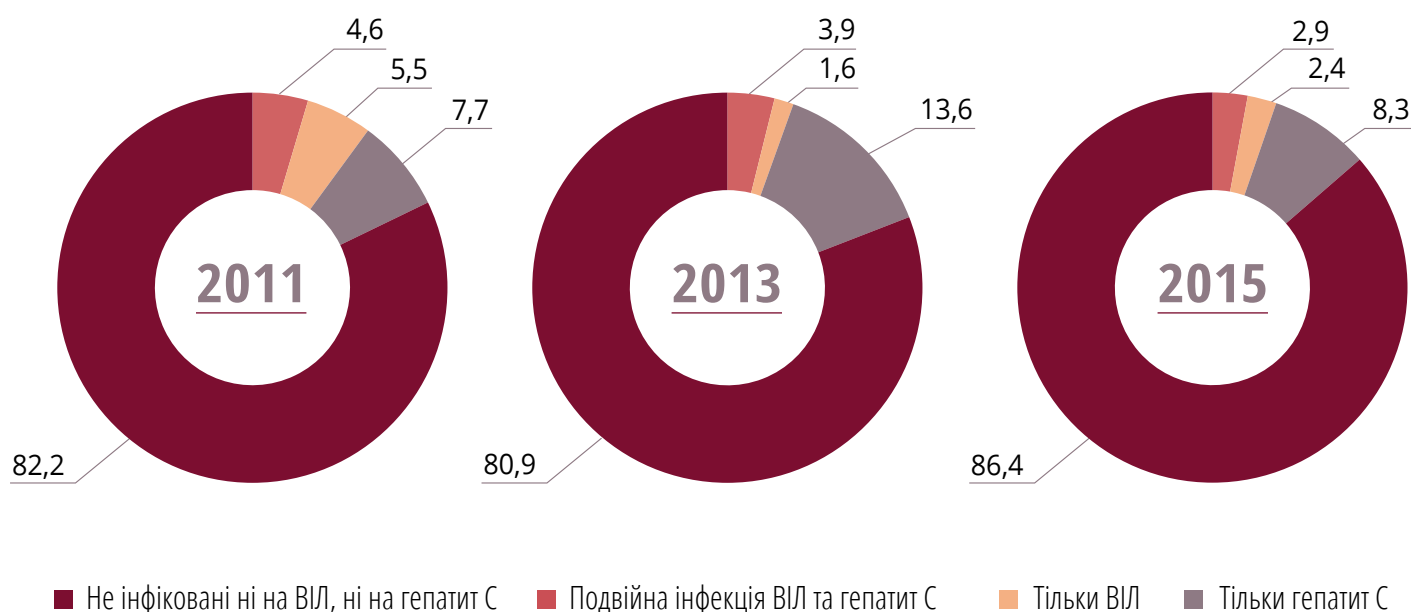

Рис. 32. Перетини груп, інфікованих ВІЛ та гепатитом С серед загалу РКС, динаміка впродовж 2011–2015 рр., %

Серед РКС-ЛВІН майже кожний п'ятий опитаний (17.4%) мав ко-інфекцію ВІЛ та гепатиту С, натомість серед РКС без досвіду вживання ін'єкційних наркотиків таких було 1.7%. Третина РКС-ЛВІН (32.4%) отримали позитивний результат тесту на гепатит С і негативний – на ВІЛ. Менше половини опитаних (43.3%) цієї групи подвійного ризику не були хворі ні на ВІЛ, ні на гепатит С.

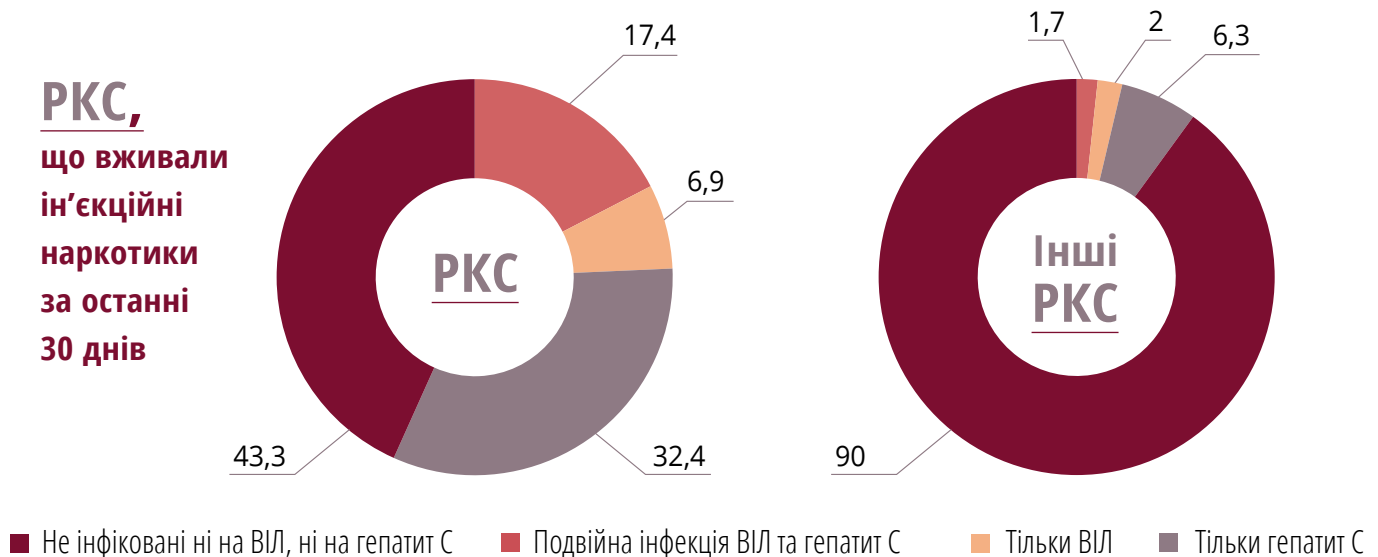

Рис. 33. Перетини груп, інфікованих ВІЛ та гепатитом С серед загалу РКС, які вживали ін'єкційні наркотики за останні 30 днів, та РКС, що не мали такого досвіду, %

Поширеність гепатиту В. За результатами дослідження, 4% РКС отримали позитивний результат тесту на гепатит В. Це більше за питому частку РКС, які повідомили про те, що хворіли на гепатит В (2%). Ключові відмінності спостерігаються за віком, типом точки та вживанням ін'єкційних наркотиків. Серед РКС-підлітків рівень поширеності гепатиту В становить 1.2%. У групі 20–24-річних 2.3% мають позитивний результат тесту на цей тип гепатиту, а в групі віком 25–34 роки гепатитом В інфіковано 4.4%. Серед РКС у віці від 35 років цей показник сягає 5.8%. Поширеність гепатиту В є вищою серед РКС, які працюють на інших точках, крім вуличних, квартир, готелей, розважальних закладів, саун та віртуальних точок (17.2%). Серед РКС-ЛВІН частка осіб, хворих на гепатит В, втричі вища, ніж у групі РКС, які не вживали наркотики ін'єкційним шляхом (9.9% – серед перших та 3.5% – серед других).

До дослідження 2016 року тестування на маркери гепатиту В у біоповедінковому дослідженні здійснювалося тільки у 2011 році. Впродовж цього періоду поширеність гепатиту В серед РКС майже не змінюється: 4.0% – у 2011 та 3.4% – у 2016 році.

Поширеність сифілісу. 3.1% РКС отримали позитивний результат тесту на сифіліс, що перевищує частку РКС, які повідомили про наявність такої хвороби під час інтерв'ю (1.4%). Поширеність сифілісу зростає з віком. Серед РКС-підлітків рівень поширеності цього захворювання становить 0.5%. У групі 20–24-річних 2.5% мають позитивний результат тесту на сифіліс, а в групі віком 25–34 роки – 2.6%. Серед РКС від 35 років цей показник сягає 5.5%. Частка позитивних результатів тесту є меншою серед РКС з вищим рівнем освіти. Наприклад, серед РКС з базовою середньою або нижчим рівнем освіти 4.3% інфіковані сифілісом, а серед РКС з повною вищою – 2.6%. Велика частка осіб, інфікованих сифілісом, спостерігається серед РКС-ЛВІН: у цій групі, за результатами дослідження, 7.6% отримали позитивний результат тесту, а серед РКС, які не вживали ін'єкційні наркотики впродовж останнього місяця, – 2.7%. Подібно до тренду поширеності ВІЛ, поширеність сифілісу є вищою серед РКС, які працюють на інших точках, крім вуличних, квартир, готелів, розважальних закладів, саун та віртуальних точок (10.7%).

Упродовж 2008–2011 рр. поширеність сифілісу зменшувалася серед РКС віком до 24 років і зростала серед 25-річних та старших. Порівняння біоповедінкових досліджень 2016 та 2011 рр. демонструє зменшення частки РКС, хворих на сифіліс, в обох вікових групах.

2.14. Основні фактори наявності ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу

Методологія. Для оцінки чинників ризику щодо ВІЛ-інфекції та гепатиту С використовувався регресійний аналіз, який дозволяє оцінити зв'язок між соціально-демографічними характеристиками РКС, їх поведінкою та ймовірністю мати інфекцію. Оцінка чинників ризику щодо ВІЛ-інфекції, гепатиту В і С та сифілісу здійснюється за результатами швидких тестів. При аналізі даних за результатами швидких тестів можна оцінити лише поширеність інфекції, а не нові випадки, оскільки відсутня інформація про час набуття статусу. Отже, оцінка чинників ризику включає як нові випадки інфікування, так і РКС, що вже знали про свій діагноз.

Регресійний аналіз включає 4300 РКС віком 15–61 рік із 27 міст: Біла Церква, Вінниця, Донецьк, Дніпропетровськ, Житомир, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Київ, Кропивницький, Луганськ, Луцьк, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Севастополь, Сімферополь, Суми, Тернопіль, Ужгород, Харків, Херсон, Хмельницький, Чернівці, Черкаси, Чернігів.

Статистичний аналіз включає декілька кроків. По-перше, був проведений двовимірний аналіз всіх незалежних змінних (поведінкові практики та соціально-демографічні характеристики) щодо поширеності ВІЛ, гепатитів В і С та сифілісу. Для кожної змінної розраховано відношення шансів (ВШ) та 95%-й довірчий інтервал (ДІ). Відношення шансів означає, як ризик мати позитивний результат тесту на ВІЛ, гепатити В і С чи сифіліс відрізняються в одній групі порівняно з іншою (референтна група, або група порівняння). Відношення шансів більше одиниці означає, що такий чинник може розглядатися як чинник ризику: шанси мати інфекцію вищі, ніж у референтній групі. Відношення шансів менше одиниці вказує, що такий чинник, навпаки, є «захисним»: шанси мати інфекцію у цій групі менші, ніж у референтній групі. Сутність 95%-го довірчого інтервалу полягає у наступному: з імовірністю 95% можна стверджувати, що істинне значення відношення шансів серед популяції РКС лежить в такому інтервалі. Якщо 95%-й довірчий інтервал містить одиницю, це означає, що порівнювані групи мають однакові шанси позитивного результату тесту на зазначені інфекції. Якщо 95%-й довірчий інтервал не містить одиницю – відмінності у наявності інфекції серед різних груп є статистично значущими.

По-друге, було проведено багатовимірний аналіз, тобто розраховано моделі наявності інфекцій, які одночасно включали декілька чинників. Отже, оцінки відношення шансів та 95%-х інтервалів щодо певних поведінкових практик були скореговані з урахуванням соціально-демографічних характеристик. Багатовимірний аналіз побудовано як дворівневу логістичну регресію, що враховує структуру дизайну дослідження: групування РКС у містах опитування. У той час як стандартні регресійні моделі «усереднюють» результати, тобто показують основну тенденцію по країні, дворівнева регресія має більш комплексну структуру. Модель розраховується на двох рівнях, де рівень 1 відповідає респондентам (РКС), а рівень 2 – соціальному контексту (містам).

Формування дворівневої логістичної регресії відбувалося так. Спочатку було з'ясовано, чи існує достатня кількість дисперсії в поширеності ВІЛ, гепатитів В і С та сифілісу на рівні міст для застосування обраного методу. Це зроблено шляхом оцінки нульової моделі (без незалежних змінних) та розрахунку коефіцієнта розподілу дисперсії (VPC) на основі підходу Шнайдера та Боскера¹¹. Далі була сформована оптимальна модель з випадковою константою та

11 Snijders, T. A. B., & Bosker, R. J. (1999). *Multilevel analysis: an introduction to basic and advanced multilevel modeling*. London: Sage Publications.

фіксованими незалежними змінними, тобто враховані суттєві відмінності в рівні поширеності інфекцій серед різних міст при оцінюванні чинників ризику. Додатково тестувалася наявність «випадкових ефектів» щодо окремих незалежних змінних – статистично значущі відмінності у відношеннях шансів серед різних міст, а також можливі «ефекти взаємодії» – як відношення шансів мати інфекцію для одного чинника відрізняється залежно від іншого. Тест Вальда і критерій правдоподібності використовували для оцінювання можливих ефектів взаємодій. За результатами оцінювання не було виявлено таких «випадкових ефектів» та «ефектів взаємодії», відповідно фінальні моделі з випадковою константою мали такий вигляд:

$$\log\left(\frac{\pi_{ij}}{1-\pi_{ij}}\right) = \alpha + \sum_{n=1} \beta_n \chi_n + u_0, \text{ де}$$

π_{ij} – ймовірність позитивного тесту на ВІЛ/гепатит В/гепатит С/сифіліс для СІН у місті j ;

α – константа або логарифм від середніх шансів отримання позитивного тесту в країні, натомість u_0 – фактор, на який константа відрізняється для кожного міста;

$\sum_{n=1} \beta_n \chi_n$ – сума ефектів незалежних змінних або логарифмів від відношення шансів для кожного чинника ризику.

У побудові моделей застосовувався підхід Forward selection: послідовне додавання кожної змінної, оцінка її статистичної значущості та загальної якості моделі. Якість моделі оцінювалася за інформаційними критеріями (AIC, BIC) та критеріями правдоподібності. Монте-Карло симуляції ланцюгів Маркова застосовано для оцінювання довірчих інтервалів оцінок.

Як статистичне програмне забезпечення для аналізу було використано **R**, пакет «lme4». Пропущені дані по всіх аналізованих змінних були виключені.

Залежні змінні. Результати швидкого тесту на ВІЛ, гепатит В, гепатит С та сифіліс після інтерв'ю (позитивні результати у порівнянні з негативними).

Незалежні змінні, або чинники ризику. Перелік змінних для оцінювання чинників ризику включає:

- небезпечні щодо інфікування практики використання презерватива, а саме наявність таких випадків за останній місяць:
 - 1) презерватив порвався чи зісковзнув;
 - 2) презерватив не одягали в процесі статевого акту;
 - 3) секс продовжувався після зняття презерватива. Групи РКС, які мали такі випадки з будь-якими партнерами (клієнти, постійні та (або) випадкові сексуальні партнери), порівнювалися з РКС, які не мали їх за останній місяць;
- нерегулярне використання презерватива за останні 30 днів. РКС, які не завжди користувалися презервативами, порівнювалися з РКС, які завжди використовували презерватив з клієнтами, постійними та (або) випадковими сексуальними партнерами;

- вживання ін'єкційних наркотиків оцінювалося як чинник інфікування у контексті порівняння РКС, які вживали наркотики за останні 30 днів, та тих, які не вживали їх за цей період.

Ризикові чинники було скореговано за такими соціально-демографічними характеристиками:

- вік (25-річні та старші РКС у порівнянні з РКС молодше 25 років);
- стаж надання сексуальних послуг за винагороду в роках;
- освіта у вимірі п'яти категорій: (1) РКС з базовою середньою або нижчим рівнем освіти, (2) повною середньою, (3) професійно-технічною чи (4) неповною вищою порівнювалися із (5) РКС з повною вищою освітою;
- зайнятість у вимірі п'яти категорій: (1) РКС з постійною роботою, (2) випадковими заробітками чи (3) іншою зайнятістю (учні, студенти або безробітні) порівнювалися з (4) РКС, які не мали іншої зайнятості, крім секс-бізнесу;
- тип житла у вимірі чотирьох категорій: (1) РКС, які проживають у власному житлі, порівнювалися з (2) РКС, які мешкають в орендованому, (3) у родичів або друзів, не сплачуючи оренду, або в (4) іншому житлі;
- розмір особистого місячного доходу у вимірі трьох категорій: (1) РКС з низьким доходом (до 5000 грн.) та (2) середнім доходом (5001–10 000 грн.) порівнювалися з (3) РКС з високим доходом (понад 10 000 грн.);
- сімейний статус: РКС, які живуть разом з чоловіком чи постійним сексуальним партнером, порівнювалися з РКС, які не живуть разом з постійним партнером;
- утримання інших осіб за рахунок доходу від секс-бізнесу: РКС, які утримують інших осіб за рахунок власного заробітку (діти, батьки, родичі, чоловік тощо), порівнювалися з РКС, які не мають такого досвіду;
- тип точки у вимірі семи категорій: (1) РКС, які працюють на вулиці, трасах чи автошляхах, порівнювалися із кожною з таких категорій, (2) РКС, які працюють у квартирах, (3) готелях чи мотелях, (4) у розважальних закладах, (5) в саунах або масажних салонах, (6) на віртуальних точках чи через посередників, (7) на інших точках;
- наявність досвіду міграції з метою секс-бізнесу в межах України чи в іншу країну: РКС, які мали такий досвід, порівнювалися з рештою даної групи.

Обмеження методології. Серед обмежень оцінювання чинників поширеності інфекцій слід зазначити наступне:

1) Обмеження, пов'язані з оцінюванням поширеності інфекцій, а не захворюваності. Знання діагнозу може впливати на зміни в ризикованій поведінці. Наприклад, РКС, які знають про свій статус щодо ВІЛ чи гепатиту С, можуть дотримуватися більш

безпечних практик вживання наркотиків та завжди користуватися презервативом. Враховуючи рекомендації Міністерства охорони здоров'я України, пацієнти з підтвердженим ВІЛ-статусом переадресовуються до громадських ВІЛ-сервісних організацій для соціального супроводу додатково до обліку в СНІД-центрі. Таким чином, участь у програмах зниження ризиків, що реалізують громадські організації чи більш безпечна поведінка можуть асоціюватися з вищим рівнем інфекції, хоча такі чинники не є ризикованими. Для уникнення такої ситуації в крос-секційних дослідженнях поширена практика регресійного аналізу серед групи респондентів, які вже проходили тестування на ВІЛ/гепатит С протягом року до проведення обстеження та отримали негативний результат. Тобто вони були впевнені у своєму статусі та, скоріше за все, не мали підстав для зміни поведінки. Разом з тим, такий підхід, як урахування «випадків інфікування, про які стало відомо нещодавно», суттєво обмежує доступну вибірку для аналізу, зокрема виключає тих, хто не проходив тестування. До того ж, виникає проблема недостовірної інформації. Наприклад, РКС могли зазначити, що вже проходили тест, проте неправильно назвали статус чи відмовилися від його розголошення. У випадку гепатиту С безкоштовне тестування поза межами дослідження є менш поширеним, зокрема в переліку базових пакетів послуг ВІЛ-сервісних громадських організацій. До того ж, анкета не включає запитання про результати попередніх тестів на гепатити В і С та сифіліс, а тільки про досвід хвороби за останній рік.

2) Обмеження, пов'язані з відносно низьким рівнем поширеності інфекцій.

Багатовимірний аналіз, що ґрунтується на одночасному оцінюванні декількох чинників ризику, є чутливим до обсягу вибірки та кількості позитивних результатів тесту. Як правило, має бути не менше 10 «подій» (позитивних результатів тесту) на один параметр у моделі.¹² Якщо модель містить забагато параметрів, це може призводити до проблем з конвергентністю (неможливість оцінки параметрів моделі) або некоректних оцінок. Багаторівневі моделі є особливо чутливими до цієї проблеми, враховуючи наявність додаткових параметрів у порівнянні зі звичайними регресіями. У дослідженні 2016 року при обсязі вибірки 4300 респондентів (не зважений масив даних) виявлено 270 позитивних результатів тесту на ВІЛ, 181 – на гепатит В, 544 – на гепатит С та 159 – на сифіліс. Це означає, що у випадку оцінювання чинників наявності сифілісу оптимальна кількість параметрів у моделі (включаючи константу та фактор, на який вона відрізняється для кожного міста) не має перевищувати 15, а у випадку ВІЛ-інфекції – 27. Це обмежує можливість одночасного оцінювання різних чинників в одній моделі, зокрема кількість «контрольних» змінних, що застосовуються для корегування відношення шансів та уникнення ефекту конфаундінгу. Так, модель оцінювання чинників сифілісу, яка одночасно оцінює ефект вживання ін'єкційних наркотиків (2 категорії відповідей), нерегулярного використання презервативів (2 категорії), неправильного їх використання (2 категорії) та типу точки (7 категорій) міститиме 11 параметрів (9 параметрів $\beta_n x_n$ – кількість варіантів відповідей у незалежних змінних, не враховуючи референтних), один параметр для α , та один – для u_0 . Для зменшення кількості параметрів у моделі поведінкові змінні було максимально агреговано. Наприклад, використовується змінна «неправильне використання презервативів», що включає такі випадки з будь-яким типом сексуального партнера, а не для кожного типу партнера окремо: клієнти, постійні партнери, випадкові партнери.

12 Agresti, Alan, and Maria Kateri. *Categorical data analysis*. Springer Berlin Heidelberg, 2011.

Результати оцінювання чинників

Чинники, пов'язані з ВІЛ-позитивним статусом. За результатами двовимірного аналізу, вища ймовірність мати позитивний результат тесту на ВІЛ-інфекцію пов'язана із вживанням наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 30 днів (не сВШ=7.40; 95% ДІ: 5.31-10.32), наявністю низького доходу (не сВШ=1.88; 95% ДІ: 1.17-3.01), наявністю чоловіка чи постійного сексуального партнера (не сВШ=1.31; 95% ДІ: 1.01-1.70), а також утриманням інших осіб за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (не сВШ=1.55; 95% ДІ: 1.19-2.00) (табл. 31). Моделювання ВІЛ-статусу РКС залежно від стажу роботи у секс-бізнесі продемонструвало: 1 шанси наявності ВІЛ зростають на 11% з кожним додатковим роком надання сексуальних послуг за винагороду (не сВШ=1.11; 95% ДІ: 1.09-1.13). Відповідно до двовимірного аналізу, якщо порівнювати з РКС, які мешкають у власному житлі, нижчі шанси мати позитивний результат тесту на ВІЛ спостерігалися серед РКС, які проживали в орендованому помешканні (не сВШ=0.43; 95% ДІ: 0.31-0.59) або у родичів/друзів без сплати оренди (не сВШ=0.62; 0.46-0.86). Моделювання ВІЛ-статусу залежно від типу точки свідчить, що у порівнянні з «вуличними» РКС особи, які працюють на інших точках, мають менші шанси отримати позитивний результат тесту на ВІЛ. Зокрема, для тих, хто працює у квартирах, такі шанси є меншими на 61% (не сВШ=0.39; 95% ДІ: 0.26-0.58), у готелях – на 81% (не сВШ=0.09; 95% ДІ: 0.01-0.61), в розважальних закладах – на 75% (не сВШ=0.25; 95% ДІ: 0.15-0.40), в саунах чи масажних салонах – на 72% (не сВШ=0.28; 95% ДІ: 0.12-0.66), а для тих, хто працює на віртуальних точках чи через посередників – на 52% (не сВШ=0.48; 95% ДІ: 0.32-0.71). Відповідно до двовимірного аналізу, менша ймовірність мати ВІЛ-інфекцію також пов'язана з молодшим віком (не сВШ=0.15; 95% ДІ: 0.09-0.25) та наявністю постійної роботи додатково до секс-бізнесу (не сВШ=0.55; 95% ДІ: 0.32-0.95).

За результатами багатовимірного аналізу, ключовими чинниками наявності ВІЛ є вживання наркотиків ін'єкційним шляхом (сВШ=5.45; 95% ДІ: 3.82-7.75) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (сВШ=1.09; 95% ДІ: 1.06-2.11). Ризикові практики щодо використання презервативів (нерегулярне чи неправильне використання) як у дво-, так і багатовимірному аналізі не мали статистично значущого зв'язку з ВІЛ-інфекцією. Враховуючи досвід вживання наркотиків ін'єкційним шляхом, ризикові практики використання презервативів та стаж у секс-бізнесі, надання сексуальних послуг у готелях (сВШ=0.11; 95% ДІ: 0.01-0.81), розважальних закладах (сВШ=0.41; 95% ДІ: 0.25-0.68) та саунах (сВШ=0.40; 95% ДІ: 0.16-0.97) пов'язано з меншими шансами наявності ВІЛ-інфекції у порівнянні з вуличними точками. РКС, які працюють на інших точках, мають такі самі шанси наявності ВІЛ, як і РКС, які працюють на вулицях або трасах, враховуючи скореговані оцінки.

Чинники, пов'язані з наявністю гепатиту В. Відповідно до двовимірного аналізу, статистично значущі відмінності ймовірності мати гепатит В спостерігалися залежно від досвіду вживання ін'єкційних наркотиків, віку, стажу роботи у секс-бізнесі та сімейного статусу (табл. 32). Так, за не скорегованими оцінками, РКС-ЛВІН мали у 2.32 раза вищі шанси отримати позитивний результат тесту на гепатит В у порівнянні з РКС без такого досвіду; шанси наявності гепатиту В серед РКС у віці до 24-х років включно – на 42% нижче за шанси 25-річних та старших РКС; з кожним наступним роком надання сексуальних послуг за винагороду шанси мати гепатит В зростають на 5%; серед РКС, які мають постійного сексуального партнера або чоловіка, шанси позитивного результату тесту на гепатит В на 39% вищі за шанси РКС без такого партнера.

За результатами багатовимірної аналізу, єдиними статистично значущими чинниками наявності гепатиту В були досвід вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (сВШ=2.10; 95% ДІ: 1.32-3.32) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (сВШ=1.08; 95% ДІ: 1.02-1.08).

Чинники, пов'язані з наявністю гепатиту С. За результатами двовимірної аналізу чинників наявності гепатиту С, були виявлені зв'язки, подібні до оцінювання чинників ВІЛ-інфекції. За не скорегованими оцінками, серед РКС, які є активними ЛВІН, шанси наявності гепатиту В були у 11.56 рази вищі за РКС без досвіду вживання ін'єкційних наркотиків (95% ДІ: 8.67-15.41). Відповідно до двовимірної аналізу ймовірність мати позитивний результат тесту на гепатит С підвищується з кожним роком роботи у секс-бізнесі (не сВШ=1.09; 95% ДІ: 1.07-1.11), а також є вищою у випадку наявності чоловіка чи постійного сексуального партнера (не сВШ=1.54; 95% ДІ: 1.27-1.87) та утримання інших осіб за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі (не сВШ=1.55; 95% ДІ: 1.19-2.00). Натомість менша ймовірність мати позитивний результат тесту на гепатит С спостерігається серед РКС у віці до 24-х років включно (не сВШ=0.25; 95% ДІ: 0.18-0.36), які працюють у квартирах (не сВШ=0.47; 95% ДІ: 0.15-0.28), готелях (не сВШ=0.34; 95% ДІ: 0.16-0.76), розважальних закладах (не сВШ=0.32; 95% ДІ: 0.22-0.45), саунах (не сВШ=0.27; 95% ДІ: 0.14-0.53) та через посередників (не сВШ=0.41; 95% ДІ: 0.30-0.56). Моделювання зв'язку між нерегулярним використанням презервативів та наявністю гепатиту С також виявило статистично значущі відмінності (не сВШ=1.42; 95% ДІ: 1.17-1.73).

За результатами багатовимірної аналізу, статистично значущими є відмінності у шансах наявності гепатиту С залежно від досвіду вживання ін'єкційних наркотиків (сВШ=8.66; 95% ДІ: 6.40-11.72); нерегулярного використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів (сВШ=1.35; 95% ДІ: 1.08-1.67); молодшого віку (сВШ=0.42; 95% ДІ: 0.30-0.58); стажу роботи у секс-бізнесі (сВШ=1.04; 95% ДІ: 1.02-1.06), а також таких видів точок, як розважальні заклади (сВШ=0.56; 95% ДІ: 0.38-0.82), сауни чи масажні салони (сВШ=0.41; 95% ДІ: 0.20-0.83), віртуальні чи через посередників (сВШ=0.64; 95% ДІ: 0.46-0.90), якщо порівнювати з вуличними точками.

Чинники, пов'язані з наявністю сифілісу. Двовимірний аналіз демонструє, що вища ймовірність мати позитивний результат тесту на сифіліс пов'язана із вживанням наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 30 днів (не сВШ=1.94; 95% ДІ: 1.18-3.17), наявністю чоловіка чи постійного сексуального партнера (не сВШ=1.56; 95% ДІ: 1.13-2.16), а також стажем надання сексуальних послуг за винагороду (не сВШ=1.07; 95% ДІ: 1.04-1.10). Натомість ймовірність мати сифіліс є меншою для РКС молодшого віку та РКС (не сВШ=0.50; 95% ДІ: 0.33-0.75), які працюють у квартирах (не сВШ=0.29; 95% ДІ: 0.03-0.06), розважальних закладах (не сВШ=0.53; 95% ДІ: 0.31-0.93), саунах чи масажних салонах (не сВШ=0.22; 95% ДІ: 0.05-0.90).

За результатами багатовимірної аналізу виявлено тільки два статистично значущі чинники наявності сифілісу: вживання наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 30 днів (сВШ=1.69; 95% ДІ: 1.02-2.81) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (сВШ=1.06; 95% ДІ: 1.04-1.09).

Таблиця 31. Основні фактори наявності ВІЛ: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів та 95%-ні довірчі інтервали

Чинники		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		ВІЛ–	ВІЛ+	ВІЛ–	ВІЛ+		
Вживання ін'єкційних наркотиків	Вживали за останні 30 днів	326	99	69.7	30.3	7.40 [5.31–10.32]	5.44 [3.82–7.75]
	Не вживали за останні 30 днів (реф.)	3704	171	95.8	4.2		
Секс без презерватива	Не завжди використовували презервативи з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	1344	84	93.2	6.8	0.95 [0.72–1.25]	0.85 [0.63–1.15]
	Завжди використовували презервативи за цей період (реф.)	2686	186	92.9	7.1		
Неправильне використання презервативів	Мали випадки неправильного використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	2743	156	94.0	6.0	0.72 [0.52–1.02]	0.71 [0.50–1.02]
	Не мали таких випадків за цей період (реф.)	1287	114	91.8	8.2		
Вік	15–24 роки	1236	17	99.3	0.7	0.15 [0.09–0.25]	
	25 років і більше (реф.)	2794	253	90.1	9.9		
Стаж	Середнє значення стажу надання сексуальних послуг за винагороду	7.1	11.1			1.11 [1.09–1.13]	1.09 [1.06–1.11]
Освіта	Базова (неповна) середня освіта або нижче	440	43	88.7	11.3	2.29 [1.26–4.16]	
	Повна загальна середня освіта	1199	73	94.6	5.4	1.21 [0.70–2.10]	
	Професійно-технічна освіта	1325	102	91.3	8.7	1.46 [0.85–2.49]	
	Базова та неповна вища освіта	689	33	96.3	3.7	0.80 [0.43–1.46]	
	Повна вища освіта (спеціаліст, магістр) (реф.)	369	17	94.5	5.5		
Зайнятість	Мають постійну роботу	357	18	93.8	6.2	0.55 [0.32–0.95]	
	Мають випадкові заробітки	932	53	95.1	4.9	0.74 [0.52–1.06]	
	Інша зайнятість (учні, студенти або безробітні)	718	64	91.2	8.8	0.80 [0.56–1.15]	
	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу (реф.)	2023	135	92.5	7.5		

Чинники		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		ВІЛ–	ВІЛ+	ВІЛ–	ВІЛ+		
Тип житла	У власному помешканні (реф.)	1275	138	88.8	11.2		
	У помешканні родичів/друзів (не сплачують оренду)	912	57	93.7	6.3	0.62 [0.46–0.86]	
	В орендованому помешканні (наймають самостійно або з кимось)	1529	61	96.9	3.1	0.43 [0.31–0.59]	
	Інше	314	14	96.3	3.7	0.51 [0.29–0.91]	
	До 5000 грн.	1802	168	89.8	10.2	1.88 [1.17–3.01]	
Дохід	5001–10 000 грн.	1227	57	95.7	4.3	1.06 [0.65–1.74]	
	Понад 10 000 грн. (реф.)	828	35	97.5	2.5		
Сімейний статус	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	1235	97	89.7	10.3	1.31 [1.01–1.70]	
	Не живуть разом з постійним партнером (реф.)	2795	173	94.4	5.6		
Утримують інших осіб за рахунок доходу від секс-бізнесу	Ні (реф.)	1983	111	94.5	5.5		
	Так	2047	159	91.1	8.9	1.55 [1.19–2.00]	
	Вулиця, траса, автошляхи (реф.)	1389	141	88.2	11.8		
	Квартири	738	42	93.3	6.7	0.39 [0.26–0.58]	0.66 [0.44–1.01]
Тип точки	Готель/мотель	121	1	97.7	2.3	0.09 [0.01–0.61]	0.11 [0.01–0.81]
	Розважальні заклади/заходи	622	25	95.3	4.7	0.25 [0.15–0.40]	0.41 [0.25–0.68]
	Сауна/масажний салон	157	6	95.8	4.2	0.28 [0.12–0.66]	0.40 [0.16–0.97]
	Віртуальні, через посередників	882	43	93.7	6.3	0.48 [0.32–0.71]	0.74 [0.48–1.12]
	Інше	121	12	91.7	8.3	1.02 [0.54–1.93]	1.36 [0.67–2.72]
Досвід міграції з метою секс-бізнесу	Так	316	14	93.7	6.3	0.76 [0.43–1.32]	
	Ні (реф.)	3683	254	92.9	7.1		

Таблиця 32. Основні фактори наявності гепатиту В: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали

Фактори		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		Геп. В–	Геп. В +	Геп. В–	Геп. В +		
Вживання ін'єкційних наркотиків	Вживали за останні 30 днів	390	35	90.1	9.9	2.32 [1.47–3.64]	2.10 [1.32–3.32]
	Не вживали за останні 30 днів (реф.)	3729	146	96.5	3.5		
Секс без презерватива	Не завжди використовували презервативи з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	1356	72	94.8	5.2	1.30 [0.95–1.79]	1.23 [0.88–1.70]
	Завжди використовували презервативи за цей період (реф.)	2763	109	96.6	3.4		
Неправильне використання презервативів	Мали випадки неправильного використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	2775	124	96.0	4.0	1.17 [0.79–1.74]	1.12 [0.75–1.67]
	Не мали таких випадків за цей період (реф.)	1344	57	95.9	4.1		
Вік	15–24 роки	1221	32	97.9	2.1	0.58 [0.39–0.86]	
	25 років і більше (реф.)	2898	149	95.2	4.8		
Стаж	Середнє значення стажу надання сексуальних послуг за винагороду	7.2	9.4			1.05 [1.03–1.08]	1.08 [1.02–1.08]
Освіта	Базова (неповна) середня освіта або нижче	461	22	96.1	3.9	2.05 [0.85–4.92]	
	Повна загальна середня освіта	1206	66	94.3	5.7	2.10 [0.95–4.63]	
	Професійно-технічна освіта	1364	63	96.1	3.9	2.05 [0.93–4.51]	
	Базова та неповна вища освіта	699	23	96.7	3.3	1.42 [0.60–3.34]	
	Повна вища освіта (спеціаліст, магістр) (реф.)	379	7	99.2	0.8		
Зайнятість	Мають постійну роботу	358	17	96.7	3.3	0.58 [0.32–1.07]	
	Мають випадкові заробітки	939	46	95.2	4.8	0.90 [0.59–1.36]	
	Інша зайнятість (учні, студенти або безробітні)	755	27	96.8	3.2	0.84 [0.51–1.36]	
	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу (реф.)	2067	91	95.9	4.1		

Фактори		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		Геп. В–	Геп. В +	Геп. В–	Геп. В +		
Тип житла	У власному помешканні (реф.)	1353	60	95.6	4.4		
	У помешканні родичів/друзів (не сплачують оренду)	928	41	95.9	4.1	0.85 [0.56–1.29]	
	В орендованому помешканні (наймають самостійно або з кимось)	1523	67	96.3	3.7	0.85 [0.58–1.23]	
	Інше	315	13	95.4	4.6	0.72 [0.38–1.36]	
	До 5000 грн.	1888	82	95.8	4.2	0.79 [0.45–1.39]	
Дохід	5001–10 000 грн.	1246	38	97.3	2.7	0.80 [0.47–1.36]	
	Понад 10 000 грн. (реф.)	817	46	94.9	5.1		
Сімейний статус	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	1260	72	94.7	5.3	1.39 [1.02–1.90]	
	Не живуть разом з постійним партнером (реф.)	2859	109	96.6	3.4		
Утримують інших осіб за рахунок доходу від секс-бізнесу	Ні (реф.)	2013	81	96.4	3.6		
	Так	2106	100	95.6	4.4	1.18 [0.87–1.60]	
	Вулиця, траса, автошляхи (реф.)	1431	99	93.6	6.4		
Тип точки	Квартири	749	31	97.3	2.7	0.82 [0.51–1.30]	
	Готель/мотель	120	2	97.3	2.7	0.55 [0.13–2.24]	
	Розважальні заклади/заходи	631	16	97.6	2.4	0.69 [0.39–1.23]	
	Сауна/масажний салон	159	4	97.7	2.3	0.72 [0.25–2.03]	
	Віртуальні, через посередників	906	19	98.1	1.9	0.62 [0.35–1.10]	
Досвід міграції з метою секс-бізнесу	Інше	123	10	82.9	17.1	1.50 [0.74–3.05]	
	Так	316	14	96.8	3.2	1.35 [0.76–2.39]	
	Ні (реф.)	3772	165	96.0	4.0		

Таблиця 33. Основні фактори наявності гепатиту С: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали

	Чинники	Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		Геп. С–	Геп. С +	Геп. С–	Геп. С +		
Вживання ін'єкційних наркотиків	Вживали за останні 30 днів	233	192	50.2	49.8	11.56 [8.67–15.41]	8.66 [6.40–11.72]
	Не вживали за останні 30 днів (реф.)	3523	352	92.0	8.0		
Секс без презерватива	Не завжди використовували презервативи з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	1211	217	87.3	12.7	1.42 [1.17–1.73]	1.35 [1.08–1.67]
	Завжди використовували презервативи за цей період (реф.)	2545	327	89.6	10.4		
Неправильне використання презервативів	Мали випадки неправильного використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів	2555	344	89.6	10.4	0.94 [0.73–1.22]	0.83 [0.63–1.10]
	Не мали таких випадків за цей період (реф.)	1201	200	85.6	14.4		
Вік	15–24 роки	1196	57	95.6	4.4	0.25 [0.18–0.36]	0.42 [0.30–0.58]
	25 років і більше (реф.)	2560	487	86.1	13.9		
Стаж	Середнє значення стажу надання сексуальних послуг за винагороду	7	9.8			1.09 [1.07–1.11]	1.04 [1.02–1.06]
Освіта	Базова (неповна) середня освіта або нижче	414	69	83.7	16.3	1.45 [0.92–2.25]	
	Повна загальна середня освіта	1118	154	89.9	10.1	1.11 [0.75–1.64]	
	Професійно-технічна освіта	1214	213	87.0	13.0	1.28 [0.87–1.86]	
	Базова та неповна вища освіта	654	68	90.6	9.4	0.82 [0.53–1.25]	
	Повна вища освіта (спеціаліст, магістр) (реф.)	348	38	92.8	7.2		
Зайнятість	Мають постійну роботу	343	32	93.9	6.1	0.54 [0.36–0.81]	
	Мають випадкові заробітки	872	113	88.8	11.2	0.90 [0.69–1.16]	
	Інша зайнятість (учні, студенти або безробітні)	674	108	88.5	11.5	0.92 [0.70–1.21]	
	Немає іншої зайнятості, крім секс-бізнесу (реф.)	1867	291	88.0	12.0		

Чинники		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двохмірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		Геп. С–	Геп. С +	Геп. С–	Геп. С +		
Тип житла	У власному помешканні (реф.)	1166	247	84.3	15.7		
	У помешканні родичів/друзів (не сплачують оренду)	851	118	88.1	11.9	0.65 [0.51–0.84]	
	В орендованому помешканні (наймають самостійно або з кимось)	1430	160	91.6	8.4	0.59 [0.47–0.74]	
	Інше	309	19	92.4	7.6	0.36 [0.22–0.59]	
	До 5000 грн.	1683	287	85.5	14.5	1.61 [1.15–2.24]	
Дохід	5001 – 10 000 грн.	1131	153	88.7	11.3	1.36 [0.98–1.89]	
	Понад 10 000 грн. (реф.)	777	86	93.4	6.6		
Сімейний статус	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	1122	210	87.8	12.2	1.54 [1.27–1.87]	
	Не живуть разом з постійним партнером (реф.)	2634	334	89.3	10.7		
Утримують інших осіб за рахунок доходу від секс-бізнесу	Ні (реф.)	1873	221	88.7	11.3		
	Так	1883	323	88.9	11.1	1.55 [1.19–2.00]	
Тип точки	Вулиця, траса, автошляхи (реф.)	1256	274	84.3	15.7		
	Квартири	668	112	87.9	12.1	0.47 [0.15–0.28]	0.85 [0.63–1.16]
	Готель/мотель	115	7	94.1	5.9	0.34 [0.16–0.76]	0.59 [0.25–1.35]
	Розважальні заклади/заходи	602	45	90.3	9.7	0.32 [0.22–0.45]	0.56 [0.38–0.82]
	Сауна/масажний салон	152	11	93.6	6.4	0.27 [0.14–0.53]	0.41 [0.20–0.83]
	Віртуальні, через посередників	846	79	93.9	6.1	0.41 [0.30–0.56]	0.64 [0.46–0.90]
Досвід міграції з метою секс-бізнесу	Інше	117	16	89.7	10.3	0.71 [0.41–1.24]	0.89 [0.47–1.67]
	Так	296	34	91.0	9.0	0.77 [0.53–1.13]	
	Ні (реф.)	3434	503	88.7	11.3		

Таблиця 34. Основні фактори наявності сифілісу: результати логістичних регресій зі змішаними ефектами, відношення шансів на 95%-ні довірчі інтервали

Чинники	Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
	сифіліс –	сифіліс +	сифіліс –	сифіліс +		
Вживання ін'єкційних наркотиків	399	26	92.4	7.6	1.94 [1.18–3.17]	1.69 [1.02–2.81]
	3742	133	97.3	2.7		
Секс без презерватива	1364	64	96.8	3.2	1.30 [0.93–1.81]	1.23 [0.88–1.73]
	2777	95	96.9	3.1		
Неправильне використання презервативів	2788	111	96.7	3.3	1.06 [0.70–1.60]	1.01 [0.66–1.53]
	1353	48	97.5	3.0		
Вік	1225	28	97.9	2.1	0.50 [0.33–0.75]	
	2916	131	96.5	3.5		
Стаж	7.2	10			1.07 [1.04–1.10]	1.06 [1.04–1.09]
Освіта	450	33	95.7	4.3	1.45 [0.71–2.93]	
	1210	62	95.8	4.2	1.32 [0.70–2.49]	
	1388	39	97.6	2.4	0.82 [0.43–1.58]	
	709	13	97.9	2.1	0.53 [0.24–1.17]	
Зайнятість	374	12	97.4	2.6		
	357	18	95.9	4.1	1.49 [0.85–2.59]	
	938	47	96.0	4.0	1.37 [0.92–2.04]	
	765	17	97.9	2.1	0.61 [0.35–1.05]	
	2081	77	97.1	2.9		

Чинники		Кількість/середнє		% (зважений)		Не скореговані ВШ та 95% ДІ (двовимірний аналіз)	Скореговані ВШ та 95% ДІ (багатовимірний аналіз)
		сифіліс –	сифіліс +	сифіліс –	сифіліс +		
Тип житла	У власному помешканні (реф.)	1352	61	96.1	3.9		
	У помешканні родичів/друзів (не сплачують оренду)	937	32	97.6	2.4	0.80 [0.52–1.25]	
	В орендованому помешканні (наймають самостійно або з кимось)	1535	55	97.3	2.7	0.82 [0.56–1.21]	
	Інше	317	11	95.7	4.3	0.81 [0.42–1.57]	
	До 5000 грн.	1881	89	96.0	4.0	1.64 [0.94–2.86]	
Дохід	5001–10 000 грн.	1246	38	96.7	3.3	1.31 [0.75–2.30]	
	Понад 10 000 грн. (реф.)	837	26	98.3	1.7		
Сімейний статус	Живуть разом з чоловіком/постійним сексуальним партнером	1263	69	96.3	3.7	1.56 [1.13–2.16]	
	Не живуть разом з постійним партнером (реф.)	2878	90	97.2	2.8		
Утримують інших осіб за рахунок доходу від секс-бізнесу	Ні (реф.)	2032	62	97.0	3.0		
	Так	2109	97	96.8	3.2	1.38 [1.00–1.92]	
	Вулиця, траса, автошляхи (реф.)	1449	81	94.9	5.1		
Тип точки	Квартири	769	11	99.0	1.0	0.29 [0.03–0.06]	
	Готель/мотель	121	1	99.0	1.0	0.16 [0.02–1.15]	
	Розважальні заклади/заходи	630	17	97.1	2.9	0.53 [0.31–0.93]	
	Сауна/масажний салон	161	2	99.4	0.6	0.22 [0.05–0.90]	
	Віртуальні, через посередників	893	32	98.1	1.9	0.66 [0.41–1.06]	
	Інше	118	15	89.3	10.7	1.79 [0.96–3.34]	
Досвід міграції з метою секс-бізнесу	Так	316	14	95.7	4.3	0.96 [0.55–1.71]	
	Ні (реф.)	3796	141	97.0	3.0		

3. ДИСКУСІЯ

Соціально-демографічні характеристики РКС значно різняться залежно від типів точок, на яких надаються сексуальні послуги або здійснюється пошук клієнтів. На квартирах, у розважальних закладах та на віртуальних точках частіше зустрічалися молоді РКС з високим рівнем доходів у порівнянні з РКС, які працюють на вуличних точках. Отримані дані щодо соціально-демографічної структури РКС можуть бути обумовлені кількістю точок певної типології, що були включені до вибірки дослідження. Хоча формативне дослідження і передувало біоповедінковому дослідженню з метою виявлення місць надання сексуальних послуг РКС або пошуку клієнтів для коректної побудови вибірки дослідження, квартири, сауни, масажні салони значно складніше ідентифікувати як точки надання сексуальних послуг за винагороду та отримати до них доступ для проведення дослідження, що могло створити певні обмеження.

Згідно з рекомендаціями UNAIDS, використання презерватива під час останнього сексуального контакту з клієнтом має демонструвати рівень безпечної сексуальної поведінки в групі РКС. Цей показник є надзвичайно високим (майже 100%). Разом з тим, це може бути пов'язано не тільки зі зростанням рівня охоплення програмами зменшення ризиків, а й зі схильністю до надання соціально-схвальних відповідей. Запитання щодо постійності використання презервативів протягом останнього тижня, місяця, під час різних типів сексуальних контактів дозволяє виявити значно більшу частку РКС, які вказують на наявність ризикованих практик під час сексуальних контактів з клієнтами. Існує також імовірність, що використання сталого формулювання запитання протягом багатьох хвиль біоповедінкових досліджень (з 2007 р.) та в рамках інших досліджень серед цільової групи, як потрібно відповідати на запитання.

Підвищити ризик інфікування ВІЛ серед РКС може не лише вживання наркотичних речовин ін'єкційним шляхом, а й наявність споживачів ін'єкційних наркотиків в середовищі клієнтів або просто сексуальних партнерів. Разом з тим, частку СІН серед клієнтів РКС точно визначити важко через те, що не всі представниці цільової групи можуть правильно ідентифікувати приналежність свого клієнта саме до групи СІН, тому отриманий показник можна вважати мінімальним. Так само можуть бути інтерпретовані результати щодо наявності ЧСЧ серед клієнтів.

Показники досвіду тестування за останні 12 місяців та охоплення профілактичними послугами тісно пов'язані з діяльністю неурядових організацій, що реалізують програми зниження ризиків. Ці показники суттєво різняться серед груп, які працюють на різних типах точок. Як і для дослідників, для представників неурядових організацій вуличні типи точок є більш досяжними для роботи, тому й показники тестування та охоплення тут значно вищі у порівнянні з іншими.

Наявність інфекцій, які передаються статевим шляхом (ІПСШ), підвищує ризик передачі та інфікування ВІЛ статевим шляхом, оскільки супроводжується ерозіями та запаленнями, що ослаблює захист організму. Передачі ВІЛ сприяють сифіліс, генітальний герпес, гонорея, хламідіоз, трихомоніаз, кандидоз, мікоплазмоз та інші інфекції. Оцінювання наявності інфекцій за самодекларацією не може розглядатися як реальний рівень поширеності туберкульозу, гепатитів В і С та ІПСШ у середовищі РКС, оскільки вони не враховують респондентів, які могли приховувати діагноз або взагалі не знати про свою хворобу. Наявність ми можемо говорити про мінімальну оцінку поширеності.

За результатами швидких тестів, на основі яких вимірювався рівень поширеності ВІЛ та інших інфекцій у дослідженні, неможливо оцінити нові випадки інфікування, оскільки не відомий час набуття статусу. Дані щодо нових випадків будуть отримані за результатами тестів сухої краплі крові – процедури, яка здійснювалася додатково до швидких тестів. Такі дані будуть представлені після проведеного лабораторного аналізу в окремих подальших публікаціях. Також варто зазначити, що процедура тестування швидкими тестами в рамках дослідження не передбачала верифікації отриманих результатів, що також може вносити певні корективи в інтерпретації показників поширення вказаних інфекцій.

Відсутність динаміки останніми роками показника поширеності ВІЛ в середовищі РКС в цілому та низькі в групі РКС віком до 25 років може свідчити про стабілізацію епідемії. Водночас зафіксовано високий рівень ВІЛ-інфекції в групі РКС-ЛВІН. Даний показник є найвищим у порівнянні з іншими ключовими групами в Україні.

Відсутність статистично значущих зв'язків між практиками використання презервативів та наявністю ВІЛ-інфекції й сифілісу узгоджується з результатами досліджень з тріангуляції¹, відповідно до яких основне поширення епідемії серед РКС відбувається за рахунок ЛВІН: самостійного вживання наркотиків ін'єкційним шляхом чи наявності таких сексуальних партнерів. За результатами моделювання, наявність досвіду вживання наркотиків ін'єкційним шляхом була ключовим поведінковим чинником, що визначав вищу ймовірність наявності ВІЛ, гепатитів В і С та сифілісу.

1 Проект зі збору та узагальнення даних щодо ВІЛ-інфекції в Україні. Підсумковий звіт. – Київ, 2013.

4. ВИСНОВКИ

Соціально-демографічний профіль

Середній вік РКС – 29 років. Продовжується тенденція до зменшення питомої ваги підлітків-РКС віком до 19 років.

РКС мають переважно повну загальну середню (11 класів) чи професійно-технічну освіту (31.2% та 32.4% відповідно). Лише 58% представників цільової групи не мають іншої зайнятості, крім секс-бізнесу; решта поєднують секс-бізнес з роботою в інших сферах, навчанням тощо.

Більше третини РКС (34.7%) заробляють від 5001 до 10 000 грн. за місяць; вищий дохід мають 26% опитаних. 57.4% РКС утримують за рахунок свого заробітку в секс-бізнесі інших людей, здебільшого дітей та батьків.

Більшість РКС (60.6%) проживають у місті дослідження з народження, здебільшого в орендованому помешканні, яке наймають самостійно або спільно з кимось (45.1%), менше третини (30.2%) – у власному.

Близько половини РКС (57.5%) не одружені та не мають постійного сексуального партнера. Серед тих, хто має чоловіка (жінку) або постійного партнера, половина (49.9%) вважає, що їхній партнер не знає про їхню роботу в секс-бізнесі.

Працюють РКС здебільшого на вулиці, трасах або автошляхах (35.7%), а також через посередників (25.8%) та на квартирах або віртуальних точках (19.4%). У порівнянні з попередніми дослідженнями збільшується частка РКС, які працюють через посередників та у квартирах.

Майже кожний десятий представник цільової групи (7.1%) має досвід тимчасової міграції з метою надання сексуальних послуг за винагороду в межах України чи в іншу країну (виїзду більш ніж на місяць протягом останніх 12 міс.). РКС, які мали досвід виїзду в іншу країну, здебільшого обирали Туреччину, Російську Федерацію та Польщу.

Досвід насильства

За результатами дослідження, спостерігається високий рівень поширеності насильства серед цільової групи. 46.6% РКС зазнавали насильства під час надання сексуальних послуг за винагороду. Більшість з них стикалися зі словесним приниженням (69.5%), погрозами (50.1%) та примусом до безкоштовного надання послуг (49.5%), більше третини

(38.3%) – з побиттям, чверть (24.3%) були зґвалтовані. В переважній більшості це були клієнти (82.1%); 12.4% повідомили про випадки насильства з боку працівників правоохоронних органів. Із загалу РКС, які зазнавали насильства під час надання сексуальних послуг, тільки половина (49.5%) зверталася по допомогу.

Сексуальний дебют та початок надання сексуальних послуг за винагороду

Середній вік сексуального дебюту – 16 років, як і в попередніх хвилях досліджень. Час переходу від сексуального дебюту до надання сексуальних послуг за винагороду в середньому становить шість років; середній вік першого комерційного сексу – 22 роки, і він поступово збільшується.

Характеристики клієнтів РКС

Найбільш поширеними соціально-демографічними групами клієнтів, які користуються послугами РКС, є бізнесмени (73% надавали послуги таким особам), військовослужбовці (59.4%), таксисти (50.8%), працівники правоохоронних органів (46.2%) та далекобійники (39.6%).

Поширеним є надання сексуальних послуг особам із числа груп ризику та уразливим групам клієнтів, які можуть виступати групами-мітками у розповсюдженні епідемії ВІЛ-інфекції. Впродовж останнього місяця 12.4% РКС мали клієнтів, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом. Серед групи подвійного ризику РКС-ЛВІН майже половина опитаних (44.8%) мали клієнтів, які вживають наркотики ін'єкційним шляхом. 5.4% представників цільової групи надавали послуги бісексуалам і (або) гомосексуалістам за останні 30 днів, 41.8% – іноземцям за останній місяць.

87.6% РКС мали постійних клієнтів, 97.3% – непостійних за останні 30 днів. У середньому представники цільової групи мали шість постійних та 25 непостійних клієнтів за останній місяць. Показник середньої кількості клієнтів за останній робочий день залишається незмінним за останні роки – два клієнти.

Постійні та випадкові партнери РКС

Упродовж останнього місяця третина РКС (33.6%) мали постійних сексуальних партнерів, 9.4% – випадкових, від яких не отримували винагороду. Частка РКС, які практикують сексуальні контакти з випадковими партнерами, продовжує зменшуватися.

Використання презервативів з різними партнерами та під час різних типів статевих контактів

Результати дослідження свідчать про високий рівень користування презервативами під час сексуальних контактів з клієнтами. 93.5% РКС використовували їх під час останнього сексуального контакту, 86.8% – кожного разу впродовж останнього робочого тижня. Протягом останнього місяця 89.2% РКС завжди користувалися презервативом з клієнтами під час вагінального сексу, 82.5% – під час анального та 76.7% – під час орального.

Регулярне використання презервативів з некомерційними партнерами є менш поширеним. За останні 30 днів серед осіб, які мали випадкових партнерів, 71.3% завжди використовували презервативи під час вагінального сексу, 67% – під час анального та 60.9% – під час орального. Впродовж останнього місяця, серед осіб, які мали постійних партнерів, 27.7% завжди використовували презерватив під час вагінального сексу, 30.1% – під час анального та 20% – під час орального.

У порівнянні з попередньою хвилею дослідження питома частка РКС, які мали груповий секс впродовж останнього місяця, не змінюється (19.7% у 2013 р. та у 2016 р.). Серед РКС, які мали груповий секс за останні 30 днів, 83.4% повідомили, що використовували новий презерватив при зміні кожного сексуального партнера.

Доволі поширеними є випадки неправильного використання презервативів, які можуть підвищувати ризик інфікування ВІЛ та ІПСШ. За останні 30 днів у 34.4% РКС були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексуальних контактів з клієнтами; 69.2% одягали його вже у процесі сексуального контакту; 6.7% продовжували секс після зняття. Щодо сексуальних контактів з постійними партнерами за останній місяць, 32.2% РКС починали секс без презерватива; 14.3% продовжували секс після його зняття; 9.6% мали випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу. Серед РКС, які мали випадкових партнерів за останній місяць, у 14.8% опитаних були випадки, коли презерватив порвався чи зісковзнув під час сексу, 58.5% починали секс без презерватива, а 8.7% продовжували секс після його зняття.

Близько двох третин РКС (69.9%) повідомили, що не погодяться на секс без презерватива з клієнтом ні за яких умов. Причини його невикористання залежать від типу сексуального партнера. Серед РКС, які не використовували презерватив під час останнього сексу з клієнтом, робили це через його наполягання та додаткову плату (45% та 23.7% відповідно). Із РКС, які не використовували презерватив під час останнього сексуального контакту з постійним партнером, 32.5% робили це тому, що з презервативом їм не подобається. Невикористання презерватива з випадковим партнером переважно пояснювали відсутністю його під рукою (20.2%) або перебуванням у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння (21.8%).

86% РКС мали при собі презервативи на момент участі у дослідженні. 61.2% опитаних під час останнього сексуального контакту з клієнтом використовували презерватив, отриманий від представника громадської організації.

Вживання алкоголю та наркотичних речовин

Тільки 8.7% РКС не вживали алкоголь чи слабоалкогольні напої впродовж останнього місяця.

Приблизно п'ята частина респондентів (22.2%) вживали наркотики неін'єкційним шляхом за останні 12 місяців, 17.2% – неін'єкційні наркотики впродовж останнього місяця, 8.6% – будь-які наркотики ін'єкційним шляхом за останні 12 місяців. Серед загалу РКС 7.7% є активними ЛВІН: вживали наркотики ін'єкційним шляхом протягом останніх 30 днів. Майже всі РКС-ЛВІН (95.4%) використовували стерильні голку та шприц під час останньої ін'єкції.

Лише 14.3% РКС ніколи не вживали алкоголь перед сексуальними контактами з клієнтами. Вживання наркотичних речовин перед комерційним сексом є менш поширеним: 21.5% РКС мали випадки вживання наркотичних речовин, 15.1% – алкоголю разом з наркотичними речовинами.

Наявність ІПСШ та інших захворювань

46.6% РКС повідомили, що хворіли на ТБ, гепатити чи ІПСШ за останні 12 місяців. Найчастіше повідомляли про кандидоз (38.1%). Діагноз гепатиту С впродовж останнього року отримали 4.7% опитаних. Майже стільки ж (4.6%) хворіли на хламідіоз, 3.9% – на трихомоніаз, 2.9% – на генітальний герпес. Туберкульоз, сифіліс, гонорея та гепатит В – скоріше, поодинокі випадки серед РКС, згідно із самодекларацією. Серед загалу осіб, які мали такі хвороби, тільки половина (54.5%) зверталася до медичних установ для лікування.

Охоплення програмами зниження ризиків та ставлення до доконтактної профілактики

Більшість РКС (70.1%) є клієнтами ВІЛ-сервісних громадських організацій, що працюють з цією цільовою групою. Майже всі клієнти ГО (97.2%) отримували впродовж останніх шести місяців від представника цієї організації чоловічі презервативи, близько третини (34.6%) – жіночі.

Доступність тестування на ВІЛ

Майже всі РКС (94.6%) знають, куди слід звертатися, щоб пройти тестування на ВІЛ. Більше половини респондентів (55.9%) проходили тест на ВІЛ за останні 12 місяців та отримали свої результати. Із загалу осіб, які робили тест, переважна більшість (78.3%) зверталася за такою послугою до центру СНІДу, 49.2% – до громадських організацій.

Основні причини, чому РКС не проходять тестування на ВІЛ-інфекцію, є відсутність бажання робити такий тест (39.2% серед тих, хто не робив тест жодного разу впродовж життя), віра у безпечність власної сексуальної поведінки (33.6%) та страх дізнатися про свій ВІЛ-позитивний статус (12.2%).

Знання шляхів передачі ВІЛ

Менше половини опитаних (48.7%) надали правильні відповіді на всі п'ять запитань національного індикатора, який визначає основні шляхи профілактики та міфи щодо передачі ВІЛ-інфекції. Порівнюючи з попередніми дослідженнями, показник рівня знань щодо ВІЛ у 2016 році є найнижчим.

Знання свого ВІЛ-статусу та доступ до програм лікування для РКС-ЛЖВ

Із загалу РКС, які отримали позитивний результат тесту на ВІЛ під час тестування швидкими тестами у дослідженні, 87% уже знали про свій ВІЛ-статус. З них більше половини (53%) перебували на обліку в центрі СНІДу – це 46% від загалу ВІЛ-позитивних РКС за результатами дослідження. Серед осіб, які знали про свій статус, 39% отримували АРТ – це 73% від загалу РКС на обліку в центрі СНІДу або 34% від загалу ВІЛ-позитивних РКС. Отже, лише третина РКС-ЛЖВ мали доступ до лікування.

Поширеність ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу

За результатами дослідження, серед загалу РКС рівень поширеності ВІЛ становить 7%, гепатиту С – 11.2%, гепатиту В – 4%, сифілісу – 3.1%.

2.9% респондентів отримали позитивні результати тесту і на ВІЛ-інфекцію, і на гепатит С.

Із загалу осіб, які погодилися назвати ВІЛ-статус свого партнера, 41.6% РКС-ЛЖВ повідомили, що він має ВІЛ-позитивний статус, а 58.4% – ВІЛ-негативний статус. Серед РКС з негативним результатом тесту на ВІЛ 2.7% мали постійного партнера з діагнозом ВІЛ-інфекції.

Основні фактори наявності ВІЛ, гепатиту В, гепатиту С та сифілісу

За результатами багатовимірної аналізу, ключовими чинниками наявності ВІЛ є вживання наркотиків ін'єкційним шляхом (скореговане ВШ=5.45; 95% ДІ: 3.82-7.75) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (скореговане ВШ=1.09; 95% ДІ: 1.06-2.11). Надання сексуальних послуг у готелях (скореговане ВШ=0.11; 95% ДІ: 0.01-0.81), розважальних закладах (скореговане ВШ=0.41; 95% ДІ: 0.25-0.68) та саунах (скореговане ВШ=0.40; 95% ДІ: 0.16-0.97) пов'язано з меншим ризиком заразитися ВІЛ-інфекцією у порівнянні з вуличними точками.

Основними чинниками наявності гепатиту В були досвід вживання ін'єкційних наркотиків за останні 30 днів (скореговане ВШ=2.10; 95% ДІ: 1.32-3.32]) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (скореговане ВШ=1.08; 95% ДІ: 1.02-1.08).

Основними чинниками наявності гепатиту С були: досвід вживання ін'єкційних наркотиків (скореговане ВШ=8.66; 95% ДІ: 6.40-11.72); нерегулярне використання презервативів з клієнтами, постійними або випадковими партнерами за останні 30 днів (скореговане ВШ=1.35; 95% ДІ: 1.08-1.67); молодший вік (скореговане ВШ=0.42; 95% ДІ: 0.30-0.58); стаж роботи у секс-бізнесі (скореговане ВШ=1.04; 95% ДІ: 1.02-1.06), а також вид робочої точки. Менші шанси заразитися гепатитом С серед РКС, які працюють у розважальних закладах (скореговане ВШ=0.56; 95% ДІ: 0.38-0.82), саунах чи масажних салонах (скореговане ВШ=0.41; 95% ДІ: 0.20-0.83), на віртуальних точках чи через посередників (скореговане ВШ=0.64; 95% ДІ: 0.46-0.90), якщо порівнювати з вуличними точками.

Виявлено тільки два статистично значущі чинники наявності сифілісу: вживання наркотиків ін'єкційним шляхом за останні 30 днів (скореговане ВШ=1.69; 95% ДІ: 1.02-2.81) та стаж надання сексуальних послуг за винагороду (скореговане ВШ=1.06; 95% ДІ: 1.04-1.09).

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ

Програмні рекомендації:

- Актуальною залишається потреба розроблення та впровадження стандартів щодо програм для РКС, зокрема стандартів ведення ІПСШ серед РКС, що базуються на доведеній ефективності.
- У зв'язку з тим, що секс-бізнес в Україні набуває ознак віртуальності (тобто пошук клієнтів відбувається через Інтернет), варто, використовуючи ресурси Інтернету, розробити спеціальні веб-сайти з можливістю інформування щодо програм з профілактики ВІЛ-інфекції серед РКС, особливо серед тих, які працюють на квартирах, у барах, саунах тощо, тобто є менш доступними для громадських організацій, ніж вуличні РКС.
- Враховуючи високий рівень насильства у середовищі РКС, рекомендується розроблення відповідних профілактичних заходів, зокрема щодо розширення доступу до послуг з постконтактної профілактики.
- Група подвійного ризику РКС-ЛВІН потребує особливої уваги. Необхідні злагожені зусилля щодо виявлення таких осіб та надання їм профілактичних послуг, зокрема поліпшення доступу до замісної терапії.
- Доцільним залишається розроблення профілактичних програм для підлітків, які залучені до надання комерційних секс-послуг та є найбільш уразливими до ВІЛ/ІПСШ.
- Активно впроваджувати профілактичні програми в середовищі РКС з наданням повної й достовірної інформації про основні шляхи передачі ВІЛ та реальні методи щодо запобігання інфікуванню, передусім у сфері сексуальних стосунків.
- Посилити інформування РКС не лише щодо знання шляхів передачі ВІЛ, а й вміння домовитися з клієнтом задля уникнення незахищеного сексу, а також формування навичок особистої відповідальності за свою поведінку та здоров'я.
- Посилити доступ РКС, які живуть з ВІЛ, до АРТ, включаючи розширення доступу до інтегрованих послуг (АРТ і ЗПТ) для ВІЛ-інфікованих, які вживають ін'єкційні наркотики.

Методологічні рекомендації:

- Враховуючи тенденцію до зменшення питомої частки підліткової вікової групи серед РКС, рекомендується збільшити вибірку біоповедінкового дослідження на рівні регіонів з метою забезпечення статистично обґрунтованих розрахунків регіональних показників у вимірі вікових груп.
- Продовжувати проведення досліджень із зазначеної проблеми з використанням додаткових інструментів вивчення каналів та методів впливу на поліпшення ситуації щодо інфікування ВІЛ серед РКС. Зокрема, необхідно зібрати додаткову інформацію про рівень поширеності туберкульозу та ко-інфекції ВІЛ/ТБ серед цієї цільової групи. Важливо удосконалити інструменти біоповедінкового дослідження з метою оцінки повного каскаду лікування ВІЛ-інфекції серед РКС: від знання свого статусу до пригнічення вірусного навантаження.

5. ДОДАТКИ

Таблиці основних індикаторів МіО національного та регіонального рівнів

Зведена таблиця національних показників серед РКС-2016 (27 регіонів)

Показник	<25 років	25+	Всі
1. Відсоток працівників комерційного сексу, які повідомили про використання презерватива з останнім клієнтом			
Серед усіх	N=1130	N=2889	N=4019
	88,0	96,0	93,5
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=48	N=333	N=381
	61,7	92,1	87,5
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=1082	N=2556	N=3638
	89,4	96,6	94,2
2. Відсоток працівників комерційного сексу, які пройшли тестування на ВІЛ та знають свої результати			
Серед усіх	N=686	N=1932	N=2618
	44,6	61,1	55,9
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=48	N=258	N=306
	86,3	65,9	69,0
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=638	N=1674	N=2312
	42,3	60,4	54,3
3. Відсоток працівників комерційного сексу, які живуть з ВІЛ			
Серед усіх	N=17	N=253	N=270
	0,7	9,9	7,0
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=2	N=97	N=99
	1,1	35,5	30,3
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=15	N=156	N=171
	0,7	6,0	4,2

Зведена таблиця національних показників серед РКС-2016
(25 регіонів, за винятком Донецька та Луганська)

Показник	<25 років	25+	Всі
1. Відсоток працівників комерційного сексу, які повідомили про використання презерватива з останнім клієнтом			
Серед усіх	N=1057	N=2645	N=3702
	88,0	96,2	93,6
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=48	N=314	N=362
	61,7	92,3	87,6
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=1009	N=2331	N=3340
	89,4	96,8	94,3
2. Відсоток працівників комерційного сексу, які пройшли тестування на ВІЛ та знають свої результати			
Серед усіх	N=630	N=1795	N=2425
	44,0	61,5	55,9
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=48	N=246	N=294
	86,3	66,2	69,3
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=582	N=1549	N=2131
	41,6	60,7	54,3
3. Відсоток працівників комерційного сексу, які живуть з ВІЛ			
Серед усіх	N=14	N=218	N=232
	0,6	9,8	6,9
Серед РКС активних споживачів ін'єкційних наркотиків	N=2	N=85	N=87
	1,1	35,2	29,9
Серед РКС не споживачів ін'єкційних наркотиків	N=12	N=133	N=145
	0,6	5,8	4,1

Показник 1

Відсоток працівників комерційного сексу, які повідомили про використання презерватива з останнім клієнтом

Чисельник: дали ствердну відповідь на запитання: 1. Чи використовували Ви презерватив під час статевих контактів з вашим останнім клієнтом?

Знаменник: кількість респондентів, які вказали на те, що у них були платні статеві контакти за останні 12 місяців.

Показник: відсоток працівників комерційного сексу, які повідомили про використання презерватива з останнім клієнтом.

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПОВІДОМИЛИ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕРВАТИВА З ОСТАННІМ КЛІЄНТОМ				
	Серед усіх (чоловіки та жінки)				
	Методика	Вибірка (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4300	88,0	96,0	93,5
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3950	88,0	96,2	93,6
АР Крим	TLS	150	70,0	94,0	89,0
Вінницька	RDS	150	100,0	100,0	100,0
Волинська	TLS	150	87,1	79,0	80,9
Дніпропетровська	TLS	200	97,1	79,0	98,2
Донецька	KI	200	88,2	91,8	91,5
Житомирська	TLS	150	91,0	84,7	87,9
Закарпатська	TLS	150	89,4	88,7	89,5
Запорізька	TLS	150	100,0	98,2	98,6
Івано-Франківська	TLS	150	57,9	93,3	89,0
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	78,0	96,8	89,7
Кіровоградська	RDS	150	98,5	97,8	98,0
Луганська	KI	150	87,9	90,5	89,3
Львівська	TLS	150	100,0	99,2	99,3
Миколаївська	TLS	200	95,5	96,4	96,3
Одеська	TLS	150	100,0	100,0	100,0
Полтавська	TLS	200	82,2	97,2	90,6
Рівненська	TLS	150	96,1	96,5	97,0
Сумська	RDS	150	84,1	96,7	92,6
Тернопільська	TLS	150	73,0	87,2	83,4
Харківська	TLS	200	100,0	99,4	99,5
Херсонська	TLS	150	100,0	99,1	99,3
Хмельницька	RDS	150	100,0	99,5	99,6
Черкаська	RDS	150	74,2	93,6	90,1
Чернівецька	TLS	150	100,0	98,9	99,2
Чернігівська	RDS	100	77,2	91,7	79,6
м. Київ	TLS	200	98,8	98,9	98,9
м. Севастополь	TLS	150	87,5	84,7	85,1

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПОВІДОМИЛИ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕРВАТИВА З ОСТАННІМ КЛІЄНТОМ				
	Серед жінок				
	Методика	К-ть жінок (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4262	87,8	96,0	93,4
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3915	87,8	96,2	93,5
АР Крим	TLS	150	70,0	94,0	89,0
Вінницька	RDS	148	100,0	100,0	100,0
Волинська	TLS	150	87,1	79,0	80,9
Дніпропетровська	TLS	200	97,1	98,1	98,2
Донецька	KI	200	88,2	91,8	91,5
Житомирська	TLS	150	91,0	84,7	87,9
Закарпатська	TLS	144	88,9	88,2	89,1
Запорізька	TLS	150	100,0	98,2	98,6
Івано-Франківська	TLS	150	57,9	93,3	89,0
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	78,0	96,8	89,7
Кіровоградська	RDS	131	98,2	98,3	98,3
Луганська	KI	150	87,9	90,5	89,3
Львівська	TLS	150	100,0	99,2	99,3
Миколаївська	TLS	200	95,5	96,4	96,3
Одеська	TLS	150	100,0	100,0	100,0
Полтавська	TLS	197	82,2	97,1	90,4
Рівненська	TLS	149	96,1	96,4	96,9
Сумська	RDS	149	84,1	96,7	92,5
Тернопільська	TLS	149	72,2	87,2	83,3
Харківська	TLS	199	100,0	99,4	99,5
Херсонська	TLS	150	100,0	99,1	99,3
Хмельницька	RDS	150	100,0	99,5	99,6
Черкаська	RDS	150	74,2	93,6	90,1
Чернівецька	TLS	149	100,0	98,9	99,2
Чернігівська	RDS	98	77,2	91,0	79,3
м. Київ	TLS	199	98,8	98,9	98,8
м. Севастополь	TLS	150	87,5	84,7	85,1

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПОВІДОМИЛИ ПРО ВИКОРИСТАННЯ ПРЕЗЕРВАТИВА З ОСТАННІМ КЛІЄНТОМ			
	Серед РКС-чоловіків			
	К-ть чоловіків (осіб)	Показник		
		<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)	38	100,0	96,1	96,7
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)	38	100,0	96,1	96,7

Показник 2

Відсоток працівників комерційного сексу, які пройшли тестування на ВІЛ та знають свої результати

Чисельник: дали ствердні відповіді на запитання: 1. Чи проходили ви тест на ВІЛ за останні 12 місяців? 2. Ви не хочете знати результати, але чи отримали ви їх?

Знаменник: загальна кількість працівників секс-бізнесу, які взяли участь у дослідженні.

Показник: відсоток працівників комерційного сексу, які пройшли тестування на ВІЛ та знають свої результати.

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПРОЙШЛИ ТЕСТУВАННЯ НА ВІЛ ТА ЗНАЮТЬ СВОЇ РЕЗУЛЬТАТИ				
	Серед усіх (чоловіки та жінки)				
	Методика	Вибірка (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4300	44,6	61,1	55,9
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3950	44,0	61,5	55,9
АР Крим	TLS	150	46,7	59,5	56,8
Вінницька	RDS	150	62,7	81,0	72,6
Волинська	TLS	150	68,8	71,0	71,0
Дніпропетровська	TLS	200	58,6	65,2	63,1
Донецька	KI	200	47,1	46,4	46,5
Житомирська	TLS	150	12,8	9,9	12,0
Закарпатська	TLS	150	23,4	27,8	26,4
Запорізька	TLS	150	56,7	58,6	58,2
Івано-Франківська	TLS	150	52,6	77,0	74,0
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	40,0	57,9	51,7
Кіровоградська	RDS	150	30,4	58,0	53,1
Луганська	KI	150	72,7	61,9	66,7
Львівська	TLS	150	70,0	60,6	61,9
Миколаївська	TLS	200	59,1	63,7	63,2
Одеська	TLS	150	88,9	83,3	85,7
Полтавська	TLS	200	63,0	84,1	75,6
Рівненська	TLS	150	51,3	73,7	60,6
Сумська	RDS	150	34,5	53,3	47,2
Тернопільська	TLS	150	23,7	56,8	49,1
Харківська	TLS	200	77,8	78,3	78,1
Херсонська	TLS	150	23,8	50,4	46,4
Хмельницька	RDS	150	67,1	76,6	74,2
Черкаська	RDS	150	66,8	54,5	56,8
Чернівецька	TLS	150	100,0	84,3	89,3
Чернігівська	RDS	100	15,8	37,9	19,3
м. Київ	TLS	200	79,3	81,1	80,5
м. Севастополь	TLS	150	36,0	47,1	45,3

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПРОЙШЛИ ТЕСТУВАННЯ НА ВІЛ ТА ЗНАЮТЬ СВОЇ РЕЗУЛЬТАТИ				
	Серед жінок				
	Методика	К-ть жінок (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4262	45,1	61,9	56,6
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3915	44,6	62,3	56,6
АР Крим	TLS	150	46,7	59,5	56,8
Вінницька	RDS	148	62,7	83,9	73,9
Волинська	TLS	150	68,8	71,0	71,0
Дніпропетровська	TLS	200	58,6	65,2	63,1
Донецька	KI	200	47,1	46,4	46,5
Житомирська	TLS	150	12,8	9,9	12,0
Закарпатська	TLS	144	22,2	29,0	26,8
Запорізька	TLS	150	56,7	58,6	58,2
Івано-Франківська	TLS	150	52,6	77,0	74,0
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	40,0	57,9	51,7
Кіровоградська	RDS	131	35,4	60,5	56,0
Луганська	KI	150	72,7	61,9	66,7
Львівська	TLS	150	70,0	60,6	61,9
Миколаївська	TLS	200	59,1	63,7	63,2
Одеська	TLS	150	88,9	83,3	85,7
Полтавська	TLS	197	63,0	85,6	76,3
Рівненська	TLS	149	51,3	73,2	60,6
Сумська	RDS	149	34,5	53,7	47,4
Тернопільська	TLS	149	21,6	56,8	48,8
Харківська	TLS	199	77,8	78,3	78,0
Херсонська	TLS	150	23,8	50,4	46,4
Хмельницька	RDS	150	67,1	76,6	74,2
Черкаська	RDS	150	66,8	54,5	56,8
Чернівецька	TLS	149	100,0	84,3	89,2
Чернігівська	RDS	98	15,8	41,0	19,6
м. Київ	TLS	199	79,3	81,0	80,5
м. Севастополь	TLS	150	36,0	47,1	45,3

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ПРОЙШЛИ ТЕСТУВАННЯ НА ВІЛ ТА ЗНАЮТЬ СВОЇ РЕЗУЛЬТАТИ			
	Серед РКС-чоловіків			
	К-ть чоловіків (осіб)	Показник		
		<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)	38	6,0	37,3	32,1
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)	38	6,0	37,1	32,0

Показник 3

Відсоток працівників комерційного сексу, які живуть з ВІЛ

Чисельник: кількість працівників комерційного сексу, які отримали позитивний результат тестування на ВІЛ.

Знаменник: загальна кількість працівників секс-бізнесу, які пройшли тестування.

Показник: відсоток працівників комерційного сексу, які живуть з ВІЛ.

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ				
	Серед усіх (чоловіки та жінки)				
	Методика	Вибірка (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4300	0,7	9,9	7,0
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3950	0,6	9,8	6,9
АР Крим	TLS	150	3,3	3,4	3,4
Вінницька	RDS	150	0,0	14,0	7,6
Волинська	TLS	150	0,0	5,1	3,8
Дніпропетровська	TLS	200	0,0	3,2	2,2
Донецька	KI	200	11,8	17,5	17,0
Житомирська	TLS	150	0,0	1,4	0,7
Закарпатська	TLS	150	0,0	3,1	2,1
Запорізька	TLS	150	0,0	9,1	7,1
Івано-Франківська	TLS	150	5,3	17,8	16,2
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	2,0	16,8	11,7
Кіровоградська	RDS	150	0,0	7,9	6,5
Луганська	KI	150	1,5	3,6	2,7
Львівська	TLS	150	0,0	1,6	1,4
Миколаївська	TLS	200	9,1	5,4	5,8
Одеська	TLS	150	4,8	13,1	9,5
Полтавська	TLS	200	1,4	14,0	8,9
Рівненська	TLS	150	0,0	14,0	6,1
Сумська	RDS	150	0,0	2,5	1,7
Тернопільська	TLS	150	0,0	5,6	4,3
Харківська	TLS	200	1,9	0,6	0,9
Херсонська	TLS	150	0,0	8,5	7,2
Хмельницька	RDS	150	4,0	6,8	6,1
Черкаська	RDS	150	0,0	22,8	18,6
Чернівецька	TLS	150	2,4	1,1	1,5
Чернігівська	RDS	100	0,0	17,9	2,9
м. Київ	TLS	200	0,0	2,9	1,9
м. Севастополь	TLS	150	4,2	4,4	4,3

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ				
	Серед жінок				
	Методика	К-ть жінок (осіб)	Показник		
			<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)		4262	0,7	9,9	7,0
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)		3915	0,6	9,7	6,8
АР Крим	TLS	150	3,3	3,4	3,4
Вінницька	RDS	148	0,0	14,6	7,7
Волинська	TLS	150	0,0	5,1	3,8
Дніпропетровська	TLS	200	0,0	3,2	2,2
Донецька	KI	200	11,8	17,5	17,0
Житомирська	TLS	150	0,0	1,4	0,7
Закарпатська	TLS	144	0,0	3,2	2,2
Запорізька	TLS	150	0,0	9,1	7,1
Івано-Франківська	TLS	150	5,3	17,8	16,2
Київська (м. Біла Церква)	TLS	150	2,0	16,8	11,7
Кіровоградська	RDS	131	0,0	7,0	5,8
Луганська	KI	150	1,5	3,6	2,7
Львівська	TLS	150	0,0	1,6	1,4
Миколаївська	TLS	200	9,1	5,4	5,8
Одеська	TLS	150	4,8	13,1	9,5
Полтавська	TLS	197	1,4	14,4	9,0
Рівненська	TLS	149	0,0	14,3	6,1
Сумська	RDS	149	0,0	2,5	1,7
Тернопільська	TLS	149	0,0	5,6	4,3
Харківська	TLS	199	1,9	0,6	0,9
Херсонська	TLS	150	0,0	8,5	7,2
Хмельницька	RDS	150	4,0	6,8	6,1
Черкаська	RDS	150	0,0	22,8	18,6
Чернівецька	TLS	149	2,4	1,1	1,5
Чернігівська	RDS	98	0,0	19,4	2,9
м. Київ	TLS	199	0,0	2,9	1,9
м. Севастополь	TLS	150	4,2	4,4	4,3

НАЗВА РЕГІОНУ	ВІДСОТОК ПРАЦІВНИКІВ КОМЕРЦІЙНОГО СЕКСУ, ЯКІ ЖИВУТЬ З ВІЛ			
	Серед РКС-чоловіків			
	К-ть чоловіків (осіб)	Показник		
		<25 років	25+	всі
Україна (27 міст)	38	0,0	11,3	9,5
Україна (25 міст – не враховуючи Донецька і Луганська)	38	0,0	11,3	9,5

НОТАТКИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

(Національна частина)

МОНІТОРИНГ ПОВЕДІНКИ ТА ПОШИРЕННЯ ВІЛ-ІНФЕКЦІЇ СЕРЕД ОСІБ, ЯКІ НАДАЮТЬ СЕКСУАЛЬНІ ПОСЛУГИ ЗА ВИНАГОРОДУ

Автори звіту:

Середа Ю.В.
Сазонова Я.О.

Дизайн та верстка:

Ірина Сухомлинова

Літературна редакція:

Валентина Божок

МБФ «Альянс громадського здоров'я»
вул. Ділова (Димитрова) 5, корпус 10А, 9-й поверх, 03150, Київ, Україна
Тел.: (044) 490-5485, Факс: (044) 490-5489
E-mail: office@aph.org.ua
www.aph.org.ua
www.facebook.com/AlliancePublicHealth

Розповсюджується безкоштовно.

Підписано до друку 00.00.2017 р. Формат 0x00 / 0.
Друк офсетний.
Ум. др. лист. 0,00. Наклад: 00 прим.
Замовлення № 0/0
Надруковано в друкарні 0

